National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

S. O. U.
6

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1931: 6
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

JORDBRUKSUTREDNINGENS BETÄNKANDEN IV

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

ÅTGÄRDER FÖR FJÄDERFÄSKÖTSELNS FRÄMJANDE

AVGIVET DEN 10 FEBRUARI 1931

STOCKHOLM
1931

Statens offentliga utredningar 1931

Kronologisk förteckning

1. Sammandrag av yttranden över 1927 års prästlöneregleringssakkunnigas betänkande rörande nya grunder för lagstiftningen om prästerskapets avlöning och förvaltningen av den därtill anslagna egendomen. Idun. 622 s. E.
2. Utredning och förslag rörande läroböcker vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. Norstedt. 131 s. E.
3. Betänkande med förslag angående arbetslöshetens motverkande genom beredskapsarbeten. Norstedt. 81 s. S.
4. Utredning och förslag av frågorna om ytterli inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminaorganisationen samt om statens övertagande av utav landstingen och vissa städer upprätthållna sskoleseminarierna m. m. Norstedt. (2), 215 s. E.
5. Utlåtande angående utförselbevissystemets verkni m. m. Marcus. 25 s. Jo.
6. Jordbruksutredningens betänkanden. 4. Betänka angående åtgärder för fjäderfäskötselns främja Beckman. vj, 109 s. Jo.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelseb stäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbru departementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgi utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1931: 6
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

JORDBRUKSUTREDNINGENS BETÄNKANDEN IV

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

ÅTGÄRDER FÖR FJÄDERFÄSKÖTSELNS FRÄMJANDE

AVGIVET DEN 10 FEBRUARI 1931

STOCKHOLM 1931
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
[214 31]

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet.

Jordbruksutredningen får härmed vördsamt överlämna betänkande med förslag rörande vissa åtgärder för fjäderfäskötselns främjande. Vid utarbetandet av förevarande betänkande har Jordbruksutredningen bland annat beaktat vissa till Kungl. Maj:t eller Herr Statsrådet ingivna framställningar och mötesresolutioner, berörande fjäderfäskötseln, vilka överlämnats till Utredningen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag, däribland Sveriges allmänna fjäderfäavelsförenings framställning den 24 september 1929 angående stödjande av föreningsrörelsen på fjäderfäskötselns område i olika hänseenden.

Med avseende på det nu framlagda förslaget hava undertecknade *Pehrsson* och *Strindlund* anmält avvikande mening.

Vid betänkandets utarbetande har Jordbruksutredningen biträtts av agronomen *A. H. Stensgård* såsom särskild utredningsman.

Stockholm den 10 februari 1931.

DAVID PETTERSSON

NILS ADLER

GUSTAF ANDERSSON

THURE BJÖRKMAN

FABIAN LILLIECREUTZ

AXEL PEHRSSON

GERH. STRINDLUND

A. Lilienberg

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Sid.

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet III

Kap. I. Produktion och avsättning 1

Fjäderfäskötselns utveckling och nuvarande omfattning 1
Utvecklingstendenser m. m. 5
Fjäderfäskötseln i andra länder 6

Produktionen av fjäderfäprodukter 7
Äggproduktionen 7
Köttproduktionen 11
Produktionens ekonomi 12

Avsättningen av ägg och fjäderfä 14
Konsumtionen 14
Sveriges handelsomsättning med utlandet betr. ägg 16
Sveriges utrikeshandel med fjäderfä 20
Transportvägarna för svenska ägg 22
Den internationella handelsomsättningen 25
Den svenska äggavsättningens organisation 32
Försäljningsföreningar 35
Säsongvariationer 38
Lagring 39
Äggpriser 42
Äggnotering och avräkning 45

Kap. II. Nuvarande anstalter för fjäderfäskötselns och avsättningens främjande 47

Fjäderfäavelsföreningarna 47
Statshjälp 48
Hushållningssällskapens medverkan 49
Tull- och importbestämmelser 49
Bestämmelser angående utförsel av ägg 49
Märkning av kylhusägg och konserverade ägg 51

Kap. III. Förslag till åtgärder för fjäderfäskötseln och avsättningen av dess produkter 52

Allmänna förutsättningar och riktlinjer 52
Fjäderfäskötselns betydelse och utvecklingsmöjligheter 52
Konkurrensförhållanden 52
Förefintliga brister 54
Åtgärdernas allmänna inriktning 58

Upplysnings- och undervisningsverksamhet 59
Allmänna synpunkter 59
Hittillsvarande möjligheter för yrkesutbildning 60
Nuvarande upplysningsverksamhet avsedd för en större allmänhet ... 61
Upplysningsverksamhet bedriven genom S. A. F. F. 61
Propagandaundervisning genom hushållningssällskapen 62

Sid.

Undervisningen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna 63
Behovet av förbättrad undervisning 64
Länsinstruktörer 66
Utbildning av fjäderfäskötare m. fl. 70
Utbildning av länsinstruktörer 72
Anslagsbehov för kurserna 76
Sammanfattning av förslag 77
Anslagsbehov för nästa budgetår 79

Speciella åtgärder för kvalitetens höjande samt inrikeshandelns ordnande 79
Exportbestämmelser och kontroll 80
Bestämmelser rörande den inrikes ägghandeln 83
Sammanfattning 87
Kvalitetsmärke 88
Märkning av kylhusägg 89
Försäljning efter vikt 89

Utvecklande och stärkande av producenternas organisationer 90
Förslag till åtgärder 94
Organisationsarbetets befrämjande 96

Övriga åtgärder 97
Försöksverksamhet 97
Kommersiell information och propaganda 98

Sammanfattning 98

Reservation av Axel Pehrsson 99

Reservation av Gerh. Strindlund 100

Bilaga: Åtgärder för äggavsättningens främjande i vissa främmande länder 101

Kap. I. Produktion och avsättning.

Fjäderfäskötselns utveckling och nuvarande omfattning.

Fjäderfäskötsel har förekommit i Sverige sedan mycket avlägsen tid, ehuru man icke äger närmare kännedom om dess omfattning i äldre tider. I början av 1800-talet funnos enligt dåtida kännare höns allmänt vid gårdar och torpställen; gäss, ankor och duvor voro också vanliga, under det att kalkoner blott förekommo vid herrgårdar. De första statistiska uppgifterna angående hönsantalet under senare delen av förra århundradet visa emellertid mycket låga siffror, men detta torde till icke ringa del bero på den ifrågavarande statistikens ofullständighet — för flera län saknas uppgifter om höns alldeles.

För belysande av den svenska fjäderfäskötselns utveckling från omkring 1870 och fram till 1913 är man därför huvudsakligen hänvisad till statistiken över utrikeshandeln. Denna ger visserligen ingen upplysning om fjäderfäskötselns verkliga omfattning eller produktionens storlek vid olika tidpunkter, men den visar åtminstone produktionens utveckling i förhållande till den inhemska konsumtionen. Av nämnda statistik (se tabellerna 7 och 11) framgår, att Sveriges fjäderfäskötsel redan vid 1870-talets början kunde fullt tillgodose landets behov av ägg och därjämte lämna ett mindre exportöverskott. Tydligen ökades produktionen sedermera något hastigare än den inhemska förbrukningen ända fram till början av 1890-talet, enär exportöverskottet stegrades fram till denna tid. Därefter gick utvecklingen emellertid i motsatt riktning. År 1897 förbyttes exportöverskottet i ett importöverskott, som sedan hastigt ökades och nådde sitt maximum 1901 med en kvantitet av 69 milj. ägg till ett värde av nära 2·8 milj. kronor. Ökad inhemsk konsumtion torde icke ha varit enda orsak till denna förändring. Sannolikt har en verklig tillbakagång inom hönsskötseln också ägt rum, vilken torde få sättas i samband med att jordbruket vid denna tid i hög grad inriktades på nötkreatursskötseln, som fångade det mesta av intresset, medan fjäderfäskötseln tilldelades en underordnad roll. Samtidigt hade dock strävanden börjat göra sig gällande att väcka intresse särskilt för hönsskötsel samt att även på detta område bringa i tillämpning rationellare skötsel och djuravel. I främsta rummet utgingo impulserna härtill från en återinvandrad svensk-amerikan, Alfred Lagergren, som utgav en särskild facktidning, införskaffade amerikanska rasdjur m. m. De nyväckta strävandena samlades sedan till mera organiserad samverkan och ledning genom bildandet 1898 av Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening. Snart nog följde också ett betydande uppsving inom hönsskötseln. Bland annat anlades i

början av 1900-talet ett avsevärt antal större hönsgårdar. Resultatet visar sig också däruti, att exporten av ägg stadigt ökades, så att den, räknad efter vikt och värde, år 1910 åter översteg importen. Den tillbakagång, som senare inträffade, var en följd av förhållandena under krigsåren och belyses bäst av husdjursräkningarna.

Gåsskötseln hade tidigare en ganska stor omfattning i vissa delar av landet, särskilt Skåne, Öland och Västergötland, men visade sedan tillbakagång, vilket också kommer till uttryck i handelsstatistiken (tab. 11). Utförseln av levande gäss, som under åren 1871—75 uppgick till i medeltal 13 000 st. årligen, minskades så småningom och förbyttes i en betydande import, för åren 1901—05 uppgående till i medeltal 26 576 st. Denna import hade dock även ett produktivt syfte. Det var nämligen vid denna tid vanligt, att unga gäss importerades från norra Tyskland för att gödas på stubbåkrarna i Skåne, ett tillvägagångssätt som tydligen tillämpades i ganska betydande omfattning. Sedermera har denna gödning av importerade gäss upphört, och även uppfödningen sker nu uteslutande inom landet. Däremot torde slaktade gäss ingå bland importen av slaktad tamfågel; i vilken omfattning detta förekommer är dock icke känt, enär de olika djurslagen ej skiljas åt i statistiken.

Första gången en räkning av antalet fjäderfän i hela landet företagits var 1917. Slutresultaten av denna och senare räkningar äro följande:

Djurslag	1917 Antal	1918 Antal	1919 Antal	1927 Antal
Höns	6 034 717	4 774 566	4 828 899	6 852 176
Kycklingar	.	.	.	2 418 111
Kalkoner	5 167	4 050	4 267	31 612
Gäss	17 047	17 530	21 093	101 735
Ankor	23 179	14 600	17 089	100 498

I fråga om kalkoner, gäss och ankor omfatta uppgifterna för de tre första räkningarna endast vuxna djur, för 1927 års räkning däremot även ungar, varför sistnämnda årets uppgifter ej äro jämförbara med de tidigare. Hönsstammen undergick under krigsåren en stark reducering men ökades sedan, så att antalet höns år 1927 nått upp till 42 % över 1919 och 13·5 % över 1917 års nivå. Vid de jordbruksstatistiska lokalundersökningar, som pågått sedan 1913 och vilka årligen omfattat omkring $^1/_8$ av hela landet, ha dessutom inhämtats uppgifter om antalet fjäderfän i de undersökta områdena. Dessa uppgifter tyda på en ökning av hönsstammen med nära 7 % från åren 1913—14 till år 1917 men en samtidig minskning av antalet vuxna djur utav annat fjäderfä med omkring 40 %. Hönsstammen torde sålunda från åren 1913—14 till år 1927 ha ökats med drygt 20 %.

Till den vid senaste räkning konstaterade ökningen i hönsstammen hava smålägenheterna starkast bidragit. Vid jämförelse mellan 1917 och 1927 års räkningar finner man vidare, att antalet höns ökats i alla län utom Östergötlands samt Stockholms stad, varest i stället en minskning med 4 à 5

tusen st. ägt rum. Den procentuellt sett starkaste ökningen har förekommit i Gävleborgs, Kristianstads och Hallands län, och efter dessa följa Kopparbergs, Stockholms och Uppsala län. Relativt liten var ökningen i Västernorrlands, Västerbottens och Skaraborgs län. Fjäderfäskötselns nuvarande omfattning i skilda landsdelar belyses av nedan anförda uppgifter om antalet fjäderfän i olika län.

Tab. 1. Antalet fjäderfän av olika slag samt pr 100 personer av jordbruksbefolkningen inom varje län år 1927.

	Höns	Kycklingar	Kalkoner	Gäss	Ankor	Summa fjäderfä inalles	Summa fjäderfä pr 100 pers. jordbr.-bef.
Stockholms stad	4 702	1 545	132	108	104	6 591	139
Stockholms län	243 944	74 006	1 014	1 833	2 500	323 297	339
Uppsala »	187 090	53 237	591	2 123	723	243 764	356
Södermanlands »	230 591	64 204	2 144	1 546	1 524	300 009	310
Östergötlands »	399 328	121 519	2 229	2 714	2 714	528 504	381
Jönköpings »	279 081	80 868	1 015	1 563	820	363 347	331
Kronobergs »	237 521	70 051	614	1 986	1 233	311 405	335
Kalmar »	314 729	98 003	2 080	4 997	2 243	422 052	344
Gotlands »	227 456	76 771	306	5 042	4 237	313 812	909
Blekinge »	192 314	55 014	748	2 721	3 570	254 367	428
Kristianstads »	713 873	329 528	4 052	22 384	17 615	1 087 452	812
Malmöhus »	819 618	504 260	7 383	32 737	46 397	1 410 395	905
Hallands »	434 312	157 903	1 918	8 145	6 200	608 478	739
Göteborgs o. Bohus »	423 104	139 636	1 245	2 708	2 436	569 129	568
Älvsborgs »	441 830	128 103	1 476	2 234	2 326	575 969	372
Skaraborgs »	550 553	182 672	1 393	5 023	3 096	742 737	495
Värmlands »	256 088	60 138	424	599	695	317 944	222
Örebro »	243 115	63 564	1 233	847	754	309 513	332
Västmanlands »	158 746	40 003	617	1 675	535	201 576	271
Kopparbergs »	122 571	29 390	285	296	236	152 778	125
Gävleborgs »	126 662	29 688	440	257	148	157 195	137
Västernorrlands »	115 304	27 381	188	51	286	143 210	111
Jämtlands »	60 182	15 738	36	77	55	76 088	85
Västerbottens »	55 574	11 377	39	24	43	67 057	52
Norrbottens »	13 888	3 512	10	45	8	17 463	17
Hela riket	**6 852 176**	**2 418 111**	**31 612**	**101 735**	**100 498**	**9 504 132**	**366**

Den bästa föreställningen om denna näringsgrens relativa omfattning i de olika länen erhålles, om antalet fjäderfän ställes i relation till antalet personer av den jordbruksidkande befolkningen, såsom gjorts i tabellens sista kolumn. Dessa sammanställningar visa tydligt, att fjäderfäskötseln i de skånska länen samt på Gotland och i Halland intager en avsevärt mera betydelsefull plats än i något av de övriga länen. För Norrland och särskilt i de tre nordligaste länen spelar den tydligen en tämligen underordnad roll. Fjäderfäskötselns större omfattning i de sydliga länen är givetvis i viss mån beroende på bättre naturliga förutsättningar därstädes. Särskilt kan detta sägas vara fallet i fråga om uppfödning och gödning av gäss, ankor och kalkoner. Även för hönsskötseln äro långa, stränga och mörka

vintrar givetvis till en viss nackdel. Den har emellertid visat sig vara mindre beroende av klimatet än man tidigare antagit. Av fackmän har framhållits, att hönsen mycket väl kunna giva god avkastning även i ett nordligt klimat, om de under vintern få vistas i lämpliga hus, vilka hållas upplysta viss del av dygnet. Då Norrland äger god tillgång på virke och billig elektrisk kraft, kunna dessa krav lätt tillgodoses därstädes. För övrigt beror avkastningen där som annorstädes på djurens utfodring och skötsel. De högre kostnader, som i Norrland äro förenade med en rationell hönsskötsel i jämförelse med motsvarande kostnader i södra och mellersta Sverige, uppvägas av högre pris på äggen. Förutsättningar för en ekonomiskt lönande hönsskötsel anses därför ingalunda saknas i våra nordligare trakter. Att denna näringsgren hittills icke fått större omfattning därstädes, torde till stor del bero på befolkningens mindre förtrogenhet med dess bedrivande samt på att intresset för densamma ej blivit väckt i tillräcklig grad.

Resultaten av den senaste jordbruksräkningen ge vid handen, att fjäderfäskötseln framför allt är en förvärvskälla för mindre jordbrukare och s. k. lägenhetsinnehavare m. fl. Ingen annan husdjursgren är till så stor del förlagd till dessa. Speciellt i det område, som i statistiken betecknas såsom södra och mellersta Sveriges slättbygder, ha lägenhetsinnehavare, nämligen icke mindre än 55 tusen sådana, ägnat sig häråt. Gäss, ankor och kalkoner, för vilka fordras större områden och rörelsefrihet, hållas dock huvudsakligen vid de medelstora och större jordbruken. Nedanstående tablåer lämna närmare upplysning om huru fjäderfäantalet fördelar sig på olika storleksgrupper av brukningsdelar samt om antalet höns pr 100 hektar åker vid dessa.

Tab. 2. Antalet fjäderfän inom olika storleksgrupper av brukningsdelar år 1927.

Storleksgrupper	Södra och mellersta Sveriges slättbygder	Södra och mellersta Sveriges skogsbygder	Norrland	Hela riket
Lägenheter m. m.	1 071 390	370 464	54 031	1 495 885
0·26— 1 ha	259 013	141 849	31 475	432 337
1— 2 »	324 024	210 384	51 687	586 095
2— 5 »	720 082	651 544	127 797	1 499 423
5— 10 »	1 011 714	710 724	126 544	1 848 982
10— 20 »	1 268 636	441 982	59 841	1 770 459
20— 30 »	595 061	108 423	8 538	712 022
30— 50 »	463 903	73 797	2 969	540 669
50—100 »	258 658	48 063	1 626	308 347
Över 100 »	267 814	41 275	824	309 913
Summa	**6 240 295**	**2 798 505**	**465 332**	**9 504 132**

Tab. 3. Antalet höns pr 100 hektar åker inom olika storleksgrupper av brukningsdelar.

Storleksgrupper	Södra och mellersta Sveriges slättbygder	Södra och mellersta Sveriges skogsbygder	Norrland	Hela riket
0·26— 1 ha	1 392·9	747·5	214·5	811·9
1— 2 »	756·6	403·1	131·0	424·4
2— 5 »	446·5	267·8	87·7	267·2
5— 10 »	264·4	189·2	65·6	191·1
10— 20 »	165·5	136·6	53·1	145·6
20— 30 »	118·9	96·2	45·8	112·1
30— 50 »	88·3	74·8	37·7	85·2
50—100 »	58·8	53·7	24·4	57·4
Över 100 »	51·3	57·0	22·4	51·8
Samtliga	**193·6**	**206·3**	**85·7**	**184·4**

Av intresse är även att se, huru stort antal fjäderfän, som i medeltal förekommer pr lägenhet resp. brukningsdel, varför detta beräknats med hjälp av uppgifterna från jordbruksräkningen.

Tab. 4. Antal fjäderfän per lägenhet och brukningsdel i olika storleksklasser, räknat på brukningsdelar, där fjäderfän förekomma.

	Södra och mellersta Sveriges slättbygder	Södra och mellersta Sveriges skogsbygder	Norrland	Hela riket
Lägenheter m. m.	19	18	18	19
0·26— 1 ha	20	13	8	16
1— 2 »	22	12	8	15
2— 5 »	25	15	8	17
5— 10 »	31	20	10	23
10— 20 »	37	28	13	32
20— 30 »	46	35	17	43
30— 50 »	55	43	26	53
50—100 »	63	58	40	62
över 100 »	137	139	74	137
Medeltal	**30**	**19**	**10**	**24**

Utvecklingstendenser m. m.

Intresset för fjäderfäskötsel och särskilt hönsskötsel kan för närvarande sägas vara ganska livaktigt icke blott inom vida kretsar av den jordbrukande befolkningen utan i synnerhet bland lägenhetsinnehavare. Den väsentligt ökade äggtillförseln tyder också på att åtminstone hönsantalet ökats i icke ringa grad sedan 1927. Då fjäderfäskötselns omfattning är föga beroende av arealen och foderbehovet vid densamma är relativt litet och därför utan svårighet kan tillgodoses, finnas, om man endast ser på produktionsförutsättningarna, utan tvivel möjligheter för en mycket stark utökning av fjäderfäskötseln. Huru förutsättningarna te sig ur avsättningssynpunkt, be-

röres i annat sammanhang. För att denna liksom varje annan jordbruksgren skall kunna utvecklas och bedrivas med framgång kräves emellertid, att producenterna sättas i tillfälle att erhålla kunskap och insiktsfull ledning rörande dess olika detaljer. Nuvarande anstalter för att bereda hjälp i dessa hänseenden torde, såsom framdeles skall påvisas, vara otillräckliga.

Fjäderfäskötseln i andra länder.

De statistiska uppgifterna rörande fjäderfäantalet i andra länder äro ofullständiga. Som de icke äro uppgjorda efter enhetliga principer, erhålles icke heller full jämförbarhet. För att ändock söka giva en föreställning om fjäderfäskötselns omfattning utomlands ha vissa tillgängliga uppgifter sammanställts i nedanstående tablå. De grunda sig till större delen på en utredning, som verkställts av Internationella lantbruksinstitutet i Rom till 4:e världsfjäderfäkongressen i London 1930.

Tab. 5. Antal fjäderfän i olika länder.

Länder och tid för räkning		Antal djur i 1 000 st.					Antal fjäderfän per 100 invånare	Antal fjäderfän per 100 hektar
		Inalles	Höns	Gäss	Ankor	Kalkoner		
Bulgarien	31/12 26	10 118	9 139	378	287	314	184	296
Danmark	15/7 29	23 100	22 000	.	.	.	660	785
Estland	1/7 28	[1] 866	[1] 810	[1] 35	.	.	[1] 78	[1] 85
Finland	1/9 28	[1] 1 371	[1] 1 363	.	.	.	[1] 38	[1] 63
Irländska fristaten	1/6 28	21 714	[8] 16 771	1 249	2 725	969	737	1 459
Jugoslavien	1928	16 081	13 810	913	780	578	121	249
Lettland	26/6–3/7 23	1 352	1 190	71	71	20	.	.
Holland	juni 30	25 000	24 335	.	628	.	325	2 700
Norge	20/6 28	3 092	.	.	.	.	110	448
Polen	1924	50 000	35 000	12 000	[2] 3 000	.	173	273
Rumänien	1926	46 668	32 450	4 200	7 630	1 690	267	380
Schweiz	21/4 26	4 177	[2] 4 116	[3] 61	—	—	106	825
Spanien	1921	25 103	.	.	.	.	.	.
Storbritannien och N. Irland	1/6 28	57 379	52 170	809	3 383	1 017	125	1 000
Sverige	15/9 27	9 504	9 270	101	100	31	156	256
Tjeckoslovakiet	31/12 25	17 943	16 037	1 541	211	97	126	304
Tyskland	1/12 28	[4] 84 509	[5] 76 003	5 656	2 850	—	[4] 133	[4] 410
Ungern	1/5 28	38 686	28 719	4 726	3 139	761	450	698
Österrike	7/3 23	5 909	5 707	115	76	11	90	316
Ryssland	våren 1926	132 183	121 969	6 787	2 658	769	90	75
Canada	15/6 28	53 780	49 593	1 125	996	2 066	557	223
Förenta staterna	1925	.	409 291	[6] 2 939	[6] 2 818	[6] 3 627	[7] 352	[7] 298
Argentina	1908	18 087	15 214	220	609	679	252	101
Turkiet	1927	7 769	7 231	198	68	271	57	194
Sydafrika	31/8 26	11 590	10 798	196	362	234	154	306
Nya Zeeland	31/1 26	3 781	3 308	44	352	77	264	475

[1]) Över 6 månader. — [2]) Inklusive pärlhöns och kalkoner. — [3]) Ankor och gäss. — [4]) Kalkoner och pärlhöns ej medräknade. — [5]) 1929: 83 028. — [6]) 1/1 1920. — [7]) Endast höns. — [8]) 1/6 1930: 18 181.

Belysande äro särskilt de i båda sista kolumnerna införda beräkningarna rörande antalet fjäderfän pr 100 invånare samt pr 100 hektar åker. Den

första jämförelsen upplyser oss om huruvida länderna ha stor eller liten produktion i förhållande till sin folkmängd, den senare visar i vad mån resp. länders jordbruk är inriktat på fjäderfäskötsel. I förhållande till invånareantalet står Irländska fristaten såsom det främsta produktionslandet, och därefter följa i ordning Danmark, Canada, Ungern, Förenta staterna och Holland. Sverige kommer ganska lågt men betydligt högre än Ryssland, Finland, Norge och Estland. Siffrorna säga dock många gånger icke så mycket om resp. länders ställning såsom exporterande eller importerande stater. Canada har, trots sin stora fjäderfästock och på grund av egen stor konsumtion, importöverskott av ägg, medan Ryssland, som anges ha endast 90 höns pr 100 invånare, är det främsta exportlandet näst Kina. Finland med sina 38 fjäderfän pr 100 invånare uppträder stundom såsom exportör. I många länder, såsom Irland, England och Ungern, bedrives fjäderfäskötseln till väsentlig del för produktion av slaktdjur. I förhållande till åkerarealen har Holland det största djurantalet. Närmast därefter följa Irland och England.

Fjäderfäantalet har ökats snabbt under de senaste årtiondena trots avbrottet i Europa under världskriget. Följande siffror från åren 1913, 1921 och 1928 eller närliggande år visa detta.

	Antal fjäderfän, milj. djur		
	1913	1921	1928
Europa (8 länder)	173·3	168·6	213·5
Canada och U. S. A.	327·7	410·0	463·1
Japan	19·7	28·2	46·6
Summa	520·7	606·8	723·2

Senare uppgifter från några länder (Holland, England, Danmark, Tyskland) visa, att ökningen där fortskridit i mycket raskt tempo.

Produktionen av fjäderfäprodukter.

I den svenska fjäderfäskötseln är produktion av ägg det fullkomligt dominerande syftet. Uppfödning och gödning för slakt har avsevärt mindre relativ betydelse än i många andra länder. Den övervägande delen av det producerade köttet erhålles som följd av hönsstammens ändamålsenliga förnyelse med hänsyn till äggproduktionen.

Äggproduktionen.

Statens krigsberedskapskommission beräknade totalproduktionen av hönsägg i landet för år 1914 till 408 milj. st. Under antagande att 13 milj. ägg avgingo för kycklingproduktion samt genom förstöring, erhölls en nettoproduktion av 395 milj. ägg. Krigsberedskapskommissionen räknade med en medelvärpning av 80 ägg årligen pr höna. Tack vare säkrare kännedom om hönsstammens storlek samt en av Kungl. lantbruksakademien under åren 1924—28 utförd ännu ej publicerad undersökning rörande den animaliska produktionen kan man med större säkerhet beräkna äggproduktionen under senare år. Enligt nämnda av lantbruksakademien verkställda undersökning

utgjorde medelvärpningen pr höna för hela landet 97 st. ägg samt landets totala äggproduktion 593·02 milj. ägg, motsvarande 35,581 ton, allt under år 1927. Ett tjog ägg anses då väga i medeltal 1·2 kg. Vid beräkningen har vidare antagits, att 10 procent av hönsstammen utgöres av tuppar.

Som Jordbruksutredningen även erhållit del av uppgifterna om produktionen i varje län, lämnas nedan en sammanställning av dessa jämte en beräkning av den producerade äggkvantitet, som kommer på varje invånare inom respektive områden. Härigenom erhålles en föreställning om de olika länens ställning såsom överskotts- eller underskottsområden. Belysande är i det hänseendet särskilt jämförelsen med den siffra, som erhållits för hela riket, sedan exportöverskottet subtraherats från totalproduktionen. Denna siffra, 5·2 kg pr invånare, är ett mått på den genomsnittliga äggåtgången inom landet.

Tab. 6. Beräknad äggproduktion inom varje län år 1927.

Län	Äggproduktion		Antal ägg pr höna
	Ton	Pr inv., kg	
Stockholms län och stad	1 281	1·8	95
Uppsala län	964	6·9	95
Södermanlands län	1 190	6·2	95
Östergötlands län	2 058	6·6	95
Jönköpings län	1 438	6·2	95
Kronobergs län	1 223	7·8	95
Kalmar län	1 620	7·0	95
Gotlands län	1 170	20·5	95
Blekinge län	990	6·7	95
Kristianstads län	3 870	15·7	100
Malmöhus län	4 446	8·8	100
Hallands län	2 355	15·7	100
Göteborgs och Bohus län	2 181	4·9	95
Älvsborgs län	2 278	7·3	95
Skaraborgs län	2 837	11·6	95
Värmlands län	1 319	4·9	95
Örebro län	1 253	5·7	95
Västmanlands län	817	5·0	95
Kopparbergs län	600	2·4	90
Gävleborgs län	577	2·1	84
Västernorrlands län	524	1·9	84
Jämtlands län	274	2·0	84
Västerbottens län	253	1·3	84
Norrbottens län	63	0·3	84
Hela riket	35 581	5·8	97
Hela riket minus exportöverskott	31 822	5·2	—

Tabellen ger vid handen, att alla länen i Götaland, undantagandes Göteborgs och Bohus län, ävensom flera län i Svealand äro att betrakta såsom överskottsområden, medan hela Norrland är ett utpräglat underskottsområde. Det mest framträdande överskottsområdet i förhållande till produktionens storlek är Gotland, som på 20 à 21 st. producerade ägg skulle utföra 15 st., under förutsättning att befolkningens egen förbrukning därstädes

motsvärar medeltalet för hela landet[1]). Utpräglade överskottsområden äro vidare Kristianstads, Hallands och Skaraborgs län. Inom flera andra län finnas också områden med stor överskottsproduktion, ehuru länen i sin helhet ha obetydligt eller intet överskott till följd av förbrukningen å därvarande konsumtionsorter. Så är exempelvis fallet beträffande Göteborgs och Bohus län. Svealand i sin helhet kan icke tillgodose behovet i Stockholm förutom den lokala konsumtionen i varje län. En beräkning ger vid handen, att man först genom att sammanföra produktionen i hela Svealand utom Kopparbergs län samt dessutom Gotlands, Östergötlands och Skaraborgs län når upp till en produktion av 5·5 kg pr invånare. Då konsumtionen på individ i Stockholm är väsentligt högre än genomsnittet för hela landet, kan Stockholm absorbera överskottet från det nämnda distriktet och dessutom litet till. Norrland och Kopparbergs län behöva också tillförsel av ägg från södra Sverige. Förbrukningen av ägg pr individ är dock i de sistnämnda trakterna lägre än medeltalet för hela landet, och deras underskott är sålunda mindre, än produktionssiffrorna synas giva vid handen.

De ovan anförda beräkningarna avse totalproduktionen. För kycklingproduktion kan beräknas åtgå omkring 9 milj. ägg inbegripet ägg, som ej kläckas, eller c:a 1·5 procent av hela produktionen. Lika stor procent torde få beräknas bli förstörd genom sönderslagning eller på annat sätt. Sedan dessa 3 procent avdragits, återstår en nettoproduktion av 575 milj. ägg, motsvarande 34 514 ton. Sedan 1927 har äggproduktionen utan tvivel ökats. Exportöverskottet hade 1929 höjts med 1 255 ton, motsvarande 3·5 procent av 1927 års produktion. Enligt ägghandlares utsago har även den inhemska förbrukningen samtidigt stegrats, sannolikt minst lika mycket. Några äggförsäljningsorganisationer ha lämnat uppgifter om sin tillförsel såväl 1927 som 1929. Dessa utvisa en ökning från 2 020 till 2 303 ton eller med 14 procent. Denna ökning är dock delvis, uppskattningsvis till hälften, beroende på vidgad anslutning. Man torde sålunda kunna räkna med en produktionsökning från 1927 till 1929 med 7 procent.

Äggproduktionen är av mycket olika storlek under olika årstider, men växlingarna förlöpa år efter år på ett i stort sett regelbundet sätt med maximum i maj månad och minimum i oktober eller november månad. Då ett tillräckligt omfattande och representativt siffermaterial från hönsgårdar icke föreligger, hänvisas i stället till de på annan plats införda uppgifterna över äggtillförseln till några större försäljningsorganisationer, vilka i detta hänseende äro mycket belysande.

För beräkning av produktionens värde måste man först söka fastställa medelvärdet å de producerade äggen. För detta ändamål kan äggnoteringen icke användas, dels emedan den endast anger ett avräkningspris, vartill sedan kommer större eller mindre efterbetalning, dels på grund av de nyssnämnda variationerna i försäljningskvantiteten. Med hjälp av uppgifter,

[1]) Uppgifterna över Gotlands utförsel till fastlandet giva vid handen, att Gotlands produktion nu är betydligt större än ovan beräknats. Åren 1927—29 uppgick Gotlands äggutförsel nämligen till i medeltal 26·6 milj. ägg, motsvarande c:a 1 500 ton, om hänsyn tages till de gotländska äggens genomsnittligt tämligen låga vikt.

vilka erhållits från ett antal äggförsäljningsorganisationer i södra Sverige (Skåne, Småland, Västergötland), har det emellertid varit möjligt att beräkna ett vägt medelpris å äggen därstädes. Detta uppgick 1927 för en kvantitet av c:a 2 000 ton till 140·7 öre pr kg (avrundat 140 öre) och 1929 till 150·7 öre; sistnämnda betecknar en stegring med 7 procent. Vid dessa kalkyler har i de fall, då det redovisade priset avsett betalning till äggföreningar (äggkretsar), hänsyn tagits till dessas omkostnader, varför det beräknade priset får betraktas såsom producentpris. Det torde också kunna anses såsom representativt för hela Götaland, ehuru det verkliga priset varit lägre i vissa trakter men högre i andra, särskilt där den lokala avsättningen varit av betydenhet eller fraktkostnaderna till avsättningsorten ställt sig billiga.

I Svealand och Norrland har priset genomsnittligt legat på en väsentligt högre nivå, men mera omfattande uppgifter rörande producentprisen härstädes saknas. De böra emellertid ha stått i ganska bestämd relation till motsvarande pris i södra Sverige, vars äggförsäljning är i stort sett bestämmande för prisläget även i dessa trakter, och nämnda relation kan någorlunda bedömas. För 1929 redovisade en förening i mellersta Svealand 16 öre högre pris än nyss anförda medeltal för Götaland. Minuthandelsprisen under de senaste åren enligt socialstyrelsens statistik tyda på något större differens, nämligen 20 öre pr kg mellan Stockholm å ena sidan samt Malmö och Göteborg å den andra. Äggdistributionen torde emellertid i Stockholm vara förenad med något högre kostnader än å de nämnda platserna, varest minutpriset måhända också tryckes genom större direkt försäljning till detaljhandlare och konsumenter. Med hänsyn härtill samt till frakt- och handelskostnaderna vid försäljning av ägg från södra till mellersta Sverige synes man kunna räkna med ett överpris av 15 öre såsom normalt för Svealand. Beträffande Norrland kan prisläget i Sundsvall anses vara tämligen representativt såsom medeltal. Minuthandelspriset därstädes har, omräknat i öre pr kg, i medeltal för de tre senaste åren legat 32 öre högre än motsvarande pris i Malmö—Göteborg. Priset till producenterna för i Norrland producerade ägg sättes här 30 öre högre än motsvarande pris i Götaland.

En kalkyl rörande den svenska äggproduktionens värde ger sålunda följande resultat.

	Produktion, ton	Pris, kr. pr ton	Värde, kr.
1927. Totalproduktionen: Götaland	26 466	1 400	37 052 400
Svealand	7 424	1 550	11 507 200
Norrland	1 691	1 700	2 874 700
Hela riket	35 581	1 446	51 434 300
Avgår för kycklingproduktion och genom förstöring 3 %	1 067	1 446	1 543 000
Nettoproduktion	*34 514*	1 446	*49 891 300*
1929. Nettoproduktionen 1927 ökad med 7 %, 1927 års pris ökat med 10 öre pr kg	*36 930*	1 546	*57 100 000*

Äggens uppsamling, sortering, förpackning, försäljning och transport från produktionsområdena bereda sysselsättning och inkomst åt ett stort antal personer. Om ersättningen härför skulle inräknas i värdet, kommer detta att höjas med några miljoner kronor.

Köttproduktionen.

I fråga om kött utav fjäderfä beräknade krigsberedskapskommissionen för 1914 en produktion utav 3 434 ton hönskött, inberäknat slaktade kycklingar, 333 ton gåskött, 625 ton kött av ankor och 245 ton kalkonkött eller sammanlagt 4 637 ton. Vid nämnda beräkning sattes den genomsnittliga slaktvikten för de olika djurslagen till följande: höns 1 kg, kyckling 0·5 kg, ankor 1·5 kg, gäss 4 kg samt kalkoner 5 kg.

För fastställande av köttproduktionen under senare år måste man först söka beräkna antalet djur, som blivit slaktade. Den årliga utgallringen inom hönsstammen kan fortfarande sättas till samma proportion, som krigsberedskapskommissionen beräknat, eller $^1/_3$ av antalet vuxna djur. Hönsantalet var enligt 1927 års räkning 6 852 000, och sålunda bör under sagda år ha slaktats omkring 2 283 000 vuxna höns. Till förnyelse av hönsstammen och möjliggörande av en måttlig ökning av densamma beräknas ett pålägg av 2 340 000 kycklingar, varav 2 100 000 hönor och 240 000 tuppar. Då det vid kläckningen erhålles ungefär lika många hön- som tuppkycklingar, bli sålunda 1 860 000 tuppkycklingar överflödiga för aveln och komma att nedslaktas. Härutöver kunna omkring 1 miljon kycklingar antagas bliva producerade för slaktning.

I fråga om gäss, ankor och kalkoner skiljes i senaste räkning icke mellan vuxna djur och ungar, varigenom vissa svårigheter uppstå för beräkning av årsproduktionen. Före den årstid, då räkningen företogs, nämligen den 15 september, plägar emellertid endast obetydlig avsättning utav gäss och kalkoner av årets produktion äga rum, varför nära nog hela årsantalet bör ha varit kvar vid denna tid. Avgången före 15 september uppskattas beträffande gäss till 10 procent och beträffande kalkoner till 5 procent av hela djurantalet för säsongen. Beträffande ankor har däremot en betydande del av årets slakt ägt rum vid nämnda tid, uppskattningsvis 50 procent, varför i fråga om dessa endast halva antalet slaktdjur jämte avelsdjuren beräknas hava kommit med vid räkningen.

Det återstår att bestämma djurantalets fördelning på avelsdjur och slaktdjur. Med hänsyn till de ifrågavarande djurslagens egenart och de enskilda avelsstammarnas storlek böra hanar och honor ha ingått i de sistnämnda uti ungefär följande proportioner: gäss 1 hane för 3 honor, ankor 1 hane för 4 honor och kalkoner 1 hane för 6 honor. Antalet slaktfärdiga ungar per hondjur i avelsbeståndet kan sättas till 8 st. för gäss och 10 st. för kalkoner liksom vid krigsberedskapskommissionens beräkningar. Antalet ungar per honanka torde däremot icke böra sättas lägre än 20 st. Under angivna förutsättningar kan djurantalet för år 1927 approximativt beräknas till följande:

Gäss, för avel 4 000 han- och 12 000 hondjur, för slakt 97 000 djur;

ankor, för avel 2 250 han- och 9 000 hondjur, för slakt 180 000 djur;
kalkoner, för avel 500 han- och 3 000 hondjur, för slakt 30 000 djur.

Med undantag för gäss äro dessa siffror alltigenom lägre än som beräknats för år 1914. Däremot synes slaktvikten per djur i allmänhet ligga högre än då anfördes. Med stöd av upplysningar, vilka inhämtats dels från några större firmor i matvarubranschen i Stockholm, dels från en gödnings- och slaktningsanstalt för fjäderfä, ha följande slaktvikter ansetts kunna sättas såsom genomsnitt för de olika kategorierna: vuxna höns 1·25 kg, kycklingar 0·6 kg, gäss 5 kg, ankor 2 kg och kalkoner 5 kg. En stor del av kycklingarna slaktas visserligen vid lägre vikt än den anförda, men detta uppväges därav, att många behållas till dess att de bli ganska stora och vid försäljning gå under beteckningen unghöns. Liknande är förhållandet beträffande ankor.

Kalkylen över köttproduktionen kan nu fullföljas enligt nedanstående tablå. I denna har även upptagits en beräkning av produktionens värde. De till grund härför liggande prisen hava erhållits på samma sätt som ovan anförda slaktvikter och äro ett ungefärligt uttryck för prisläget under de senaste åren, sålunda icke speciellt år 1927. Liksom i fråga om ägg avse de prisen hos producenterna.

Köttmängd år 1927 och värde av slaktat fjäderfä.

Djurslag	Antal slaktade djur	Slaktvikt per djur, kg	Erhållen köttmängd, ton	Pris, kronor	Värde av erhållen köttmängd, kronor
Höns, fullvuxna	2 283 000	1·25	2 854	1: 25 per st.	2 854 000
kycklingar	2 860 000	0·6	1 716	1: — » »	2 860 000
Gäss	97 000	5	485	1: 75 » kg	848 750
Ankor	180 000	2	360	2: 25 » »	810 000
Kalkoner	30 000	5	150	1: 75 » »	262 500
Summa kött av fjäderfä	5 450 000	—	5 565	—	7 635 250

Någon särskild beräkning av produktionsmängd och värde 1929 kan icke göras, men tendensen torde ha varit mot ökning.

Den vid fjäderfäslakten erhållna fjädern äger slutligen också ett visst värde.

Produktionen av ägg och fjäderfä har sålunda givit ett totalvärde, som för 1927 kan beräknas ha uppgått till i runt tal 58 miljoner kronor och för 1929 till omkring 65 miljoner kronor hos producenterna.

Produktionens ekonomi.

Det ekonomiska resultatet av fjäderfäskötseln är starkt växlande, och en beräkning häröver ställer sig mycket vansklig på grund av de stora olikheterna i kostnader, avkastning pr djur samt försäljningspris. Som genomsnitt för hela landet erhålles ur förut meddelade siffror ett produktionsvärde av 9 kronor pr vuxen höna och år. Vid det prisläge, som under åren 1927—29 varit rådande, torde nämnda belopp utgöra ett tämligen riktigt mått på det bruttovärde, som uppnåtts vid hönsskötsel i mindre skala,

d. v. s. hos det stora flertalet hönsodlare. Enligt en av direktör L. Nanneson utarbetad promemoria, vilken ingår i särskilda utskottets utlåtande nr 2, 1930 års riksdag, kan under medelgoda produktionsförhållanden beräknas en avkastning av 22 à 25 kg ägg pr 100 foderenheter för äggproduktion använt foder. Då foderenhetspriset för köpfodermedlen under åren 1927—29 uppgick till 18 à 20 öre, kan själva foderkostnaden vid äggproduktion alltså beräknas till omkring 80 öre pr kg ägg eller något mer än hälften av försäljningspriset. Häri är dock icke kostnad för särskilda tillsatser såsom snäckskal och levertran inräknad. Med avseende på kostnaderna hos mindre hönsodlare får tagas i betraktande, att fodret till större eller mindre del utgöres och bör utgöras utav avfall från hushåll, frånrensning och spillsäd, ogräs m. m., som i och för sig har föga eller intet värde, varjämte djuren ofta hämta en del av sin föda ute i det fria. Foderkostnaden kan under dylika omständigheter hållas tämligen låg. Skötseln bestås i regel av familjemedlemmar och till stor del på tid, som icke skulle komma att utnyttjas för annat inkomstbringande arbete. Till husrum kunna ofta förut befintliga byggnader användas. Tack vare dessa omständigheter kan den mindre hönsskötseln sägas utgöra en pålitlig ehuru blygsam inkomstkälla. På grund av låg avkastning pr höna samt otillfredsställande avsättningsförhållanden äro de uppnådda ekonomiska resultaten dock merendels väsentligt lägre, än som borde vara fallet.

Vid fjäderfäskötsel i större skala måste kostnaderna bedömas på annat sätt. Nästan allt fodret kommer därvid att köpas eller att utgöras av produkter med bestämt marknadsvärde, skötseln får betalas med gängse löner, och särskilda byggnader få anlitas. Å andra sidan bedrives större fjäderfäskötsel i regel mera rationellt, varigenom högre avkastning pr djur samt i regel också högre försäljningspris kunna påräknas. Under de senare åren torde den vid yrkeskunnig drift varit tämligen lönsam. Enligt av fackmän meddelade uppgifter skulle vid de år 1930 rådande förutsättningarna kunna påräknas en vinst av cirka 1 krona pr höna utöver normala löne- och ränteanspråk såsom resultat av driften vid större hönsgårdar.

En omständighet av stor betydelse för fjäderfäskötselns bedrivande är kapitalbehovets förhållande till produktionsvärdet. Om endast djurkapitalet (livdjuren) tages i betraktande, kan följande överslagsberäkning göras:

Djurkapital			Produktionsvärde pr år	Förhållandetal
Höns	6,852,000 st. à 2 kr.	= 13 704 000	55 605 300	1 : 4
Gäss	16,000 » » 10 »	= 160 000	848 750	1 : 5
Ankor	11,250 » » 5 »	= 56 250	810 000	1 : 14
Kalkoner	3,500 » » 10 »	= 35 000	262 500	1 : 7
Summa	— —	13,955 250	57 526 550	1 : 4

Inom nötkreatursskötseln är enligt »Räkenskapsresultat från svenska jordbruk» djurkapitalet ungefär lika högt som det årliga produktionsvärdet. Knappast något annat husdjursslag torde giva så högt produktionsvärde i

förhållande till kapitalbehovet som fjäderfä, en omständighet som jämte flera andra gör fjäderfäskötseln till en synnerligen lämplig produktionsgren för personer i svag ekonomisk ställning.

Avsättningen av ägg och fjäderfä.

Konsumtionen.

Den förut meddelade siffran rörande genomsnittliga äggåtgången pr invånare i landet år 1927, 5·2 kg, innefattade även ägg, som användas till kycklingproduktion eller förstöras. Frånräknas dessa, återstå för egentlig konsumtion obetydligt över 5 kg eller 84 st. ägg pr invånare. Till jämförelse anföras efter en officiell engelsk utredning [1]) några uppgifter över genomsnittskonsumtionen, antal ägg pr invånare, i ett antal länder.

Canada	337	Tyskland	117
Belgien	213	Sverige	84
Förenta staterna	[2])180	Danmark	75
Frankrike	133	Norge	61
Storbritannien	125		

Äggkonsumtionen har i skilda länder visat tendens att ökas, i en del länder mycket hastigt. Exempelvis beräknades konsumtionen i Canada år 1920 vara 202 ägg pr individ, den förut anförda siffran daterar sig från 1926. Tysklands äggkonsumtion beräknades 1928 till 8,200 milj. st., motsvarande 130 ägg pr invånare.

Konsumtionsökningen sammanhänger till icke ringa del med förändringarna i folkens levnadsvanor, med behovet att i nutida hushåll använda maträtter, som gå lätt och snabbt att tillaga och samtidigt fylla kraven på en sund, välsmakande och lämplig kost.

Sverige, som för närvarande har en relativt låg äggkonsumtion, torde med säkerhet få emotse en betydande ökning av densamma. Äggkonsumtionen i vårt land är av mycket olika storlek inom skilda befolkningslager och landsdelar. Enligt en av socialstyrelsen verkställd undersökning rörande levnadskostnaderna i *städer och industriorter* omkring år 1923 uppgick äggkonsumtionen för ett år i medeltal pr arbetarehushåll till 580 st. Arbetarehushåll (industriarbetar- och lägre tjänstemannahushåll) i städerna hade dock så hög förbrukning som 624 ägg, medan sådant hushåll i industriorterna icke konsumerade mera än 401 ägg pr år. För medelklasshushåll var konsumtionen 871 ägg. Samtliga uppgifter äro beräknade för hushåll om 3·3 konsumtionsenheter (s. k. normalhushåll), vilket beräknats motsvara man, hustru och 2 barn. En jämförelse med resultaten av en liknande undersökning 1913 visade, att äggförbrukningen inom ett normalhushåll ökats med 37·1 procent. Intet annat matvaruslag utvisade som helhet så stor konsumtionsökning.

Under förutsättning att normalhushållet motsvarar 4 personer, kan konsumtionen pr familjemedlem år 1923 beräknas till följande:

[1]) Imperial Economic Committee, sixth report — Poultry and eggs, 1928.
[2]) Enligt senare uppgift 204 ägg år 1925.

inom samtliga arbetarehushåll	145 ägg
arbetarehushåll i städerna	156 »
» » industriorterna	100 »
medelklasshushåll	218 »

Enligt samma källa och beräkningsgrund uppgick äggkonsumtionen pr familjemedlem i olika delar av landet till följande.

	Industriarbetar- o. lägre tjänste- mannahushåll	Medelklass- hushåll
Stockholm	173 ägg	—
Göteborg	170 »	—
Svealand	130 »	199 ägg
Norra Götaland	165 »	235 »
Södra »	169 »	260 »
Nedre Norrland	103 »	199 »
Övre »	99 »	237 »

Liknande undersökningar ha också gjorts rörande livsmedelsförbrukningen inom löntagarehushåll på *landsbygden* samt inom lantarbetare- och mindre bemedlade jordbrukarehushåll, ehuru dessa tyvärr bygga på äldre uppgifter, beträffande löntagarehushåll från åren 1913—14 och för de andra från år 1920.

De därvid erhållna resultaten ge vid omräkning följande äggkonsumtion pr familjemedlem i normalhushåll.

	Löntagare- hushåll på landsbygden (1913—14)		Lantarbe- tare- och jordbrukare- hushåll(1920)
Östra Sverige	126 ägg	Södra Sverige	108 ägg
Småland	118 »	Mellersta Sverige	75 »
Södra Sverige	103 »	Norra Sverige	23 »
Västra »	133 »	Hela landet	69 »
Bergslagen o. nedre Norrland	92 »		
Övre Norrland	70 »		
Hela landet	108 »		

Man kan icke begära, att undersökningar som dessa skola giva ett fullt riktigt uttryck för förbrukningen inom olika samhällsklasser; de visa emellertid, huru äggkonsumtionen varierar i olika landsdelar samt att den är minst hos producenterna själva och störst bland stads- och industribefolkningen. Detta innebär, att den jordbrukande befolkningen avstår en större del av sin äggproduktion, än som svarar emot dess antal och medelkonsumtionen för hela befolkningen. Man torde kunna uppskatta producenternas egen äggkonsumtion till 25 à 30 procent av den kvantitet, som stannar inom landet.

Konsumtionen utav *kött av fjäderfä* i Sverige uppgår, importen medräknad, till omkring 5 750 ton eller knappt 1 kg pr invånare. I norra Sverige är

den högst obetydlig. Enligt nyssnämnda engelska källa utgör konsumtionen i England ungefär en fågel pr person och år. Motsvarande siffra för Förenta staterna är tre fåglar, för Canada 3·5 kg och för Danmark minst 4 kg.

Sveriges handelsomsättning med utlandet betr. ägg.

I redogörelsen för fjäderfäskötselns utveckling har handelsomsättningen med utlandet under tidigare skeden redan i sina huvuddrag skildrats. I nedanstående tablå anföras handelsstatistikens siffror över in- och utförseln av ägg sedan 1871 jämte värdet å densamma.

Tab. 7. In- och utförsel av ägg 1871—1929.

År	Införsel			Utförsel			Import- (—) resp. export- (+) överskott		
	1 000 st.	ton	1 000 kr.	1 000 st.	ton	1 000 kr.	1 000 st.	ton	1 000 kr.
1871—1875...	205	—	6	2 621	—	79	+ 2 416	—	+ 73
1876—1880...	1 665	—	50	3 311	—	99	+ 1 646	—	+ 49
1881—1885...	1 755	—	53	4 460	—	134	+ 2 705	—	+ 81
1886—1890	3 042	—	91	9 048	—	271	+ 6 006	—	+ 180
1891	3 785	—	114	18 462	—	554	+ 14 677	—	+ 440
92	5 208	—	150	15 752	—	473	+ 10 544	—	+ 323
93	5 837	—	175	17 227	—	517	+ 11 390	—	+ 342
94	5 365	—	161	15 915	—	477	+ 10 550	—	+ 316
95	8 130	—	325	14 728	—	589	+ 6 598	—	+ 264
96	10 272	—	411	15 979	—	639	+ 5 707	—	+ 228
97	20 133	—	805	8 967	—	359	— 11 166	—	— 446
98	27 352	—	1 094	7 216	—	289	— 20 136	—	— 805
99	43 886	—	1 755	4 206	—	168	— 39 680	—	— 1 587
1900	63 770	—	2 551	2 901	—	116	— 60 869	—	— 2 435
1901	74 807	—	2 992	5 586	—	223	— 69 221	—	— 2 769
02	71 339	—	2 854	8 675	—	347	— 62 664	—	— 2 507
03	71 124	—	2 845	14 045	—	702	— 57 079	—	— 2 143
04	84 704	—	3 388	22 758	—	1 138	— 61 946	—	— 2 250
05	69 203	—	2 837	32 027	—	1 633	— 37 176	—	— 1 204
06	69 806	—	2 862	35 722	—	1 822	— 34 084	—	— 1 040
07	68 032	3 266	3 129	36 112	2 551	2 022	— 31 920	— 715	— 1 107
08	55 876	2 842	2 570	38 837	2 449	2 175	— 17 039	— 393	— 395
09	48 361	2 495	2 225	37 358	2 295	2 092	— 11 003	— 200	— 133
10	49 728	2 536	2 287	41 517	2 563	2 325	— 8 211	+ 27	+ 38
1911	49 376	2 512	2 271	48 086	2 943	2 693	— 1 290	+ 431	+ 422
12	54 915	2 784	3 295	44 759	2 650	2 686	— 10 156	— 134	— 609
13	50 031	2 577	2 752	55 137	3 228	3 584	+ 5 106	+ 651	+ 832
14	30 743	1 525	1 610	55 777	3 280	4 055	+ 25 034	+ 1 755	+ 2 445
15	67 661	3 911	4 557	81 631	4 857	7 437	+ 13 970	+ 946	+ 2 880
16	8 005	396	514	32 844	1 988	3 752	+ 24 839	+ 1 592	+ 3 238
17	30 495	1 864	4 774	2 839	171	352	— 27 656	— 1 693	— 4 422
18	74 766	4 530	13 250	1	—	—	— 74 765	— 4 530	— 13 250
19	37 907	2 286	9 906	—	—	—	— 37 907	— 2 286	— 9 906
20	26 276	1 557	6 283	9 873	598	2 318	— 16 403	— 959	— 3 965
1921	31 649	1 856	5 320	11 720	709	2 021	— 19 929	— 1 147	— 3 299
22	30 230	1 822	3 960	9 763	563	1 202	— 20 467	— 1 259	— 2 758
23	37 216	2 269	3 920	13 617	810	1 371	— 23 599	— 1 459	— 2 549
24	34 327	1 999	3 718	12 687	745	1 388	— 21 640	— 1 254	— 2 330
25	11 196	638	1 236	13 841	818	1 664	+ 2 645	+ 180	+ 428
26	18 718	1 092	1 838	31 434	1 830	3 485	+ 12 716	+ 738	+ 1 647
27	2 585	161	284	65 826	3 920	6 607	+ 63 241	+ 3 759	+ 6 323
28	4 012	248	523	65 187	3 888	6 584	+ 61 175	+ 3 640	+ 6 061
29	4 210	253	502	89 034	5 267	8 976	+ 84 824	+ 5 014	+ 8 474
30, prel.	7 586	.	.	78 429	.	.	+ 70 843	.	.

Av tabellen framgår, att utrikeshandeln med ägg varit ganska betydande ända sedan 1900-talets början. Importen nådde sin största omfattning under århundradets fyra första år och har sedan successivt minskats, dock med en tillfällig ökning under ett par av krigsåren. Under de fyra sista åren har importen varit relativt obetydlig, vilket icke enbart torde vara en följd av den rikligare tillgången på inhemska ägg utan också delvis föranletts av den i augusti 1926 utfärdade kungörelsen om märkning av importerade ägg.

Utförseln visar en motsatt utveckling. Under de första krigsåren erhölls exportöverskott, men detta förbyttes sedan i importöverskott, som 1918 uppgick till icke mindre än nära 75 milj. ägg till ett värde av 13·2 milj. kronor, det största importöverskott som någonsin förekommit. Det tog sedan många år att reparera skadan. Från och med 1925 har exporten dock åter varit större än importen, och 1929 ernåddes det hittills största exportöverskottet, 84·8 milj. ägg till ett värde av 8·47 milj. kronor. För 1930 har det minskats till 70·8 milj. ägg på grund av ökad inhemsk konsumtion.

Den meningen gjordes förr från olika håll gällande, att Sverige hade avsevärd vinst av ägginförseln, genom att de utländska äggen kunde köpas till lägre pris än som genom export erhölls för de svenska. En jämförelse av de in- och utförda äggens antal med deras värden ger också beträffande många år fog för en sådan uppfattning. Saken kommer emellertid uti annan belysning, om även viktsmängderna tagas i betraktande. I ovanstående tabell ha dessa införts så långt tillbaka, som de varit tillgängliga. Det befinnes, att under förkrigsåren en lägre viktsmängd svarar mot de införda än mot de utförda äggens antal, varför det exempelvis under 1910 uppstod ett importöverskott på 8·2 milj. ägg men ett exportöverskott å 27 ton. Därav förklaras också huvudsakligen, att exportvärdet var 38 000 kronor högre än importvärdet.

En närmare undersökning ger vid handen, att under åren före 1914 priset pr st. för de införda äggen visserligen varit väsentligt lägre än för de utförda men att priset pr kg hållit sig på ungefär samma nivå för båda. Krigsåren kunna lämnas åsido, enär speciella förhållanden då voro rådande. De ryska äggen, som till och med 1916 utgjorde huvudparten av importen, voro sålunda mycket lättare än de svenska. Av importäggen gick det 19·5 à 20 st. på ett kg, medan 16 à 17 exportägg uppnådde samma vikt. Innebörden av äggimporten från Ryssland torde huvudsakligen hava varit, att de ryska äggen på grund av fraktförhållandena kunnat säljas till billigare pris i mellersta Sverige och Norrland än ägg från södra Sverige betingat. Härigenom försvårades avsättningen av de senare, vartill även torde ha bidragit att minutförsäljningen pr st. (tjog) då ännu var allmän, varvid de större svenska äggen icke fullt kommo till sin rätt. I kvalitativt hänseende kunde de ryska äggen emellertid icke tävla med de svenska.

Efter kriget har importen av ryska ägg till större delen avstannat. Den har dock delvis ersatts av införsel från vissa av de baltiska länderna — Estland, Lettland och Litauen. Den huvudsakliga importen sker dock numera från Danmark. Importprisen ha under de senare åren mestadels

legat högre än exportprisen, vare sig man räknar pr st. eller kg, något som dock förklaras därav, att importen varit störst under vinterhalvåret, medan motsatsen gäller om exporten (jfr nedan).

Införseln från liksom utförseln till olika länder framgår närmare av nedanstående tablå.

Tab. 8. Sveriges införsel av ägg från olika länder och utförsel av ägg till olika länder.

År	Införsel från				Utförsel till				
	Finland o. Ryssland	Danmark	Tyskland	Andra länder	Storbrit.	Danmark	Norge	Tyskland	Andra länder
1 000 st.:									
1891—1895	4 723	606	26	310	2 042	6 021	8 348	—	6
1896—1900	24 235	7 628	948	272	942	2 512	4 394	—	6
1901—1905	62 496	9 122	2 456	161	8 142	8 251	218	1	6
1906—1910	48 745	5 624	3 471	521	32 784	4 654	439	22	10
1911—1915	44 600	3 839	1 959	147	38 807	6 890	558	10 748	75
1921	11 315	20 052	—	282	6 690	3 740	1 290	—	—
1922	3 399	23 005	833	2 993	6 595	2 092	1 075	—	1
1923	554	30 637	—	6 025	8 908	3 627	332	6	744
1924	696	24 708	—	8 923	10 522	876	28	882	379
1925	1 710	4 506	303	4 677	11 157	406	60	2 183	35
1926	1 601	16 341	58	718	25 162	275	27	5 847	123
1927	133	2 382	—	70	58 931	1 684	26	5 184	1
1928	—	3 900	43	69	60 619	339	—	4 214	15
1929	285	3 370	3	552	66 257	385	14	22 332	46
Procentuell fördelning:									
1891—1895	83·37	10·70	0·46	5·47	12·44	36·67	50·85	—	0·04
1896—1900	73·26	23·06	2·86	0·82	11·99	31·98	55·95	—	0·08
1901—1905	84·18	12·29	3·31	0·22	49·00	49·65	1·31	—	0·04
1906—1910	83·52	9·64	5·95	0·89	86·48	12·27	1·16	0·06	0·03
1911—1915	88·24	7·59	3·88	0·29	67·99	12·07	0·98	18·83	0·13
1921	35·75	63·36	—	0·89	57·08	31·91	11·01	—	—
1922	11·24	76·10	2·76	9·90	67·55	21·43	11·01	—	0·01
1923	1·49	82·32	—	16·19	65·42	26·64	2·44	0·04	5·46
1924	2·03	71·98	—	25·99	82·94	6·90	0·22	6·95	2·99
1925	15·27	40·25	2·71	41·77	80·61	2·93	0·44	15·77	0·25
1926	8·55	87·30	0·31	3·84	80·05	0·87	0·09	18·60	0·39
1927	5·14	92·15	—	2·71	89·53	2·56	0·04	7·88	—
1928	—	97·21	1·07	1·72	92·99	0·52	—	6·47	0·02
1929	6·77	80·05	0·07	13·11	74·42	0·43	0·02	25·08	0·05

Utförseln skedde under 1890-talet och även tidigare mest till Norge, men sedan blev England den store köparen. Under de senaste åren har även Tyskland uppträtt såsom större avnämare. Exporten till Danmark torde huvudsakligen, särskilt tidigare, skett för vidarebefordran till England.

Då det är av vikt, att köparna erhålla en i möjligaste mån jämn tillförsel, har undersökts, huru exporten fördelats på olika månader under de senaste fyra åren.

Tab. 9. Sveriges införsel och utförsel av ägg varje månad från och med år 1927 (1 000 st.)

År och månad	Import	Export	År och månad	Import	Export
1927: januari	102	6 531	1929: januari	192	7 398
februari	163	3 962	februari	258	3 278
mars	143	4 476	mars	1 852	723
april	13	5 529	april	99	6 133
maj	102	5 512	maj	356	6 804
juni	17	7 421	juni	14	9 850
juli	8	8 341	juli	24	10 806
augusti	493	4 352	augusti	52	11 112
september	844	4 665	september	232	9 663
oktober	67	7 311	oktober	201	8 246
november	92	4 119	november	513	6 872
december	536	3 484	december	286	8 363
1928: januari	285	3 615	1930: januari	328	9 315
februari	920	1 566	februari	720	4 647
mars	87	4 422	mars	484	6 662
april	43	6 798	april	423	7 405
maj	21	5 342	maj	934	5 965
juni	5	7 220	juni	391	5 361
juli	8	7 284	juli	696	8 437
augusti	80	7 585	augusti	757	7 803
september	375	4 922	september	909	6 487
oktober	1 337	5 117	oktober	1 017	3 046
november	685	5 158	november	431	5 233
december	166	6 181	december	496	8 069

I betraktande av de stora säsongvariationerna i produktionen kan exporten sägas hava varit tämligen jämn, dock med vissa undantag. Uppehållandet av en jämn export är möjlig endast med hjälp av konservering och lagring från vår och försommar till höst och vinter. Exporten under hösten och de första vintermånaderna utgöres fördenskull till stor del av konserverade ägg. Ett genomgående drag är likväl, att exporten visat tendens till stegring under vår- och sommarmånaderna, men det bör också bemärkas, att konsumtionen är stor och en ökad kvantitet lättare kan avsättas vid den tiden. Svårast är dock att uppehålla exporten under månaderna februari och mars, enär fjolårsägg på grund av regelmässig prissänkning ej gärna lagras till dess samt klimatiska förhållanden stundom hindra den svenska äggproduktionen att nå nöjaktig storlek så tidigt. De största variationerna i exportkvantiteten ha också förekommit vid denna tid.

Förutom ägg i skal förekommer införsel av *äggula och flytande äggvita*, vilka till stor del användas för tekniskt bruk. På senare tid hava preparat även i Sverige kommit till betydande användning för bageriändamål, vilket inverkat menligt på avsättningen av konserverade ägg. Dessa äggpreparat komma till största delen från Kina men införas till oss via andra länder. Importen har varit i stigande. Dess storlek och värde under några år hava varit följande.

Tab. 10. Införsel av äggula och flytande äggvita.

År	Hela införseln		Därav från			
	ton	1 000 kr.	Danmark, ton	Tyskland, ton	Storbrit., tom	Övriga länder, ton
1913	270·5	270·5	25·3	187·1	—	58·1
1924	254·0	571·5	122·7	90·4	26·9	14·0
1925	364·8	1 094·3	164·0	162·4	27·5	10 9
1926	344·0	1 376·0	108·6	192·4	36·6	6·4
1927	305·6	916·7	76·9	165·2	59·9	3·6
1928	375·4	750·8	114·1	177·8	55·7	27·8
1929	558·7	973·3	105·4	265·3	175·3	12·7

Sveriges utrikeshandel med fjäderfä.

Utrikeshandeln med levande fjäderfä hade förr en större omfattning än på senare tiden. Särskilt handeln med gäss har tidigare spelat en viss roll, såsom i annat sammanhang framhållits. Utförseln och införseln av levande fåglar sedan några årtionden framgår av nedanstående.

Tab. 11. Införsel och utförsel av levande fåglar åren 1871—1913 samt 1924—29.

År	Utförsel		Införsel		Utförsel		Införsel	
	st.	kr.	st.	kr.	st.	kr.	st.	kr.
	Gäss.				Höns.			
1871—1875	13 039	39 117	49	146	5 183	4 416	155	124
1886—1890	9 648	28 943	258	775	7 224	5 779	1 350	1 080
1891—1895	4 070	12 209	188	565	11 298	9 038	755	604
1896—1900	831	2 494	9 155	27 464	4 935	3 948	2 214	1 771
1901—1905	14	41	26 576	79 729	1 568	1 255	1 482	1 186
1906—1910	204	713	7 156	31 237	423	478	813	897
1911	68	238	25	88	750	900	585	702
1912	25	88	15	53	1 028	1 234	241	362
1913	4	14	41	144	9 093	10 457	639	799
1924	8	95	2	60	94	742	170	2 511
1925	208	2 258	6	120	1 230	11 361	452	10 506
1926	102	3 015	11	420	125	628	163	1 432
1927	—	—	142	1 000	167	903	79	682
1928	102	1 120	—	—	1 310	17 240	1 042	4 977
1929	8	160	—	—	1 221	4 025	5 431	10 784
	Andra fåglar.				Summa levande fåglar.			
1871—1875	1 867	2 409	296	460	20 089	45 942	500	730
1886—1890	1 420	1 505	913	1 866	18 292	36 227	2 521	3 721
1891—1895	798	829	1 845	6 676	16 166	22 076	2 788	7 845
1896—1900	214	214	3 845	9 345	5 980	6 656	15 214	38 580
1901—1905	237	244	5 267	7 922	1 819	1 540	33 325	88 837
1912	407	407	5 715	2 858	1 460	1 729	5 971	3 273
1913	447	447	8 270	8 270	9 544	10 918	8 950	9 213
1924	151	3 338	1 467	13 704	253	4 175	1 639	16 275
1925	147	2 690	2 436	24 139	1 585	16 309	2 894	34 765
1926	68	2 349	3 154	25 879	295	5 992	3 328	27 731
1927	96	2 780	7 168	36 149	263	3 683	7 389	37 831
1928	379	6 338	12 298	55 457	1 791	24 698	13 340	60 434
1929	425	7 662	10 087	59 104	1 654	11 847	15 518	69 888

Under rubriken andra fåglar inrymmas ankor och kalkoner samt även diverse andra fågelslag, vilka ej specificeras i statistiken. Denna sista grupp är nu den viktigaste, vad utrikeshandeln beträffar. Inom denna överväger införseln, som till största delen sker från Tyskland och Danmark. Beträffande gäss och höns väga införsel och utförsel ungefär jämnt. Av värdesiffrorna att döma torde handeln till icke ringa del gälla avelsdjur.

Av väsentligt större omfattning är utrikeshandeln med kött av fjäderfä, vilken de senaste åren givit ett importöverskott på omkring 300 000 kr. årligen. Exporten är obetydlig och har de senaste åren gått tillbaka. Större delen av importen kommer från Finland och torde utgöras av höns. I övrigt importeras slaktat fjäderfä från ett stort antal länder, varom nedanstående tablå lämnar närmare upplysning.

Tab. 12. Sveriges införsel och utförsel av kött av tam fågel åren 1907—1913, 1924—1929.

År	Utförsel		Införsel	
	kg	kr.	kg	kr.
1907—1911	4 150	4 150	156 152	156 152
1912	4 547	9 094	170 243	340 486
1913	8 066	16 132	146 760	293 520
1924	1 462	2 040	134 723	257 930
1925	12 402	25 455	162 615	269 910
1926	39 946	78 739	171 723	287 617
1927	15 048	26 045	177 908	300 322
1928	6 039	11 339	168 907	316 955
1929	3 685	7 536	192 946	325 861

År	Därav införsel från									
	Rysslland	Danmark	Tyskland	Belgien	Finland	Estland	Lettland	Storbrit.	Frankrike	Nederländ.
	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg
1907—1911	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1912	122 847	9 558	26 081	6 276	—	—	—	—	—	—
1913	92 236	10 818	30 401	—	5 272	—	—	—	—	—
1924	1 167	12 450	1 922	12 377	89 296	7 110	2 115	7 396	543	—
1925	670	10 390	4 231	9 821	108 599	14 483	6 495	6 225	1 293	—
1926	—	4 397	8 582	8 991	118 218	13 008	14 354	811	1 080	1 828
1927	1 116	6 950	9 963	7 891	110 351	7 214	20 325	4 810	—	8 395
1928	1 285	7 243	20 974	9 554	78 917	5 123	35 658	2 323	—	6 570
1929	—	8 242	14 038	12 365	112 582	7 438	27 210	4 445	621	3 645

Den inhemska produktionen av fjäderfäkött tillgodoser sålunda icke förbrukningen, som synes vara i stigande.

Importen av *fjäder* uppgick 1929 till 382 366 kg till ett värde av 979 210 kr., därav ospritad fjäder 319 644 kg och spritad 62 722 kg med värde av

resp. 571 417 och 407 793 kr. Största delen har införts från Danmark. Exporten uppgick samma år till endast 6 361 kg.

Transportvägarna för svenska ägg.

I fråga om de inrikes transportvägarna för ägg gäller ännu till huvudsaklig del vad som på sin tid anförts i Nils Wohlins år 1914 publicerade utredning om det svenska jordbrukets inrikes avsättningsförhållanden. Vissa förändringar ha dock sedan dess ägt rum.

De flesta städer och andra samhällen inom Götaland ävensom i Södermanlands och Uppsala län samt Närke kunna i stort sett tillgodose sitt behov av ägg från relativt närbelägna produktionsområden, och till större delen gäller detta även om orter i Västmanlands och Värmlands län med undantag för bergslagsdistriktet. Stockholm och kringliggande samhällen samt Bergslagen, Dalarna och Norrland behöva tillförsel från sydligare produktionsdistrikt, och tidvis är det också fallet med andra orter i mellersta Sverige. Södra Sverige har sålunda att dels sända ägg till mellersta och norra Sverige, dels exportera.

Till följd av produktionsstegringen har tillförselområdet för export under de senare åren vidgats och omfattar nu Skåne, Halland, Bohuslän, Älvsborgs län, Blekinge, södra delen av Kalmar län samt Kronobergs län. Mindre betydande kvantiteter tillföras också från Jönköpings län, södra Östergötlands och Skaraborgs län. De under 1930 av Svenska smörprovningarna godkända exportpackerierna ha uppgått till 38 st., fördelade på 25 olika firmor.

Enligt erhållen uppgift var antalet packerier liksom de under året för export förpackade äggpartierna i olika län följande:

Län	Antal packerier	Förpackade storlådor om 1 440 ägg[1]	
		antal	procent
Kristianstads	13	22 026	40·0
Malmöhus	[2] 8	20 153	36·6
Göteborgs och Bohus	[3] 8	5 834	10·6
Kalmar	[4] 2	3 248	5·9
Hallands	4	3 685	6·7
Skaraborgs	2	81	0·2
Älvsborgs	1	—	—
Summa	38	55 027	100.0

[1]) Preliminära uppgifter.
[2]) Härav 2 i Malmö och 2 i Hälsingborg.
[3]) » 7 i Göteborg.
[4]) Båda i Kalmar stad.

De inom olika län förpackade kvantiteterna ha givetvis icke alltid producerats därstädes, utan en viss strävan har gjort sig gällande att koncentrera förpackningen till exporthamnarna Göteborg, Malmö och Hälsingborg; i Trälleborg finnes däremot intet packeri. En sådan koncentrering motiveras också av att nämnda platser äro stora konsumtionsorter, varför äghandeln ändå måste få en betydande omfattning därstädes. Till Göteborg uppsamlas sålunda större delen av överskottet från icke blott Göteborgs och Bohus län utan även Älvsborgs län och norra hälften av Halland. De

ägg, som försäljas och förpackas i Malmö, ha också erhållits från ett relativt stort tillförselområde. Äggtillförseln i Kronobergs och Jönköpings län ävensom Blekinge synes icke hava varit av tillräcklig storlek och koncentration att motivera upprättande av särskilda exportpackerier därstädes. I den mån äggen härifrån avses för export, transporteras de därför först till packerier i Skåne, från de förstnämnda länen också delvis till Göteborg och Halland.

Transporterna från uppsamlingsställena till packerierna liksom i övrigt till lokala konsumtionsorter i närheten av produktionsdistrikten ske å förekommande landsvägar, järnvägar och sjöleder. Transport med bil torde numera, åtminstone i södra Sverige, vara förhärskande. Från packerierna befordras exportäggen till olika hamnar. Följande sammanställning lämnar upplysning om exportmängderna över dessa.

Exportort	1928		1929		1930 [1] jan.—nov.	
	ton	%	ton	%	ton	%
Stockholm	—	—	—	—	4	0·1
Kalmar	1	—	—	—	7	0·2
Ystad	1	—	3	0·1	2	0·1
Trälleborg	243	6·3	1 313	24·9	1 163	27·7
Malmö	1 860	47·8	1 868	35·5	1 686	40·2
Landskrona	48	1·2	37·6	0·7	67	1·6
Hälsingborg	620	16·0	868	16·5	712	17·0
Halmstad	—	—	—	—	7	0·2
Göteborg	1 114	28·7	1 177	22·3	540	12·9
Gränsposteringar	0·7	—	0·7	—	·	·
Summa	3 887·7	100·0	5 267·3	100·0	4 188·0	100·0

[1]) Preliminära uppgifter.

Av de under 1930 över Malmö exporterade äggen ha mera än en tredjedel förpackats på platsen. De övriga ha kommit från olika packerier i Skåne, från Kalmar, vars export till större delen gått denna väg, samt, ehuru till mindre del, från Halland. Utförseln över Trälleborg utgöres också av ägg från ett flertal skånska packerier samt från Halland och Kalmar. De över Hälsingborg exporterade äggen ha till c:a 40 procent förpackats på platsen och i övrigt tillförts från några andra packerier i Skåne ävensom från Halland. Utförseln från Göteborg utgjordes till största delen av på platsen förpackade ägg, de övriga tillfördes från andra packerier i västra Sverige. De från Landskrona och Kalmar utförda äggen voro i sin helhet förpackade på resp. platser. De olika exporthamnarnas tillförselområden äro sålunda med undantag för Göteborgs icke avgränsade från varandra, vilket givetvis sammanhänger med att exportörerna ha köpare på olika marknader och fördenskull behöva anlita olika transportlinjer.

Transporten från packerierna till exporthamnarna sker, vad beträffar exporten till Tyskland, praktiskt taget helt med järnväg, enär partierna sändas

med ångfärjeförbindelsen Trälleborg—Sassnitz, till någon mindre del också med ångfärja från Hälsingborg eller Malmö till Danmark för vidarebefordran över Gjedser—Warnemünde, i sistnämnda fall för anpassning efter köparnas önskningar. När exporten sker med vanliga ångbåtslinjer (till England), ha bilar numera kommit till betydande användning för äggens transport till exporthamnen. Från mera avlägset belägna packerier fraktas de dock i regel med järnväg.

För äggens transport från exporthamn till utländska destinationsorter anlitas i huvudsak samma linjer och lägenheter som vid export av smör. Då dessa beskrivits i Jordbruksutredningens föregående år avgivna betänkande nr III, hänvisas i denna fråga härtill. Exportens fördelning på de olika exportvägarna är emellertid för ägg en annan än för smör. Äggtransporten till Tyskland ombesörjes praktiskt taget helt av ångfärjeförbindelserna, medan i fråga om smöret endast c:a 60 procent transporterades på detta sätt. Uti England ha de svenska äggen i motsats till smöret sin förnämsta marknad i London, och största delen transporteras därför dit. Enligt sammanställning av engelska importuppgifter för 50 veckor, under tiden augusti 1929 till juli 1930, var införseln av svenska ägg till olika engelska hamnar följande:

	Antal ägg	Procent
London	37 434 840	59·5
Leith	5 356 320	8·5
Newcastle	8 513 520	13·7
Grimsby	993 840	1·5
Hull	10 545 600	16·8
Summa	62 844 120	100·0

Vidkommande äggtransporterna söderifrån till mellersta och norra Sverige har av det föregående framgått, att hela överskottet i Skaraborgs, Östergötlands och Gotlands län som regel åtgår för tillgodoseende av behovet i Stockholm, andra underskottsområden i Svealand samt Norrland. De nämnda länens produktion räcker emellertid ej till härför, utan dessutom erfordras större eller mindre tillförsel från de övriga sydsvenska länen. Från vilka delar av södra Sverige äggen komma att transporteras till Stockholm och Norrland, bestämmes endast delvis av fraktkostnaderna. Man finner nämligen, hurusom ägg fraktas från Småland och stundom från södra Östergötland till exportpackerier i Skåne, samtidigt med att ägg regelbundet sändas från Skåne till Stockholm och övriga underskottsområden norr därom. Till icke ringa del beror detta på att vissa skånska äggmärken äro inarbetade och röna en god avsättning särskilt på stockholmsmarknaden. Äggexportföreningarna i Kristianstads län ha sålunda alltjämt sin största avsättning därstädes. Samtliga exportörer måste därjämte vid förpackning för export sortera ifrån en större eller mindre procent ägg, vilka icke uppfylla gällande exportbestämmelser, och dessa avyttras på olika inhemska konsumtionsorter, bl. a. Stockholm och platser i Norrland.

Äggtransporterna från södra Sverige samt Öster- och Vastergötland till Stockholm och Norrland ske huvudsakligen med förekommande järnvägslinjer. Från Kalmar län och Skåne sker dock, särskilt sommartiden, en icke obetydlig transport sjöledes med kustlinjerna. Sjötransporterna äro dock mindre omtyckta av mottagarna på grund av ofta förekommande större förlust genom sönderslagning. Praktiskt taget hela överskottet från Gotland föres till Stockholm, varifrån en mindre del torde vidarebefordras till andra konsumtionsorter i mellersta och norra Sverige. Gotlands utförsel (till fastlandet), som åren 1913 och 1914 uppgick till 15·7 milj. ägg, utgjorde 1928 27·1 och 1929 26·35 milj. ägg. Den förr betydande försäljningen från firmor i Stockholm till Norrland och Bergslagen synes emellertid ha avsevärt minskats, sedan importen av ryska ägg avstannat.

Den internationella handelsomsättningen.

En noggrann och för olika länder fullt jämförbar statistik över den internationella handeln med ägg och fjäderfä är svår för att icke säga omöjlig att erhålla, beroende på olikheter och ofullständigheter med avseende på exportens och importens redovisning. Den följande tabellen över äggexporten grundar sig, vad beträffar åren 1909—13 samt 1921—25, på en undersökning, verkställd av professor Kurt Ritter i Berlin, samt för följande år t. o. m. 1929 på sammanställningar av Internationella lantbruksinstitutet i Rom. Importsiffrorna anföras helt efter sistnämnda institutions arbeten. I de fall, då den in- eller utförda äggmängden endast funnits angiven i stycketal, har omräkning till viktsmängd skett med begagnande av koefficienten 16 ägg = 1 kg, ett omräkningstal, som kan passa för en del länders produktion men icke för andras [1]). I viktsuppgifterna äro ägg i skal samt äggpreparat hopräknade. Trots förefintliga brister giva de meddelade statistiska uppgifterna en god uppfattning om den internationella ägghandelns omfattning och utveckling.

Den internationella handeln med ägg är mycket betydande. År 1928 uppgick de olika ländernas sammanlagda utförsel till omkring 614 tusen ton eller nära 115 tusen ton mera än hela smörutförseln samma år. Av exporten kommer 554 tusen ton på ägg i skal och 60 tusen på äggpreparat. Dock bör anmärkas, att omsättningen betydligt förstoras därigenom, att många länder samtidigt både importera och exportera i ganska stor omfattning. Även om vederbörlig hänsyn tages till dessa förhållanden, erhålles en högre omsättningssumma än för smör. Värdesumman ligger dock säkerligen lägre än smörets och uppskattas av Internationella lantbruksinstitutet för år 1928 till i runt tal 750 milj. kronor för ägg i skal samt 110 milj. kronor för äggpreparat.

[1]) I en del länder redovisas vikten f. ö. brutto, i andra netto.

Tab. 13. Äggexport från olika länder (ton).

Land	Medeltal 1909–1913	Medeltal 1921–1925	1925	1927	1928	1929
Europa.						
Ryssland	206 170	[4]) 32 460	59 360	[2]) 61 800	[2]) 77 688	44 376
Holland	19 980	23 230	48 770	70 900	76 105	81 944
Polen	—	[5]) 12 850	27 070	65 600	54 561	53 493
Danmark	26 020	47 770	50 410	52 800	49 318	49 143
Belgien	8 390	5 900	13 890	30 300	43 684	44 588
Irländska fristaten	—	[6]) 32 360	32 690	37 100	38 453	33 584
Frankrike	7 780	6 970	4 510	13 800	40 645	25 948
Jugoslavien [1])	[3]) 2 940	18 070	27 230	26 350	25 424	22 256
Italien	22 780	[5]) 18 620	30 350	14 100	12 039	10 578
Bulgarien	11 240	[4]) 8 110	11 040	12 500	10 648	12 721
Ungern	—	5 730	14 300	14 200	8 845	7 202
Rumänien	8 390	5 190	10 810	7 958	9 069	(9 000)
Sverige	2 730	730	820	3 920	3 889	5 268
Litauen	—	[4]) 3 840	3 250	3 393	3 502	2 985
Tyskland	1 840	1 210	2 000	900	1 534	1 276
Estland	—	490	970	1 079	1 568	1 488
Österrike-(Ungern)	120 590	[5]) 260	960	1 400	1 187	1 209
Norge	4	300	770	100	121	677
Finland	2	190	80	18	6	40
Lettland	—	980	80	24	6	—
Övriga länder	1 950	740	1 670	3 000	1 454	2 600
Summa	440 806	226 000	341 030	421 242	459 746	410 376
Asien.						
Kina	27 860	109 100	109 600	83 404	96 536	—
Turkiet	[7]) 16 390	[8]) 6 940	[2]) 8 660	11 056	11 523	—
Övriga länder	1 300	400	670	4 196	3 301	—
Summa	45 550	116 440	118 930	98 656	111 360	(115 000)
Amerika.						
U. S. A.	8 240	22 960	18 880	21 800	15 896	9 546
Argentina	—	2 690	2 680	733	804	361
Canada	110	3 020	2 010	1 300	741	861
Övriga länder	—	—	—	—	2	1
Summa	8 350	28 670	23 570	23 833	17 443	10 769
Afrika.						
Marocko	4 670	9 320	10 650	8 200	8 350	12 035
Egypten	7 260	9 640	9 880	6 900	7 941	9 326
Algier	120	2 060	3 290	3 200	3 921	4 653
Sydafrikanska Unionen	80	1 470	1 860	2 500	2 629	3 146
Övriga länder	—	30	50	110	157	150
Summa	12 130	22 520	25 730	20 910	22 998	29 310
Australien	10	570	[2]) 520	829	2 187	2 677
Nya Zeeland	—	[5]) 60	10	6	164	179
Totalsumma	**506 846**	**394 260**	**509 790**	**565 476**	**613 898**	**568 311**

[1]) Före kriget Serbien. — [2]) Ej kalenderår. — [3]) Åren 1909—1912. — [4]) Åren 1923—1925. — [5]) Åren 1922—1925. — [6]) Åren 1924—1925. — [7]) Genomsnitt av 3 år. — [8]) Åren 1923—1924.

Tab. 14. Äggimport till olika länder (ton).

Land	Medeltal 1909–1913	1924	1925	1927	1928	1929
Europa.						
Storbritannien och Norra Irland	143 666	172 000	186 900	214 000	233 273	226 947
Tyskland	160 406	84 000	149 600	170 800	187 549	179 653
Spanien	5 038	16 000	13 100	23 900	33 299	30 271
Italien	2 965	3 400	5 300	15 700	18 764	17 124
Österrike-Ungern	62 023	11 300	11 300	17 000	17 805	14 950
Schweiz	13 436	11 500	11 800	11 000	11 542	12 250
Frankrike	34 261	9 900	7 700	9 200	15 141	20 130
Holland	13 283	7 100	7 700	8 900	9 613	5 807
Tjeckoslovakiet	—	1 500	1 700	3 300	5 311	5 400
Belgien	13 506	1 800	2 300	1 200	1 207	1 824
Norge	342	100	100	100	74	88
Övriga länder	7 255	[1] 6 500	[1] 6 500	10 900	6 143	5 956
Summa	456 181	325 100	404 000	486 000	539 721	520 400
Asien.						
Japan	4 672	25 800	19 500	14 600	10 982	6 854
Övriga länder [2]	786	800	800	900	957	800
Summa	5 458	26 600	20 300	15 500	11 939	7 654
Amerika.						
U. S. A.	325	9 200	15 800	7 100	10 862	12 038
Argentina	1 600	2 000	4 300	7 500	8 023	7 748
Cuba	3 549	9 800	9 000	8 400	4 370	2 052
Canada	4 756	4 900	2 600	3 100	2 122	851
Övriga länder [2]	23	—	100	100	180	[1] 200
Summa	10 253	25 900	31 800	26 200	25 557	22 889
Afrika [2]	1 341	—	200	500	600	700
Australien	38	—	37	35	30	30
Totalsumma	**473 271**	**377 600**	**456 337**	**528 235**	**577 847**	**551 673**

Anm. Tabellen är grundad på uppgifter i Internationale Landwirtschaftliche Rundschau, XX Jahrgang, II Teil samt i Conference Papers, 4th World's Poultry Congress, kompletterade ur Annuaire international de statistique agricole 1929—30.

Ökningen av omsättningen efter världskriget är till viss del skenbar, beroende på att dels Irländska fristatens export till England, dels de nybildade Donauländernas inbördes handel kommit att medräknas i statistiken. Om endast export- resp. importöverskotten för ett antal olika länder medtagas samt avdrag göres för Irländska fristatens export, erhållas följande bättre jämförbara summor. För de senaste åren motsvara de omkring 96 procent av totalsummorna.

[1]) Uppskattning. — [2]) Ofullständiga uppgifter.

	1909 —13	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Exportöverskott, 1 000 ton	399	265	347	411	470	465	540	490
» i % av 1909—13	100	66	87	103	118	117	135	123
Importöverskott, 1 000 ton	365	254	313	375	390	436	480	460
» i % av 1909—13	100	70	86	103	107	119	132	126

Först år 1925 synes omsättningen hava nått ungefär samma omfång som före kriget. Ökningen under de senare åren är visserligen beaktansvärd men icke ägnad att förvåna, om man tager i betraktande, att den för åren 1909—13 konstaterade omsättningen till större delen upparbetats under en tidrymd av 20—30 år. Att exportsummorna genomgående visa sig högre än importsummorna, är en vanlig företeelse även för andra livsmedel och har i detta fall delvis sin orsak i företagna omräkningar från stycketal till viktsenhet samt däri, att icke alla importländer blivit medtagna.

Exportsiffrorna ge en föreställning om äggproduktionens vidsträckta utbredning. Världshandeln torde icke för någon annan av de animaliska produkterna räkna ett så stort tillförselområde som i fråga om ägg.

Sedan 1913 har en mycket avsevärd förskjutning med avseende på exportländernas betydenhet ägt rum. Före världskriget voro Ryssland och Österrike-Ungern de dominerande. Tillsammans med Rumänien, Serbien och Bulgarien levererade de nära $^3/_4$ av den totala exportkvantiteten. Österrike-Ungerns export var dock till ungefär hälften möjliggjord genom import från andra Donauländer samt framförallt från Ryssland. Kriget åstadkom en desorganisation av såväl produktion som handel i nämnda länder, och som produktionens utveckling därunder också hämmades i andra europeiska stater, blev det i främsta rummet Kina, som kunde draga fördel härav. Kina, vars fjäderfäskötsel har mycket gamla anor, femdubblade sin äggexport och blev därmed världens främsta exportland för denna artikel. Efter krigets slut fingo också Danmark, Holland och Belgien ett försprång framför de östeuropeiska länderna och övertogo till icke ringa del dessas forna marknader. På några få år steg exporten från Holland och Belgien till den flerdubbla mot före kriget. Sverige trädde in såsom en tämligen senkommen och obetydlig medtävlare. Då detta skedde, hade Ryssland och Polen m. fl. länder i östra och sydöstra Europa redan kommit tillbaka såsom stora leverantörer inom den internationella ägghandeln. De ha emellertid icke lyckats återvinna sin forna dominerande ställning. Sammanräknas exportöverskotten för Ryssland, Österrike-Ungern och övriga Donauländer före kriget samt för i det närmaste motsvarande områden efter detsamma, erhålles åren 1909—13 ett exportöverskott av 280 000 ton emot 168 000 ton år 1928. Under åren 1929 och 1930 har Rysslands utförsel åter varit avsevärt minskad. Förutom Belgien ha några andra tidigare underskottsområden, såsom Frankrike, Australien och Sydafrika, blivit överskottsområden, medan Italiens äggomsättning utvecklats i motsatt riktning. Andra utförselområden äro Turkiet och de

nordafrikanska länderna, vilkas export huvudsakligen går till Sydeuropa och England. Förenta staternas och Canadas mycket stora äggproduktion åtgår huvudsakligen till täckande av dessa och närliggande länders konsumtion. Canada har importöverskott, och Förenta staternas exportöverskott visar sedan 1923—24 en nedåtgående tendens. År 1929 var importen till sistnämnda land (huvudsakligen äggpreparat) större än exporten. Helt små exportöverskott kunna Norge, Estland och stundom även Finland uppvisa, medan i Lettland importen överväger.

Den största delen av äggomsättningen äger rum mellan europeiska länder, vilka i fråga om »ägg i skal» leverera omkring 80 procent av exportmängden och stå såsom mottagare till 95 procent av importsumman. Nära 10 procent av hela exporten av »ägg i skal» (54,000 ton) härröra från Asien, men en avsevärd del härav går till andra asiatiska länder, främst Japan, vars import dock avtagit under de senaste åren. Kina är därjämte ursprungsland för nära nog hela den kvantitet äggpreparat (hela ägg, äggula och äggvita i flytande, frusen eller torkad form), som går i den internationella handeln. År 1928 utgjorde dess utförsel av äggpreparat 57 500 ton — 7 à 8 ggr så mycket som i medeltal för åren 1909—13 och betydligt mera än hälften av Kinas hela äggexport. Större delen härav gick till Storbritannien, som år 1928 mottog 34 700 ton, Förenta staterna (10 600 ton), Tyskland (8 800 ton), Frankrike (4 800 ton) och Holland (1 900 ton).

Importländer för ägg av större betydenhet äro relativt fåtaliga. Bland dessa dominera Storbritannien och Tyskland, som tillsammans absorberat över 80 procent av det sammanlagda importöverskottet för alla länder, detta såväl före kriget som under de senaste åren. Tyskland var 1909—13 den största köparen (43 %), medan England nu står främst; år 1929 var dess andel c:a 48 %, Tysklands 38 %. I motsats till före kriget inräknas emellertid sedan 1924 i den engelska importstatistiken även införseln från Irländska fristaten. Frånräknas denna, blir skillnaden mellan de båda huvudavnämarnas inköp icke stor. Tysklands import har under de två senaste åren minskats, medan Storbritanniens, efter en nedgång år 1929, ånyo ökats, så att den 1930 var större än något tidigare år. Varifrån Storbritannien och Tyskland köpa sina ägg, belyses av nedanstående tablåer.

Övriga europeiska importländer av större betydelse (med större importöverskott) äro Spanien, Österrike och Schweiz.

Tab. 15. Storbritanniens äggimport från olika länder.

Land	1909–13	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
A. Ägg i skal, 1 000 great hundreds:								
Danmark	3 792	6 045	5 437	5 625	5 680	5 330	5 573	6 728
Polen och Danzig	—	731	1 068	2 722	3 388	2 562	2 385	3 613
Holland	719	1 235	1 692	1 985	2 360	2 725	3 169	3 681
Belgien	62	698	1 006	1 941	2 141	2 908	2 962	2 334
Ryssland	9 709	824	2 291	774	1 587	1 767	608	85
Kina	—	1 033	1 001	1 232	681	945	1 624	1 715
Egypten	829	1 624	1 162	672	669	810	572	451
Lettland	—	718	315	284	639	546	131	42
Sverige	321	78	127	222	548	539	619	491
Frankrike	976	60	231	589	430	1 659	868	659
Tyskland	547	16	110	244	241	335	267	391
Förenta staterna	3	135	88	61	93	92	18	197
Italien	840	422	525	203	87	58	31	65
Argentina	—	464	463	146	31	99	60	77
Estland	—	31	50	39	57	69	12	2
Litauen	—	301	212	80	11	56	29	33
Österrike	1 115	4	111	36	9	—	—	—
Norge	—	103	118	35	8	11	111	105
Övriga länder	416	477	268	50	39	75	39	44
Summa främmande länder	(19 150)	15 000	16 664	16 939	18 747	20 586	19 078	20 713
Irländska fristaten	—	4 687	4 567	4 428	5 052	5 177	5 015	4 781
Brittiska Sydafrika	—	233	239	260	372	339	394	468
Australien	—	74	142	335	122	267	375	566
Canada	5	271	245	156	42	83	79	15
Från andra brittiska länder	—	15	9	7	6	14	23	18
Summa brittiska länder	5	5 279	5 201	5 186	5 593	5 880	5 886	5 848
Total	**19 155**	**20 280**	**21 865**	**22 125**	**24 340**	**26 466**	**24 964**	**26 561**
Reexport	154	272	182	51	39	92	221	·
Införsel för förbrukning	19 001	20 008	21 683	22 074	24 301	26 374	24 743	·
B. Äggpreparat, ton:								
Införsel, total	·	·	31 254	36 460	34 446	34 695	39 711	43 000
Utförsel	·	·	6 943	6 872	2 669	5 112	5 901	·

1 great hundred = 120 st.

Den internationella handeln med *fjäderfä*, levande och slaktat, är icke heller av så ringa betydenhet. Exporten från de länder, varifrån uppgifter föreligga, uppgår till en sammanlagd kvantitet av omkring 75 000 ton (levande plus slaktat) före kriget och 90 000 ton år 1928. Importsummorna sluta på respektive 80 000 och 87 000 ton. Någon större förändring i totalomsättningen har sålunda icke ägt rum. Däremot har handeln med gruppen levande fjäderfä avsevärt minskats, samtidigt som slaktat fjäderfä ökats i ungefär motsvarande grad, så att sistnämnda nu är avgjort viktigast. Den allra största delen av omsättningen sker mellan europeiska länder. Exporten i andra världsdelar sker huvudsakligen till andra därvarande stater. Bland exportländerna i Europa äro Polen och Holland de viktigaste i fråga om levande fjäderfä, Ryssland, Ungern, Frankrike, Jugoslavien och Irland i fråga om slaktat.

Tab. 16. Tysklands äggimport från olika länder, 100 dt.

Land	1909/13	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Holland	607	·	679	2 575	3 284	3 930	4 237	4 748
Ryssland	6 668	·	546	1 734	1 474	3 342	5 226	2 990
Polen	—	21	1 017	2 017	1 813	1 373	759	764
Danmark	74	·	1 026	1 032	1 111	1 328	1 408	1 176
Bulgarien	476	2	340	711	959	1 149	970	1 108
Jugoslavien	177	11	671	1 286	1 281	933	772	721
Belgien—Luxemburg	29	—	8	180	484	880	1 418	1 899
Italien	490	5	1 883	2 083	1 271	812	849	734
Rumänien	356	10	536	850	862	776	776	1 072
Ungern	—	2	180	679	753	710	450	307
Tjekoslovakiet	—	1	184	180	138	242	157	141
Österrike	6 346	3	221	403	167	166	154	146
Kina	—	2	72	96	143	161	171	274
Litauen	—	2	81	52	102	142	198	222
Lettland	—	1	199	187	81	81	20	60
Estland	—	·	15	31	35	50	69	147
Sverige	—	—	6	13	17	40	30	142
Frankrike	20	·	3	6	8	16	130	118
Övriga länder	318	25	267	212	157	144	1 508	1 937
Total	**15 532**	**85**	**7 934**	**14 327**	**14 140**	**16 275**	**17 884**	**16 807**

Anm. I tabellen äro endast ägg i skal medtagna.

Tab. 17. Export av fjäderfä från olika länder (ton).

Länder	1909—1913		1928	
	Levande [1]	Slaktat	Levande [1]	Slaktat
Europa.				
Ryssland	21 562	14 108	1 200	16 400
Ungern	—	—	3 525	11 353
Frankrike	361	5 517	1 133	7 306
Jugoslavien	2 223	296	2 376	6 230
Irländska fristaten	—	—	1 194	5 468
Holland	2 100	1 599	3 682	3 154
Polen	—	—	4 056	417
Rumänien	311	—	800	1 800
Italien	4 357	2 730	833	1 770
Tjeckoslovakiet	—	—	1 045	1 578
Belgien	626	745	1 212	1 526
Österrike-(Ungern)	7 535	4 461	25	227
Övriga länder	1 319	1 734	2 054	2 371
Summa	40 394	31 190	23 135	59 600
Asien	2 636	3	5 048	—
Amerika	63	260	955	2 831
Afrika	28	23	24	117
Australien	5	86	—	52
Totalsumma	**43 126**	**31 562**	**29 162**	**62 600**

[1]) Levande fjäderfä har omräknats till slaktvikt med begagnande av följande koefficienter: 1 kalkon = 4 kg, 1 gås = 2·9 kg, 1 anka = 1·5 kg, 1 höns = 1 kg och 1 duva = 0·4 kg.

Det viktigaste importlandet är, liksom före kriget, Tyskland, som köper både levande och slaktade djur i stor omfattning (30 700 ton år 1928). Huvuddelen av den europeiska exporten av levande fjäderfä går till detta land. Storbritannien köper huvudsakligen slaktat fjäderfä från skilda håll och är störst såsom importör av dylikt (24 900 ton). Både Tysklands och Englands import har varit i stigande under de senare åren. Långt större än handeln mellan länderna är dock den inrikes omsättningen av dessa varuslag.

Tab. 18. Import av fjäderfä till olika länder (ton).

Länder	1909—1913		1928	
	Levande [1])	Slaktat	Levande [1])	Slaktat
Europa.				
Storbritannien och Norra Irland	878	13 329	1 182	24 904
Tyskland	37 052	8 562	13 516	17 194
Österrike-(Ungern)	3 803	166	1 508	6 623
Schweiz	627	3 773	306	3 523
Spanien	2 549	—	1 862	—
Frankrike	4 067	1 402	2 323	2 041
Italien	911	131	2 945	753
Övriga länder	1 039	1 220	1 244	850
Summa	50 926	28 583	24 886	55 888
Asien (ofullst. uppgifter)	34	5	30	—
Amerika.				
Förenta staterna	—	—	679	2 872
Canada	15	717	7	2 499
Övriga länder	—	34	3	1
Summa	15	751	689	5 372
Afrika	11	141	114	20
Australien	2	2	—	30
Totalsumma	**50 988**	**29 482**	**25 719**	**61 310**

Den svenska äggavsättningens organisation.

Producenter, som bo i närheten av konsumtionsorter, ävensom större hönsgårdar i övrigt sälja ofta sina ägg direkt till förbrukare — på torgen eller till hemmen — eller till handlare, som utminutera ägg. Äggens avsättning och bringande till konsumenterna från mera avlägset boende producenter och särskilt från de egentliga överskottsområdena kräver ofrånkomligen en störrre och mera invecklad apparat. Man kan därvid skilja mellan följande huvudled med avseende på ägghandelns bedrivande: 1) äggens uppsamling från producenterna; 2) äggens packning och försändelse till inhemska konsumtionsorter eller till utländska köpare samt 3) äggens distribution å konsumtionsorterna (i konsumtionsdistrikten).

[1]) Levande fjäderfä har omräknats till slaktvikt med begagnande av följande koefficienter: 1 kalkon = 4 kg, 1 gås = 2·9 kg, 1 anka = 1·5 kg, 1 höns = 1 kg och 1 duva = 0·4 kg.

I detta arbete deltaga olika slags organ, vilkas verksamhet dock ej behöver vara begränsad till blott ett utav ovan anförda led i avsättningsproceduren.

På grund av att äggproducenterna äro så många samt bo spridda över stora områden, måste äggens uppsamling ske genom ett stort antal lokala organ, som åtminstone i de mera tätbefolkade landsdelarna icke böra vara belägna på mera än 1 à 2 mils avstånd från varandra. Det är nämligen relativt små varukvantiteter, som de enskilda producenterna varje vecka skola avlämna vid dessa, och stora avstånd bli under sådana förhållanden betungande och verka avskräckande. De lokala äggmottagarna komma därför som regel icke heller att förfoga över större äggkvantiteter, vilka ge grundval för en självständig ägghandel, utan bli merendels hänvisade att försälja (eller avlämna) de mottagna äggen till större firmor (exportföreningar eller enskilda), vilka upprättat emottagnings-, packnings- och lagerlokaler på mera centralt belägna platser i produktionsdistrikten. De större äggförsäljningsorganisationerna ha satt detta tillvägagångssätt för uppsamlingen i fullständigt system, i det att de äga ett antal fast anslutna underavdelningar (äggföreningar eller äggkretsar) eller också egna uppsamlingsställen (uppsamlare) runt om i bygden. Även enskilda äggfirmor ha liknande uppsamlingssystem, i det att de ofta träffa avtal med äggförsäljningsföreningar och handlare om köp av deras ägg, t. ex. på årskontrakt; på grund av äldre förbindelser samt belägenheten av deras packningslokaler kunna de i övrigt påräkna en regelbunden tillförsel från bestämda områden. Vanligt är numera, särskilt i södra Sverige, att de stora föreningarna samt ägghandelsfirmorna hämta äggen från uppsamlingsställena medelst bilar och sålunda vidkännas kostnaden härför. Uppsamling genom kringkörande till producenterna torde icke i större omfattning förekomma i vårt land men anlitas mycket i tätbebyggda trakter utomlands.

Såsom av det föregående framgått, är den primäre mottagaren till äggen vanligtvis en äggförening, i en del trakter kallad äggkrets, eller en handlande på landsorten, i det följande enligt gängse bruk kallad lanthandlare. I några fall förekommer också, att mejerier uppsamla ägg och i regel då för utminutering i sina försäljningslokaler. I uppgifter, som för annat ändamål inhämtats från nära 600 mejerier, meddelades av 13 st. — däribland en större mejeriorganisation — att uppsamling av ägg förekom. Under 1928 hade vid dessa mottagits 448 500 kg ägg. Ävenså deltaga konsumtionsföreningarna mångenstädes till icke obetydlig del i ägguppsamlingen. Den största delen av äggförsäljningen går dock otvivelaktigt genom lanthandlarna, som i många trakter äro nästan allenarådande köpare.

Tanken att mejerierna skulle mera allmänt engageras i ägguppsamlingen mötes av invändningen, att mejeripersonalen är fullt upptagen av mejeriarbetet vid den tid, då äggen skulle komma in, samt att mjölkbilarna icke ha plats för äggkorgar eller kunna vänta för äggens nedplockande i uppsamlingslådor, när de äro ute på sina körturer. Även om dessa invändningar givetvis ha sitt berättigande, synes det dock kunna vara möjligt att i många fall ordna en praktisk uppsamling på denna väg. Föreningarnas betydelse

för äggavsättningen samt omfattningen av deras försäljning beröres närmare i det följande.

Äggens undersökning, sortering och packning, eventuell lagring och konservering samt försändelse till utländska marknader eller inhemska konsumtionsorter handhavas såsom redan antytts av större försäljningsföreningar och äggfirmor. Exportäggens väg till utlandet har förut beskrivits och torde icke vara anledning att söka vidare följa. Som mottagare till äggen å större inhemska konsumtionsorter stå i regel grosshandelsfirmor, med vilka här jämställas köpare, som själva ha stor utminutering i ett flertal egna butiker. Deras funktion består i att förse de många detaljhandlare, som föra ägg, samt restauranger m. fl. med deras behov. Ett betydande antal firmor finnas på detta område, särskilt i Stockholm.

Vid avsättning till mera avlägsna marknader komma äggen sålunda att i tur och ordning omhändertagas av följande olika handelsorgan: 1) uppsamlaren (äggförening eller lanthandlare), 2) exportföreningen eller grosshandelsfirman-exportören, 3) grosshandlaren å konsumtionsorten och 4) utminuteringsaffären, innan de slutligen nå 5) konsumenten. I många fall äro dessa olika organ dock icke ekonomiskt skilda företag. En större försäljningsförening har exempelvis sina egna uppsamlingsställen. Exportföreningar ävensom privata exportfirmor kunna å större konsumtionsorter ha avdelningskontor (nederlag), dotterbolag eller ombud, vilka där fylla grosshandlarens funktion. Att försäljningsföreningar eller grosshandelsfirmor även omhändertaga utminutering å avlägsna konsumtionsorter, torde däremot icke eller endast i mycket ringa omfattning förekomma. Ovanligt är å andra sidan icke, att partihandelns funktion å konsumtionsorten samt utminuteringen omhänderhavas av ett och samma företag, såsom delvis är fallet hos konsumtionsföreningarna och de större livsmedelsaffärerna.

Förloppet vid äggens avsättning ter sig under vissa förutsättningar enklare än ovan beskrivits, i det att ett eller ett par led bortfalla. Uppsamlare, såväl äggföreningar som lanthandlare, sälja sålunda ofta direkt till grosshandlare å mer eller mindre avlägsna konsumtionsorter, varvid grosshandlaren får utföra eventuellt behövlig undersökning och sortering, eller till detaljhandlare, varvid det är av vikt, att uppsamlaren kan svara för en god vara. Förbindelse med solida och säkra köpare, som regelbundet taga emot vederbörande säljares ägg, äro viktiga förutsättningar för försäljningens ordnande på detta sätt. De gotländska äggen torde som regel säljas direkt från lanthandlarna till parti- och minuthandlare i Stockholm. Att exportföreningar och exportfirmor i större eller mindre omfattning sälja direkt till detaljhandlare och allmänna inrättningar, särskilt på mera närliggande orter, är naturligt, liksom att föreningar stundom ordnat utminutering på platser, där de ha sin verksamhet.

Avsättningen utav fjäderfä (levande eller slaktat) får på det hela taget sägas vara dåligt ordnad. Ett par föreningar ha vidtagit anstalter för mottagning, gödning, slaktning och försäljning av utslagshöns, och i några andra fall biträda de genom att förmedla försäljning, men merendels äro

producenterna hänvisade att själva söka skaffa köpare, ofta å avlägsna orter. Det synes vara av icke ringa betydelse, att försäljningen bättre organiseras — i vilket avseende äggförsäljningsorganisationernas medverkan bör vara självskriven. Beaktande av kvalitetssynpunkterna är härvid liksom vid äggförsäljningen av största vikt.

Försäljningsföreningar.

De första äggföreningarna i vårt land bildades enligt tillgängliga uppgifter redan på 1880-talet under namn av kretsföreningar. År 1886 nämnes upprättande av en gemensam försäljning för dessa i Stockholm och 1888 bildande av en exportförening i Skåne. De finnas, som förmena, att upplysningar om de svenska föreningarna givit impulsen till bildande av dylika i andra länder. I varje fall kom någon förening i vårt södra grannland icke till stånd förr än 1895, då den nu så betydande Dansk Andels Aegexport bildades. Påföljande år började föreningar bildas i Tyskland.

Huruvida några av de första svenska föreningarna finnas kvar, är icke känt. Rörelsen led i varje fall avbräck under 1890-talet, och först i början av innevarande århundrade tog den ny fart. Under de följande åren fram till omkring 1910 bildades ett betydande antal föreningar i olika delar av landet, de flesta i Malmöhus län, varest enligt en uppgift skulle ha funnits icke mindre än omkring 65 sådana föreningar i verksamhet, samt i Kristianstads län, vilka båda län hade det största äggöverskottet och därför erbjödo den gynnsammaste jordmånen för deras verksamhet. Men dessutom funnos ett betydande antal i Östergötland, Skaraborgs, Södermanlands och Västmanlands län samt spridda föreningar i de övriga länen i Götaland och Svealand ävensom i Gävleborgs län. I första årgången av »Kalender över svenska lantbruket» lämnas vissa ehuru ofullständiga uppgifter om antalet äggförsäljningsföreningar i landet 1908. Sammanlagda antalet var enligt dessa uppgifter 209 st. Rörelsen hade stor betydelse för avsättningens ordnande och icke minst för kvalitetens höjande med resultat, att de skånska äggen i England icke överträffades av något annat lands alster. Många av de under dessa och senare år bildade föreningarna ha likväl upphört eller föra en tynande tillvaro. Delvis kan denna tillbakagång skrivas på kristidens konto, enär produktionen då starkt minskades och det materiella grundlaget för deras verksamhet sålunda på många håll undanrycktes desamma. Den viktigaste anledningen torde dock få sökas i andra omständigheter, såsom framgår därav, att många föreningar upphört redan dessförinnan och andra långt senare. Belysande såväl för föreningarnas betydelse som för nämnda tillbakagång är följande citat ur ett yttrande 1913 av en skånsk livsmedelskommitté till Malmöhus läns hushållningssällskap: [1]) »Det är helt och hållet äggföreningarnas förtjänst, att kvalitén av våra ägg höjts och därigenom möjliggjort vår äggexport. Det är också dessa föreningar, som fortfarande värna om och fastän under stora svårigheter söka uppehålla kvalitén. Det är därför med verklig ledsnad man måste konstatera äggföreningarnas tillbakagång. Utav det stora antalet föreningar, som bildats i

[1]) Malmöhus läns kvartalsskrift 1913 sid. 748.

Skåne sedan 1907, återstår icke fler än hälften, och många av dessa föra en mycket tynande tillvaro.»

Ett annat exempel på ett liknande bakslag och från betydligt senare tid erhålles från Bohuslän. Där bildades år 1922 icke mindre än 58 st. föreningar, av vilka 38 började äggmottagning. År 1930 voro endast 10 st. av föreningarna i verksamhet.

Samtidigt har dock föreningsrörelsen på vissa håll gått betydligt framåt och konsoliderats, men dess nuvarande ställning i landet motsvarar icke, vad man skulle väntat av den lovande början och senare vid olika tider gjorda ansträngningar att utveckla densamma. De framgångsrika resultaten ha i regel vunnits, där de små föreningarna på ett tidigt stadium slutit sig samman och bildat en central förening — exportförening — vilken därigenom fått tillräckligt stor äggkvantitet för att driva självständig äggrosshandel samt verkat sammanhållande och ledande för de anslutna föreningarna. Tre sådana föreningar finnas, nämligen

Svenska äggexportföreningen, Degeberga, grundad 1906,
Västgöta äggexportförening, Skara, » 1909,
Södra Kalmar läns äggexportförening, Kalmar, » 1923.

Till denna kategori kan även räknas Äggförsäljningsföreningen Åhus (grundad 1901), ehuru den är uppbyggd på annat sätt än de andra, nämligen icke såsom en central för anslutna småföreningar utan såsom en vanlig äggförening men med ovanligt stor omfattning och många uppsamlingsställen. Dessa fyra föreningar hade under 1929 tillsammans en äggkvantitet av 2 572 ton, vilket torde motsvara närmare 10 procent av hela den saluförda äggkvantiteten i landet samt ett försäljningsvärde av i runt tal 4·3 milj. kronor. Deras sammanlagda fonder uppgingo till 384 279 kronor; deras redovisade andelskapital var 13 930 kronor. Anslutningen liksom deras organisation för uppsamlingen framgår av följande.

	Anslutna föreningar	Uppsamlingsställen	Till sammanslutningen anslutna producenter
Svenska äggexportföreningen	7	97	c:a 5 000
Västgöta äggexportförening	88	c:a 110	» 5 000
Södra Kalmar läns »	47	» 50	» 3 000
Äggförsäljningsföreningen Åhus	—	45	» 3 400
Summa	142	302	16,400

De nämnda föreningarna ha visat en tillfredsställande utveckling. Under år 1930 har slutligen bildats ytterligare en central sammanslutning (exportförening) i Halland på grundval av förut befintliga samt nybildade äggföreningar därstädes, sammanlagt ett 10-tal. En liknande förening bildades för några år sedan i Bohus län med 58 anslutna föreningar men synes icke hava fått någon betydelse. I övrigt finnes inom olika län ett antal spridda äggföreningar, vilka sälja till privata exportörer eller andra köpare. Det

är bland dessa fristående föreningar som avgången varit så stor. Åtskilliga ha dock kunnat utvecklas och få en ganska betydande omsättning, särskilt om de såsom köpare haft någon firma, som uppskattat föreningarnas betydelse och önskat deras fortbestånd. Det torde emellertid ligga i sakens natur, att äggrosshandlare i allmänhet icke gärna se, att en förening utvecklas, så att den kan göra sig oberoende och driva självständig handel. Flera av de kvarvarande föreningarna torde existera endast till namnet. Samtidigt bildas dock allfort nya.

Fullständiga uppgifter över föreningarnas nuvarande antal och omsättning ha icke kunnat erhållas. Över antalet registrerade föreningar på detta område liksom om vissa föreningars verksamhet och organisation har Statistiska centralbyrån år 1930 inhämtat uppgifter i samband med en statistisk bearbetning rörande jordbrukets föreningsrörelse, som byrån på Jordbruksutredningens initiativ anmodats utföra. En sammanställning över antalet registrerade äggförsäljningsföreningar lämnas nedan.

Län	Registrerade föreningar	Därav upplösta	Län	Registrerade föreningar	Därav upplösta
Södermanlands	5	1	Malmöhus	22	9
Östergötlands	4	3	Hallands	6	1
Jönköpings	3	—	Göteborgs och Bohus	7	4
Kronobergs	3	—	Älvsborgs	3	—
Kalmar	45	2	Skaraborgs	8	3
Gotlands	2	1	Gävleborgs	2	1
Blekinge	1	—			
Kristianstads	23	4	Summa	134	29

Antalet registrerade föreningar utgjorde vid slutet av 1927 108 st. Många föreningar finnas emellertid, som ej blivit registrerade. Om dessa inräknas, torde hela antalet — större och mindre — komma upp till över 250 st.

Föreningarnas totala omsättning kan endast uppskattningsvis bedömas med ledning av tillgängliga uppgifter. Den torde för 1929 få uppskattas till något över 4 000 ton med ett försäljningsvärde av omkring 7 miljoner kronor, motsvarande omkring 14 procent av hela den svenska salukvantiteten. Trots denna relativt lilla andel av hela försäljningen ha föreningarna dock haft en stor betydelse för beredande av bästa möjliga utbyte åt äggproducenterna såväl direkt genom att ordna avsättningen och därvid söka utvinna bästa möjliga pris för produkterna samt arbeta för kvalitetens höjande som ock indirekt genom det inflytande, deras konkurrens utövat på andra köpares pris. På många platser ha de varit pionjärer och genom att säkerställa en ordnad avsättning skapat möjlighet för produktionens vidare utveckling, om också kapitalstarkare enskilda firmor sedan trängt dem undan. Det synes emellertid i hög grad önskvärt, att denna föreningsrörelse vidare utvecklas och konsolideras. Icke minst för åstadkommande av en bättre äggkvalitet är detta synnerligen viktigt.

Erfarenheten har givit vid handen, att äggförsäljningsföreningar, vilka

bildats och arbetat oberoende av varandra, ha haft svårt att bestå i konkurrensen. Däremot har rörelsen lyckats bättre, där de små föreningarna slutit sig samman till större distrikts- eller exportföreningar, som kunnat upptaga självständig ägghandel. Detta är också helt naturligt. De små föreningarna bli beroende av de firmor, till vilka de sälja sina ägg, och sakna det sammanhållande och ledande organ, som behövs för att till deras fördel på bästa sätt ordna försäljningen samt utveckla organisationen. I kommande strävanden att organisera äggförsäljning på föreningsväg måste ett av de viktigaste momenten därför bliva bildandet av större sammanslutningar mellan småföreningarna, såväl redan bestående som nybildade sådana. Det torde också vara önskvärt, att ett närmare samarbete mellan de större föreningarna kommer till stånd i syfte att på fördelaktigaste sätt organisera såväl föreningarnas äggexport som deras försäljning på den inrikes marknaden.

Så långt erhållna upplysningar giva vid handen, äro samtliga föreningar på området, såväl äggföreningar som exportföreningar, bildade enligt formen utan personlig ansvarighet. Denna form torde på förevarande område vara den lämpligaste. Många föreningar äro dock, såsom nämnts, icke registrerade såsom ekonomiska föreningar. Leveransplikt är i regel föreskriven.

Medlemmarnas kapitalinsats i bestående föreningar har från början genomgående varit mycket låg och i äggföreningarna utgått med viss insats per medlem (vanligen 1 à 2 kronor) eller per höna (5 à 10 öre). Av centralerna ha två en insats av 10 kronor för varje ansluten förening, en annan har 1 krona för varje 10-tal medlemmar i föreningarna. I något fall har insatskapitalet senare ökats genom att viss del av årets vinst överförts till detta, men vanligen har anskaffningen av eget kapital skett genom avsättning till fonder. I de mindre föreningarna har kapitalavsättningen dock merendels varit mycket obetydlig, något som för de fristående små föreningarna utgör en stor svaghet. Vid det fortsatta organisationsarbetet på detta område måste behovet av starkare kapitalbildning beaktas, så att föreningarna åtminstone så småningom få en nöjaktigt solid ställning.

Säsongvariationer.

Som den varierande äggtillförseln har en stark inverkan på ägghandeln och äggprisen, begärdes uppgifter från vissa äggförsäljningsorganisationer rörande deras tillförsel samt utbetald likvid varje månad under de senaste tre åren för att en bättre uppfattning om dessa variationer därigenom skulle vinnas. Ur de beredvilligt lämnade uppgifterna har beräknats, huru stor del av varje års tillförsel, som kommit på de olika månaderna. Bredvid de sålunda erhållna resultaten anföras i nedanstående tabell enligt en engelsk officiell redogörelse [1]) uppgifter över motsvarande variationer i Englands äggproduktion och totalimport.

[1]) Report on egg marketing in England and Wales, utgiven av Ministry of Agriculture and Fisheries 1926.

Tab. 19. Säsongvariationer i äggtillförseln.

	Svenska försäljningsorganisationer			Äggproduktionen i England (uppskattn.)	Äggimporten till England medeltal åren 1924—1926
	1927	1928	1929		
Antal uppgiftslämnare	4	5	5	—	—
Årskvantitet, ton	1 761	2 435	2 623	.	[1]) 21 459
Därav under januari %	4·9	5·2	5·9	7·8	6·72
februari »	5·8	5·8	3·9	8·9	6·92
mars »	10·5	10·5	6·7	13·4	8·75
april »	13·0	12·7	13·1	13·9	9·10
maj »	14·1	15·4	14·8	11·8	10·05
juni »	11·3	12·0	12·0	8·6	8·99
juli »	10·5	9·7	12·1	7·8	8·40
augusti »	10·0	9·5	10·2	7·3	7·67
september »	8·2	7·8	7·8	5·8	8·07
oktober »	4·4	3·8	4·2	4·3	8·77
november »	3·0	3·0	3·6	3·9	8·32
december »	4·3	4·6	5·7	6·5	8·31
Medeltal	8·3	8·3	8·3	8·3	8·33

[1]) 1 000 great hundreds.

Siffrorna över den svenska tillförseln ha till någon del influerats av att äggmottagningen plägar räknas per vecka och att en del månader därvid fått fyra andra fem veckor, men detta förändrar icke totalbilden. I medeltal för de tre åren uppgick tillförseln under andra kvartalet till 39·5 procent av hela årskvantiteten emot endast 12·2 procent under fjärde kvartalet. Variationerna i den engelska produktionen voro något mindre. Man lägger märke till, att stegringen efter den starka nedgången i slutet av året börjar tidigare i England än hos oss, och sammalunda torde vara fallet i andra länder med liknande klimatiska förhållanden. När Sverige erhåller sin största produktion, har höjdpunkten redan passerats i England. Detta medför, att världsmarknadspriset faller tidigare och hastigare, än som skulle motiveras av produktionsökningen i Sverige, varvid prisnivån här hemma dock måste följa med. De svenska producenterna hinna sålunda icke att i samma omfattning som producenter i flera andra länder draga fördel av de höga vinterpriserna men ha i gengäld större fördel av den börjande prisstegringen på eftersommaren.

Huru variationen i tillförseln motsvaras av en motsatt variation i priset, belyses av vidfogade diagram. Priskurvan är där grundad på faktiska medelpris, som erhållits ur de av föreningarna utbetalda månadslikviderna, efterbetalning däri inräknad. Å diagrammet är även inlagd en kurva över årslikvidens procentuella fördelning på olika månader. Diagrammet ådagalägger betydelsen av ökad inställning på höst- och vintervärpning.

Lagring.

Den stora ojämnheten i produktionen medför, eftersom konsumtionen ej varierar i lika hög grad, att ett överskott uppstår på våren och försommaren, vilket då icke finner avsättning till konsumenterna, medan å andra sidan

Pris, månadstillförsel och månadslikvid för ägg.

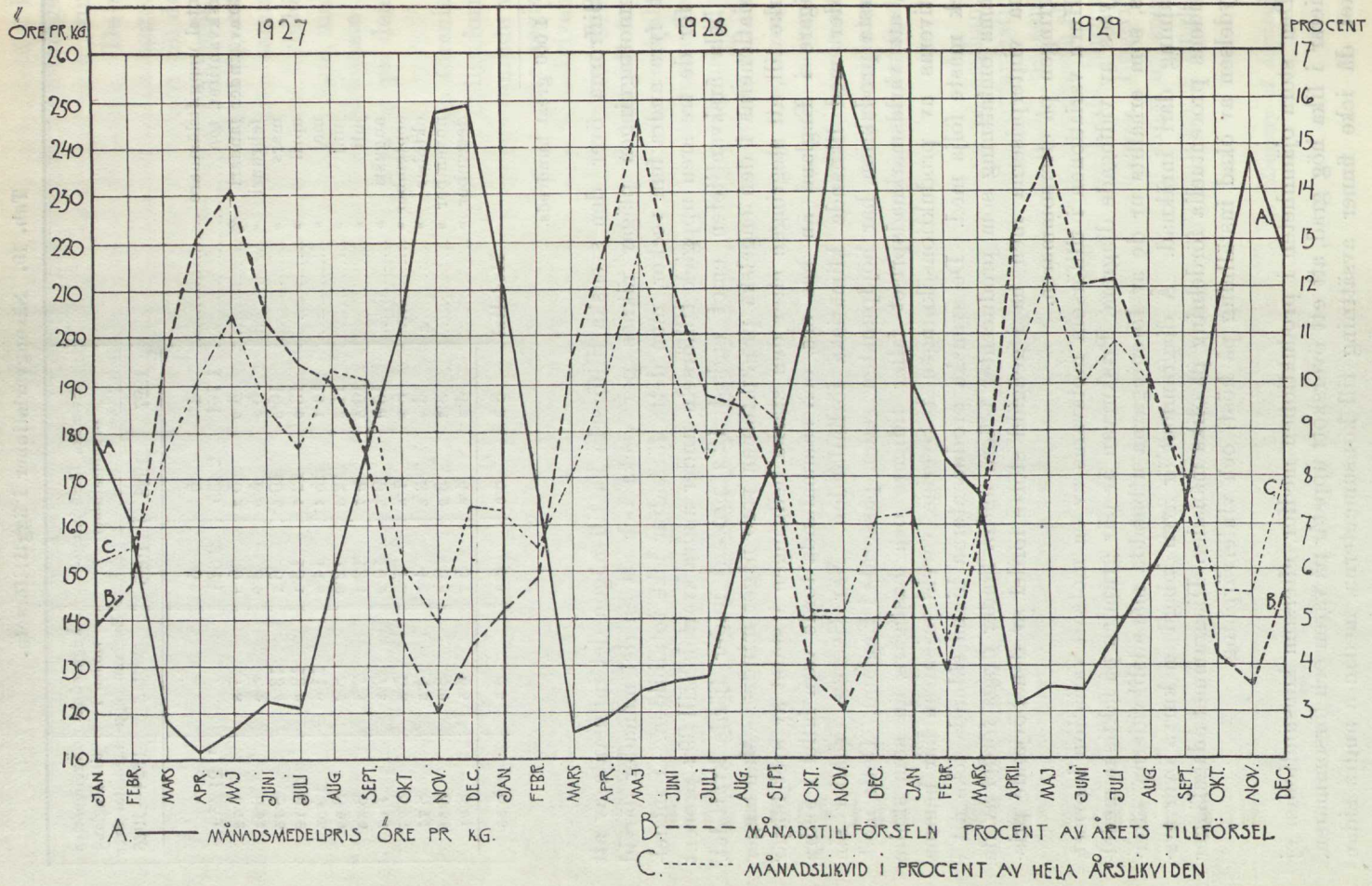

produktionen under hösten och de första vintermånaderna icke täcker den samtidiga förbrukningen. En lagring från överskottsmånaderna fram till den sistnämnda tiden måste därför nödvändigtvis på ett eller annat sätt ske. Den betydande prisstegringen mellan nämnda årstider utgör också en stark stimulans härtill, samtidigt som lagringen verkar prisutjämnande. Utan lagring av ägg hos oss och i utlandet skulle priset över huvud taget icke kunna under våren hållas uppe på en rimlig nivå, medan det i stället på hösten skulle springa upp abnormt. Den egentliga lagringen handhaves huvudsakligen av den större ägghandeln. I Sverige tillämpas därvid särskilt konservering (i kalkvatten eller vattenglas), medan lagring i kylhus icke haft samma omfattning. I de stora avnämareländerna (England, Tyskland ävensom Amerika) har kylhuslagringen fått en mycket stor användning, och utvecklingen under senare år uppgives hava gått i den riktningen, att detta slags lagring vunnit ökad omfattning i förhållande till konserveringen. Ett utslag av exportländernas lagring finner man i den betydande utjämning av importen till England, som tabell 20 bland annat utvisar. Därjämte lagras emellertid importerade ägg i England och Tyskland i stor omfattning.

För det ekonomiska resultatet av ägghandeln har lagringen en stor betydelse, ehuru den på grund av sin spekulativa natur alltid är förenad med risker. Om ett ägghandelsföretag skall kunna på rätt sätt fylla sin uppgift gent emot såväl kunder som producenter, är lagring emellertid nödvändig. Den kräver dock betydande kapitalresurser såväl för anläggningar som för lagringens finansierande. Ur dessa såväl som ur andra synpunkter synes det vara av vikt, att producenternas äggförsäljningsorganisationer icke inskränkas till kapitalsvaga småföreningar utan göras tillräckligt omfattande och kapitalstarka.

De betydande prisvariationerna förleda ofta såväl producenter som uppköpare att kvarhålla äggen någon tid i väntan på prisstegring. Detta förkastliga bruk har till följd, att äggen, när de komma i marknaden, avsevärt försämrats och ofta blandats med bättre ägg till skada för den allmänna uppfattningen om äggens kvalitet och till hinder för uppnående av ökad förbrukning och fördelaktigt prisläge för äggen i sin helhet. Äggens lagring bör därför överlåtas åt ägghandelsorganen, som ha bättre insikt om huru den skall skötas samt förfoga över lämpliga lokaler och anläggningar härför. Avsättas äggen genom försäljningsorganisationer, så kommer den eventuella vinsten härav producenterna till godo genom efterlikviderna.

Under lagringen — vare sig på kylhus eller genom konservering — förändras äggens beskaffenhet dock i viss mån, varvid lagringstiden men även förvaringssättet spelar stor roll. Förvaringssättet är av betydelse för de lagrade äggens blivande användning. På rätt sätt behandlade kylhusägg ha praktiskt taget samma användningsmöjlighet som färska, ehuru de efter uttagning ur kylhuset fortare förskämmas och vid längre tids lagring givetvis försämrats. Denna vida användningsmöjlighet är anledning till kylhuslagringens ökade omfattning utomlands. Konserverade ägg kunna däremot — efter tillämpande av de hos oss vanliga konserveringsmetoderna — ej an-

vändas annat än till bakningsändamål, matlagning och stekning men däremot icke för kokning, enär skalets porer blivit tilltäppta av konserveringsvätskan och skalet därför spränges vid kokningen. Av dessa skäl och enär allmänheten vid inköp icke kan skilja på kylhusägg, konserverade samt färska ägg, är det av vikt, att de båda första kategorierna försäljas under beteckningar, som upplysa om resp. förvaringssätt. Detta har också länge varit brukligt ifråga om konserverade ägg, som plägat säljas under denna beteckning, om ock missbruk, såsom blandning med färska, stundom förekommit. Däremot ha kylhusägg vanligtvis sålts såsom färska eller utan angivande av någon särskild beteckning, ett tillvägagångssätt som varit till olägenhet såväl för konsumenterna som för dem, vilka haft verkligt färska ägg att sälja.

Till förhindrande av dylika tillvägagångssätt vid försäljningen ha flera länder, bland andra England, infört bestämmelser om märkning av kylhusägg och konserverade ägg. Dylika bestämmelser ha varit i kraft i Sverige sedan 1 januari 1930. Denna åtgärd förestavades delvis också av hänsyn till exporten.

Äggpriser. Äggprisens utveckling samt deras höjd vid vissa led i försäljningen belyses av nedanstående tablå. Tillförlitligast och ur produktionssynpunkt även mest intressant av däri anförda prisserier är den, som anger de till äggföreningar i Götaland betalda prisen. Dessa äro nämligen grundade på räkenskaperna vid vissa större föreningar. För åren före kriget ha de vägda medeltalen erhållits genom avdrag av 10 procent från årsmedeltalen av månadsprisen, vilket motsvarar den differens, som genomsnittligt förekommit åren 1927—29. Den stora skillnaden mellan årsmedeltalen av månadsprisen och de vägda årsmedelprisen är helt beroende av säsongvariationerna i tillförseln. Alla de övriga prisserierna med undantag för exportprisen hava erhållits såsom enkla medeltal av månadspris. Exportprisen äro dock, särskilt för åren före kriget, mindre tillförlitliga såsom mått på exportprisnivån. De genom omräkning från pris pr tjog erhållna minutprisen äro givetvis icke heller så exakta. Växlingen i äggprisen under årets lopp har förut blivit belyst.

Vid betraktande av äggprisets nivå efter kriget jämfört med läget 1909—13 finner man, att äggpriset intagit en i förhållande till den allmänna prisnivån (se indextalen) tämligen fördelaktig ställning. Bland de olika jordbruksprodukterna ha äggen hört till de bäst ställda.

För att erhålla kännedom om de pris, producenterna erhållit, måste man från priset till äggföreningarna göra avdrag för dessas omkostnader. Nämnda omkostnader torde under de senaste åren av erhållna upplysningar att döma merendels hava hållit sig mellan 4 och 5 öre pr kg ägg hos här berörda föreningar. Det bör emellertid betonas, att producentprisen växlat betydligt även i de egentliga överskottsområdena. Vid bedömande av differenserna mellan partipris och minutpris å ena sidan samt pris till äggföreningar och

Tab. 20. Priser å färska ägg, årsmedeltal, öre pr kg.

	Svensk äggnotering	Pris till äggföreningar i Götaland		Exportpris enl. handelsstatistiken	Partipris i Stockholm vid försäljning till minuth. [1]	Minutförsäljningspris [2]		Indextal för	
		årsmedeltal av månadspriser	vägt årsmedeltal			Stockholm	Medeltal 49 orter [3]	vägt medelpris till fören. i Götaland	allmänna partiprisnivån [4]
1909	—	113	102	91	128	—	—	—	—
10	—	113	102	91	130	148	124	—	—
11	—	116	104	92	132	140	124	—	—
12	—	122	110	101	140	153	134	—	—
13	—	(122)	(110)	111	(140)	146	132	—	—
Medeltal	—	117	106	97	134	147	128	100	100
1920	—	—	349	388	—	539	482	329	340
21	290	—	255	285	—	410	357	241	210
22	203	—	184	213	—	307	267	174	164
23	172	—	164	169	—	252	226	155	154
24	178	—	169	186	—	257	228	159	153
25	174	—	166	203	—	248	221	157	152
26	161	—	154	190	—	233	206	145	141
27	150	163	145	169	—	218	193	137	138
28	152	169	151	169	—	218	201	142	140
29	154	168	154	170	—	223	201	145	132
30	125	(140)	c:a 130	—	168	190	176	123	115

[1]) För åren 1909—12 efter Nils Wohlin, »Det svenska jordbrukets inrikes avsättningsförhållanden», för år 1930 efter Lantbrukssällskapets noteringar, medeltal av pris för »nyvärpta» och »färska prima» ägg.

[2]) Omräknade från pris pr tjog med användande av reduktionstalet 1 tjog = 1·2 kg.

[3]) Åren 1910—12 för 39 orter, år 1913 44 orter.

[4]) Kommerskollegii prisindex, omräknad för basperioden 1909—13 genom division med talet 1·057.

producenter å den andra böra de anförda vägda medeltalen icke läggas till grund.

Kostnaderna i de olika leden av handelskedjan kunna tämligen noggrant bestämmas med hjälp av årsberättelser från föreningar samt övriga inhämtade uppgifter. Beträffande stämplade föreningsägg, som från södra och västra Sverige försäljas till Stockholm, erhålles åren 1928—29 följande:

Uppsamling genom föreningar och uppsamlingsställen	4 öre pr kg
Vidare behandling och transport genom äggcentral till Stockholm (banfritt)	14—17 » » »
Partiförsäljning (till minuthandlare)	10—15 » » »
Minutförsäljning 8 à 10 % å minutpriset	20 » » »
Summa	48—56 öre pr kg

Detta innebär, att prisläget å färska ägg i Stockholm skulle legat vid partiförsäljning genomsnittligt c:a 30 och vid minutförsäljning genomsnittligt c:a 50 öre högre än det pris, producenterna erhålla i södra Sverige, vilket också väl överensstämmer med de faktiska förhållandena. Vid jämförelse mellan de till äggföreningarna betalda månadsmedelprisen och motsva-

rande medelpris vid partiförsäljning till minuthandlare i Stockholm under andra halvåret 1929 befinnes, att skillnaden dem emellan i genomsnitt uppgått till 25 öre, vartill kommer uppsamlingskostnaden vid äggföreningarna. För 1930 synes differensen hava varit obetydligt större. En närmare undersökning giver vid handen, att differenserna varit något högre än ovan anförda under höst och vinter samt i stället lägre under vår och sommar. Högre fraktkostnader till följd av transport i varmvagnar ävensom större frånsortering äro särskilt orsak till de högre kostnaderna vid förstnämnda årstider. Givetvis äro kostnaderna för äggcentralerna beroende på avståndet till avsättningsorten. De ställa sig också annorlunda vid export mot vid försäljning å den inrikes marknaden. Det kan omnämnas, att omkostnaderna i den danska försäljningsorganisationen Dansk Andels Aegexport, vilken huvudsakligen arbetar för export, under de senare åren uppgått till något över 16 öre pr kg ägg, varvid kostnaden för uppsamling genom äggföreningarna icke är medräknad.

Äggprisen å olika inländska konsumtionsorter förete stora skiljaktigheter. Dessa kunna belysas dels med hjälp av vissa partiprisnoteringar, vilka offentliggjorts av Sveriges allmänna lantbrukssällskap, dels med hjälp av socialstyrelsens statistik över livsmedelsprisen. Av förstnämnda partiprisnoteringar erhållas för 1930 följande årsmedeltal: Stockholm 168 öre (medeltal av »nyvärpta» och »färska prima» ägg), Sundsvall 176 öre, Umeå 182 samt Luleå 188 öre pr kg. Priset har sålunda i Luleå legat genomsnittligt 20 öre högre än i Stockholm. Den rätt avsevärda fördyringen norrut är delvis beroende på att äggen ofta transporteras dit upp i mindre sändningar och fördenskull fraktdebiteras efter en högre tariff än vid försändning till Stockholm. Ännu större differenser framträda mellan minutprisen å olika orter. Nedan anföras efter socialstyrelsens statistik några årsmedeltal, vilka här omräknats till pris pr kg.

	Malmö	Göteborg	Stockholm	Sundsvall	Luleå	Medeltal 49 orter
1928	194	198	218	230	262	201
1929	198	203	223	232	256	201
1930	166	178	190	206	223	176

Det är tydligt, att prisen till producenterna i de olika landsdelarna böra växla på liknande sätt om också icke med alldeles samma belopp som de anförda utförsäljningsprisen. Beträffande prisförhållandena å den engelska marknaden (London) bemärkes, att engelska nationalmärkta ägg under 1930 i prishänseende stått avsevärt framför alla importerade märken. I förhållande till danska ägg ha de under vintermånaderna betalts med 50 à 60 öre högre pris, även under våren var prisskillnaden så stor som 25 à 30 öre. Näst efter de nationalmärkta stå ägg från Norra Irland, som också betalts avsevärt högre än de danska. Bland de olika utländska märkena ha äggen från Irländska fristaten och Danmark stått främst. Priset å dessa båda länders alster har, omräknat i svenskt mynt, varit tämligen lika, med någon fördel dock för ägg från Irländska fristaten. Därefter följa holländska,

svenska, franska och belgiska ägg. Beträffande de holländska äggen bemärkes, att helbruna holländska uppnått ungefär samma pris, som gäller för dansk vara oavsett färg. Holländska ägg av blandad eller vit färg betalas däremot lägre och stå praktiskt taget i nivå med de svenska. Priset å svenska ägg har i regel legat 3 à 6 öre under priset för danska av motsvarande sortering men stundom också uppnått samma nivå. Vid vissa tider (november och december månader) har å andra sidan större prisskillnad förekommit. Belgiska ägg stå i pris merendels ungefär lika mycket under de svenska, som dessa äro under danska. Ägg från övriga länder betalas regelbundet lägre. För ryska, polska och kinesiska ägg är prisdifferensen gent emot de svenska betydande.

Trots att de svenska äggen i England sålunda betalts med något lägre pris än de danska, ha de till producenterna i Sverige betalda prisen likväl legat på ungefär samma nivå som motsvarande pris i Danmark. Vid jämförelse med de av Dansk Andels Aegexport till äggföreningar betalda prisen visar det sig rent av, att svenska föreningar genomsnittligt uppnått något högre pris. Detta gynnsamma förhållande är säkerligen beroende på att de svenska föreningsäggen åtnjutit en relativt fördelaktig avsättning å den inhemska marknaden. Svenska föreningar, vilka varit hänvisade att till större del försälja genom export, ha heller icke kunnat redovisa fullt så högt pris som nämnda danska organisation.

Äggnotering och avräkning.

Sedan år 1918 sättes av Sveriges allmänna lantbrukssällskap en notering för ägg, avseende nettopriset till producenterna, närmast medlemmar i äggföreningarna, för nyvärpta ägg. Noteringen, som vid olika tider tillkommit efter något olika grunder, sättes nu på basis av förslag, som meddelas av fem större försäljningsorganisationer samt två privata exportörer, vilka samtliga ha en röst var. Föreningarna ha sålunda det större inflytandet vid noteringens sättande. Uppenbarligen oriktiga förslag refuseras enligt vissa grunder. Som äggprisen enligt vad ovan påvisats äro avsevärt olika i skilda delar av landet, är det tydligen omöjligt att sätta en notering, som sammanfaller med det faktiska inköpspriset på varje ort. Noteringen har därför närmast karaktären av en index, vilken står i visst bestämt förhållande till prisläget å avgörande marknaden samt från den ena veckan till den andra förändras med samma belopp, som marknadsprisen förändras. Den nämnda noteringen är närmast avsedd att utgöra ett avräkningspris för förskottslikviden till medlemmarna i äggföreningarna. På grund av de betydande prisfluktuationerna å äggmarknaden och därigenom uppstående riskmoment ävensom med hänsyn till kapitalbristen i många föreningar har noteringen hållits på en sådan nivå, att föreningarna även i de ur ersättningssynpunkt mera gynnsamt belägna trakterna kunnat följa densamma och i allmänhet även betala ett överpris till producenterna. Detta överpris utgår åtminstone delvis genom efterlikvid, när räkenskapsavslutning för året föreligger, i det att överskottet efter avsättning till fonder utdelas i förhållande till de under året levererade äggkvantiteterna. Av jämförelse mellan prisen i de två första

kolumnerna av tabell 20 framgår, att äggföreningarna i Götaland uppnått för åren 1927—29 i genomsnitt 14 à 15 öre högre pris än noteringen angivit. Då föreningarnas egna kostnader mestadels uppgå till 4 à 5 öre pr kg ägg, ha producenterna i de ifrågavarande föreningarna sålunda genomsnittligt erhållit c:a 10 öre över noteringen. Framhållas må, att överprisets storlek i viss mån är beroende utav det ekonomiska resultatet av bedriven lagring (konservering). Privata firmor utbetala redan vid inköpen fullt pris, vari visst överpris är inräknat. Deras ägginköp få därigenom en mera framträdande spekulativ karaktär.

Aggnoteringen har betydelse icke blott för inköpen från producenterna utan även för äggmarknaden i övrigt. Försäljningen till firmor i Stockholm liksom till allmänna inrattningar sker sålunda väsentligen på basis av producentprisnoteringen, i det att avtal träffas om betalning med visst pris över denna notering. Under de två senaste åren har gängse pris å föreningsägg vid försäljning till Stockholm varit 30 à 32 öre över noteringen pr leverans banfritt Stockholm. Producentprisnoteringen har sålunda ett i viss mån normerande inflytande på prissättningen å den inhemska marknaden. De partiprisnoteringar, som offentliggöras för vissa konsumtionsorter, kunna sägas huvudsakligen tjäna till upplysning om marknadsläget därstädes.

Kap. II. Nuvarande anstalter för fjäderfäskötselns och avsättningens främjande.

Fjäderfäavelsföreningarna.

Genom bildande år 1898 av *Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening* (S. A. F. F.) erhöllo de svenska fjäderfäodlarna ett samlande och ledande organ för sina strävanden att utveckla samt i tekniskt och ekonomiskt avseende förbättra fjäderfäskötseln i landet. Från början voro producenterna direkt anslutna till föreningen, som då räknade ett ganska ringa antal medlemmar. Snart nog företogs emellertid en omorganisation, i det att särskilda fjäderfäavelsföreningar bildades i olika län såsom underavdelningar till allmänna föreningen (länsföreningar). Producenterna blevo nu direkta medlemmar i sitt läns fjäderfäavelsförening samt genom denna kollektivt anslutna till den allmänna föreningen. Den organisatoriska struktur, som föreningsgruppen sålunda erhöll, är ännu bestående. Länsförening finnes nu i alla län utom Norrbottens — i Kalmar län finnas tvenne, en för vardera hushållningssällskapets område. Sammanlagt äro de sålunda 24 st., samtliga anslutna till allmänna föreningen. Efter omorganisationen visade anslutningen en betydligt raskare tillväxt än tillförne. Sammanlagda medlemsantalet i länsföreningarna och därmed i Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening var år 1915 nära 10 000. Det minskades emellertid efter kriget, så att det 1925 låg under 6 000 men har sedan åter ökats. År 1929 var det 8 942 och 1930 uppe i 12 383. Medlemsavgiften i länsföreningarna bestämmes av respektive förening och växlar mellan 1 och 3 kr. pr år. Länsföreningarna erlägga årligen en avgift av 1 kr. pr medlem till den allmänna föreningen. De enskilda medlemmarnas årsavgift, som till en början var 4 kr., har givetvis varit avsedd att ge medel till föreningens verksamhet, bl. a. till utgivande av allmänna föreningens tidskrift, som för denna avgift tillhandahålles samtliga medlemmar. Den låga medlemsavgiften samt den trots detta tämligen måttliga medlemsanslutningen har emellertid naturligtvis icke givit föreningarna, vare sig länsföreningarna eller allmänna föreningen, tillräckliga medel att bedriva en verksamhet av nöjaktig omfattning. Allmänna föreningen sökte därför statsbidrag och har från 1904 erhållit årligt sådant. Detta uppgick första åren till 4 500 kr., var under flera av de senare åren 20 000 kr. men höjdes för budgetåret 1930/1931 till 40 000 kr. Samtidigt ha dessutom de olika länsföreningarna åtnjutit anslag från hushållningssällskapen, i vissa fall också från landsting, inom sina respektive områden. De medelsbelopp, länsföreningarna haft till sitt förfogande, hava varit mycket växlande. Under 1929 uppgingo de i medeltal till omkring 1 700 kr. pr förening, medlemsavgifter däri inberäknade.

För att trygga en ändamålsenlig användning av de till allmänna föreningen

lämnade statsanslagen har staten förbehållit sig rätt att utse ett ombud att deltaga i föreningens styrelse och förvaltning. Länsföreningarna arbeta på grundval av stadgar, som godkänts av den allmänna föreningens förvaltningsutskott.

De berörda föreningarna, vilkas verksamhet är av rent ideell art, ha tack vare statsmakternas och hushållningssällskapens stöd fått ledningen av och även det huvudsakliga arbetet med fjäderfäskötselns främjande om hand, i första rummet den egentliga avelsledningen men även upplysnings- och konsultationsverksamheten rörande fjäderfäskötselns tekniska och ekonomiska bedrivande. Såsom ideella föreningar ha de, med något undantag, icke direkt befattat sig med försäljning av produkter, men däremot ha de med växlande framgång sökt främja avsättningens ordnande genom bildande av försäljningsföreningar m. m.

Den allmänna föreningens verksamhet har bedrivits genom utgivande av dess tidskrift, läroböcker och broschyrer, genom tidningsartiklar, kurser och föredrag, vilket närmare beröres i annat sammanhang, genom anordnande av utställningar och mässor samt av värpkontrollstationer och antagande av särskilda avelscentra. Föreningen har till sitt förfogande en sekreterare och tvenne konsulenter. Länsföreningarnas självständiga verksamhet har i de flesta fall på grund av bristande medelstillgång blivit av ganska liten omfattning och huvudsakligen bestått i anordnandet av kurser och utställningar, ibland även studieresor, i premiering av välskötta hönsgårdar, hjälp med anskaffning av avelsdjur och avelsägg.

I stort sett ha dock de medel, som stått till föreningarnas förfogande, icke möjliggjort en så omfattande verksamhet, som varit av behovet påkallad, och detta gäller icke minst länsföreningarnas möjlighet att ordna erforderlig upplysning och rådgivning inom sina respektive distrikt. Genom den fördubbling av statsanslaget, som beslutades av 1930 års riksdag, torde den allmänna föreningens behov av medel dock åtminstone för närvarande vara nöjaktigt tillgodosett.

De här berörda föreningarna böra icke förväxlas med de ekonomiska föreningarna — äggförsäljningsföreningar och äggexportföreningar — för vilka redogörelse lämnats i avdelningen om avsättningen (sid. 35).

Statshjälp. Statens bidrag speciellt till fjäderfäskötselns främjande utgöras av anslag, som under senare tid i sin helhet på vissa villkor ställts till Sveriges allmänna fjäderfäavelsförenings förfogande. I förekommande fall har därjämte särskilt bidrag lämnats för deltagande i större utställningar och fjäderfäkongresser. Undersökningar rörande utfodring och uppfödning av fjäderfä bedrivas i viss omfattning vid Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. De veterinära institutionerna ha också på senare tiden ägnat fjäderfäsjukdomarna och deras bekämpande ökad uppmärksamhet. Härutöver komma statsmedel på olika vägar till användning för undervisningen på fjäderfäskötselns område. Härför redogöres närmare i en senare avdelning (sid. 60). Slutligen hänvisas till de uppgifter, som åligga lantbruksattachéerna, nämligen att införskaffa upplysningar rörande marknadsförhållandena

utomlands samt att vara exportörerna behjälpliga att på bästa sätt ordna avsättningen av ägg liksom andra svenska lantbruksprodukter.

Hushållningssällskapens medverkan.

Hushållningssällskapens medverkan till fjäderfäskötselns främjande består huvudsakligen i anslag till fjäderfäavelsföreningen inom respektive område, stundom även anslag för speciella ändamål såsom utställningar. År 1929 uppgingo sällskapens anslag för fjäderfäskötseln till sammanlagt 24 184 kr. I tre län redovisas intet bidrag, högsta anslagsbelopp var 3 078 kr. I vissa fall ha hos sällskapen anställda tjänstemän därjämte haft till uppgift att utöva instruktions- och rådgivande verksamhet på detta område, varjämte några sällskap anordnat särskilda undervisningskurser.

Tull- och importbestämmelser.

Till skillnad från jordbrukets övriga större saluartiklar ha ägg icke varit tullbelagda någon gång under de senaste 50 åren, ehuru förslag om tull vid flera tillfällen väckts.

Sedan september 1926 har dock ett visst skydd beretts de svenska äggen emot den utländska konkurrensen genom bestämmelse om märkning av importerade ägg (kungl. kungörelse den 10 augusti 1926, nr 404, angående bestämmelser att iakttagas vid införsel till riket av hönsägg). Krav på sådan bestämmelse hade långt tidigare vid upprepade tillfällen, första gången 1904, framställts från producenternas sida. Handeln med svenska ägg, särskilt prima sådana, besvärades nämligen i hög grad därav, att sämre utländska ägg, huvudsakligen ryska, försåldes till allmänheten såsom svenska. Enligt flerfaldiga trovärdiga uppgifter förekom det också ofta, att svenska äggmärken härvid missbrukades, i det att de utländska äggen stämplades med svenska firmors och föreningars, ja även välrenomerade hönsgårdars märken. Genom nyssnämnda författning är nu föreskrivet, att införsel av hönsägg med vissa undantag får äga rum endast under villkor, att äggen äro på tydligt och varaktigt sätt stämplade med ordet »import» eller dess förkortning »imp.» samt med namnet å det land, där de alstrats. Överträdelse straffas med böter från 10 till 500 kr., varjämte varan konfiskeras. Bestämmelsen har otvivelaktigt, såsom även förut påvisats, varit till fördel för de svenska äggens avsättning. Importen minskades också omedelbart.

Levande fjäderfän äro tullfria. Kött av fjäderfä är belagt med tull av 20 öre pr kg men är undantaget från bestämmelserna om märkning av kött och köttprodukter av utländskt ursprung.

Bestämmelser angående utförsel av ägg.

I en kungl. kungörelse den 5 april 1929 (nr 43) med ändring genom kungörelse den 18 oktober 1929 (nr 354) har stadgats, att höns- och ankägg av svenskt ursprung icke må utföras till Storbritannien, med mindre äggen äro på tydligt och varaktigt sätt stämplade med ordet »Swedish» samt beträffande kylhusägg och konserverade ägg därjämte ordet »Coldstored» respektive »Preserved». Bestämd färg, storlek och form å stämplarna föreskrives.

Stadgandet om stämpling med ordet »Swedish» har föranletts av en engelsk författning, enligt vilken ägg måste vara stämplade med ursprungsbeteckning för att få införas till Storbritannien. Den senare tillkomna be-

stämmelsen om insättande av orden »Coldstored» respektive »Preserved» är närmast en konsekvens av den förordning, som i Sverige stadgar allmän stämplingsskyldighet för kylhusägg och konserverade ägg (se härom nedan).

Liksom i flertalet andra äggexporterande länder av någon betydenhet finnas numera även i Sverige särskilda statliga bestämmelser rörande utförseln av hönsägg, syftande till att stärka de svenska äggens ställning och konkurrensförmåga på den utländska marknaden genom uppställande av vissa minimifordringar i fråga om äggens kvalitet samt föreskrifter om äggens sortering och förpackning på ett med hänsyn till handelsmetoderna i importländerna ändamålsenligt sätt. Åsyftade bestämmelser, vilka trädde i kraft den 1 januari 1930, innehållas i kungl. kungörelse den 18 oktober 1929 (nr 355) samt lantbruksstyrelsens kungörelse den 6 november samma år (nr 21) med särskilda föreskrifter för begagnande av Svenska smörprovningarnas varumärke för ägg (runmärket). I den förra kungörelsen föreskrives, att svenska hönsägg ej få utföras ur riket annorledes än i förpackning, försedd med runmärket. Rättighet att begagna runmärket meddelas av styrelsen för Svenska smörprovningarna och lämnas till envar, som visar sig förfoga över ändamålsenliga lokaler och utrustning för mottagning, undersökning, sortering och packning av ägg samt förbinder sig att noggrannt iakttaga vederbörligen utfärdade bestämmelser rörande runmärkets användning, att underkasta sig föreskriven kontroll och att erlägga stadgad avgift för runmärkets begagnande. I runmärkt förpackning få utföras ägg av följande klasser, nämligen *svenska färska ägg, svenska kylhusägg* och *svenska konserverade ägg*, vilket innebär, att svenska ägg, som ej äro hänförliga till någon av dessa klasser, med vissa stadgade undantag, icke få exporteras. Beteckning å nämnda klasser, vilka närmare definierats i lantbruksstyrelsens föreskrifter för runmärkets begagnande, skall åsättas förpackningens emballage i enlighet med av smörprovningarnas styrelse lämnade föreskrifter. Lantbruksstyrelsen äger dock rätt att, då särskilda skäl härför finnas, medgiva utförsel av ägg i icke runmärkt förpackning men skall då fastställa villkor för dylik export samt beteckning, varunder äggen få exporteras. Styrelsen åligger dessutom att utfärda bestämmelser rörande villkoren för runmärkets användande och sättet för dess anbringande, rörande klassificering, viktsortering och förpackning av ägg, för vilka runmärket må användas, att fastställa beteckning för olika klasser och sorteringar av sådana ägg samt att meddela erforderliga kontrollföreskrifter.

De i lantbruksstyrelsens föreskrifter uppställda minimifordringarna å äggen i de olika klasserna äro så avvägda, att en fullt tillfredsställande kvalitet skall erhållas. Undersökning av kvaliteten sker medelst genomlysning. För alla klasser av ägg gäller, att sådana ägg ej få exportförpackas, som på grund av inre förändringar äro ogenomskinliga, mörka, svartprickiga (av mögelfläckar), hava bräckt skal eller skalhinna eller äro smutsiga, mjukskaliga eller missformade. Tvättning av smutsiga ägg får ej förekomma.

Som äggen i de stora importländerna säljas efter stycketal, dock uppsorterade i olika viktsgrader, har en motsvarande uppsortering av de svenska exportäggen föreskrivits. Härvid följes den engelska (även i Tyskland till-

lämpade) normen — sortering till viss vikt pr 120 st. ägg. Äggen skola sorteras på sådant sätt, att i varje sortering förekomma så lika stora ägg som möjligt samt att de pr 120 st. hålla en viss, på förpackningen i engelska skålpund angiven vikt, som är högst 20 lägst 12 skålpund.

Tullmyndigheterna ha att tillse, att utförsel av ägg icke sker i annan ordning, än som stadgats i den kungl. kungörelsen, d. v. s. i fråga om svenska ägg endast i runmärkt förpackning, med tillåtna undantag, samt att vederbörande exportör äger rätt att använda runmärket. Med den läggning, bestämmelserna om runmärkets begagnande ha, äro exportörerna själva ansvariga för att dessa noggrant iakttagas. Smörprovningarna ha till uppgift att övervaka, att så verkligen sker. Kontrollen verkställes till övervägande del i packerierna, i den mån så ske kan å färdiga äggförpackningar. Därjämte äger kontrollant att företaga undersökning av äggpartier hos tullmyndigheten å utförselorten samt att kvarhålla till utförsel anmält parti eller del därav för närmare undersökning. Befinnes varan därvid icke fylla stadgade villkor får utförsel, makuleras runmärket, så att utförseln förhindras.

Smörprovningarna ha för närvarande tvenne kontrollanter sysselsatta vid äggkontrollen. Avgiften för runmärkets begagnande är 25 öre för 1 440 ägg, motsvarande en s. k. storlåda.

Förseelse emot bestämmelserna kan straffas med böter på lägst 10, högst 10 000 kr. Smörprovningarnas styrelse kan också återkalla rätten att begagna runmärket, därest å lokaler eller utrustning uppkomna brister icke avhjälpas inom föreskriven tid eller därest i övrigt föreskrivna villkor för runmärkets begagnande icke fullgöras.

Märkning av kylhusägg och konserverade ägg.

Genom en annan kungl. kungörelse den 18 oktober 1929 (nr 356) angående märkning av kylhusägg och konserverade ägg bestämdes, att för avsalu avsedda ägg, vilka lagras vid temperatur, som på artificiell väg nedbragts under den eljest rådande eller behandlats med konserveringsmedel, skola på själva äggen märkas med ordet »kylhusägg» respektive »konservägg» eller motsvarande engelska beteckning. För de förhållanden, som föranlett dessa bestämmelser, har förut redogjorts (sid. 41). Bestämmelsen hade till följd, att lagring på kylhus under det gångna året anlitats i mycket liten omfattning och mera på försök, enär ägghandlarna befarade en dålig avsättning för kylhusägg. Då erfarenheten, enligt vad som inhämtats, icke blivit så nedslående som befarats, torde kylhuslagringen under kommande år åter bliva mera anlitad. På konserveringen torde bestämmelserna icke haft någon hämmande inverkan. Bestämmelserna synas å andra sidan hava fyllt sitt syfte att åvägabringa en önskvärd differentiering inom handeln av dessa olika äggkategorier samt möjliggjort, att de färska äggen bättre komma till sin rätt. Sistnämnda omständighet är av viss betydelse även för produktionens utveckling, enär den bidrager att stimulera till ökad produktion under vinterhalvåret och sålunda att befrämja en naturlig utjämning av tillförseln.

Kap. III. Förslag till åtgärder för främjande av fjäderfäskötseln och avsättningen av dess produkter.

Allmänna förutsättningar och riktlinjer.

Fjäderfäskötselns betydelse och utvecklingsmöjligheter.

Den förut lämnade redogörelsen rörande fjäderfäskötseln har givit vid handen, att denna produktionsgren är av ganska stor betydelse både ur folkhushållningens synpunkt och såsom förvärvskälla. Nettoproduktionen i Sverige beräknas för år 1929 hava uppgått till omkring 37,000 ton ägg, varav 32,000 ton förbrukades inom landet, samt 5,600 ton kött av fjäderfä, som praktiskt taget helt stannade i Sverige. Produktionsvärdet beräknas för samma år hava uppgått till 65 milj. kronor. Då större delen av produkterna försäljes, ger fjäderfäskötseln sina utövare ett välbehövligt bidrag till deras inkomster. Av redogörelsen framgår också, att fjäderfäskötseln kan utvidgas i mycket hög grad. En sådan ökning kan genomföras, utan att den i större utsträckning inkräktar på det materiella grundlaget (areal, fodertillgång m. m.) för andra produktionsgrenar, samtidigt som likväl ökad sysselsättning och inkomst kan beredas för vida befolkningskretsar. En vidare utveckling av fjäderfäskötseln är därför mycket önskvärd och synes böra vara föremål för statsmakternas omsorg. Vare sig fjäderfäskötseln har mindre eller större omfattning, är det av vikt, att produktionens bedrivande och avsättningen av produkterna äro ändamålsenligt ordnade, för att bästa möjliga ekonomiska utbyte skall kunna uppnås. Uppnåendet för närvarande utav bättre ekonomiskt resultat av fjäderfäskötseln och ännu mera dess fortsatta utvecklingsmöjligheter torde emellertid i främsta rummet vara beroende utav avsättningens rationella ordnande, varför avsättningsfrågorna nu påkalla särskild uppmärksamhet.

En för avsättningen mycket gynnsam utvecklingstendens är otvivelaktigt tillfinnandes, nämligen den raska ökningen av konsumtionen utav fjäderfäprodukter såväl inom- som utomlands. Samtidigt göra sig emellertid i olika länder starka strävanden gällande, vilka tendera att i hög grad skärpa konkurrensen på marknaden.

Konkurrensförhållanden.

Redogörelsen rörande den internationella handeln har visat, hurusom ett stort antal exportländer konkurrera om äggförsäljningen till de få större avnämareländer, som finnas i Europa, samt att utförseln hos de flesta befunnit sig i ökning. Såväl i utförselländerna som även i importländerna själva har man alltmer börjat uppskatta fjäderfäskötselns och särskilt äggproduktionens betydelse samt på olika sätt sökt främja denna produktionsgren. Icke minst anstränga sig Polen och Ryssland jämte länderna i sydöstra Europa att öka sin äggutförsel och återvinna en större del av sin forna marknad, strävanden som också varit framgångsrika, även om Rysslands export de två senaste åren visat nedgång. I denna tävlan ligger de

österuropeiska ländernas styrka i billig produktion (låga anspråk på ersättning), och i det avseendet torde i varje fall Sverige icke kunna följa dem. De västeuropeiska och skandinaviska producenterna ha fördelen att vara närmare de viktigaste avsättningsdistrikten och att fördenskull kunna bringa äggen till avnämarna såväl i bättre kondition som till lägre transportkostnad. Härtill bidrager även, att sistnämnda producenter torde äga större fackkunskap samt förståelse för kvalitetsvarans företräde. Att kunna erbjuda en i kvalitetshänseende överlägsen produkt är just i fråga om ägg ett synnerligen stort företräde, då konsumtion och pris röna starkt inflytande härav. I konkurrensen med andra länder måste Sverige därför lägga alldeles särskild vikt vid att saluföra en förstklassig vara, något som för övrigt gäller icke blott beträffande exporten utan även avsättningen på den inrikes marknaden. Sveriges närmaste medtävlare bli härvid övriga västeuropeiska länder, vilka äga minst lika gynnsamma förutsättningar för produktion och avsättning som vi. Strävanden att påverka konsumtionen att i ökad omfattning efterfråga och övergå till förbrukning av kvalitetsägg böra emellertid vara till fördel såväl för oss som för sist åsyftade konkurrenter, enär ökad marknad därigenom uppstår för alster av den beskaffenhet, som vi liksom de huvudsakligast saluföra. Likaså torde Sveriges exportförsäljning huvudsakligen få inriktas på de folkrika konsumtionsdistrikten i England och Tyskland, som ha en med hänsyn till kvaliteten mera nogräknad befolkning samt ligga närmare till de svenska exporterande landsdelarna än till konkurrentländer i östra Europa.

Praktiskt taget alla exportländer av någon betydelse ha numera, många sedan flera år tillbaka, vidtagit mer eller mindre långt gående statliga åtgärder för att stärka sin äggproduktions konkurrensförmåga. Delvis äro dessa åtgöranden visserligen av direkt produktionsfrämjande art, men huvudsakligen syfta de till avsättningens ordnande och upphjälpande. Särskilt strävar man att tillgodose köparnas önskemål ifråga om god och i olika hänseenden standardiserad vara. Åtgärder i sistnämnda avseende ha också vidtagits i Sverige (se härom sid. 50).

De största svårigheterna för vår äggexport komma måhända heller icke att möta från konkurrerande exportländers sida utan från importländerna. I England och Tyskland pågå för närvarande mycket energiska strävanden att höja fjäderfäskötseln, varvid man dels arbetar på att bibringa producenterna ökat intresse för och kunskap om dess bedrivande, dels söker höja kvaliteten samt i övrigt ordna och befrämja avsättningen av det egna landets alster. Dessa strävanden förestavas givetvis av intresset att förbättra handelsbalansen samt åstadkomma, att den stora marknaden inom vederbörande land i ökad omfattning kommer inhemsk produktion till godo. Förutsättningar för en avsevärd produktionsstegring uti importländerna finnas otvivelaktigt också, enär fjäderfäskötseln är föga beroende av åkerarealen. Erfarenheterna från Belgien visa tydligt, att man även i ett starkt industrialiserat land utan svårighet och på relativt kort tid kan nå en äggproduktion, som betydligt överstiger det egna behovet. Närheten till de stora konsumtions-

distrikten och tendensen att giva det egna landets alster företräde utgöra vid ändamålsenligt utnyttjande givetvis gynnsamma faktorer för äggproduktionen i importländerna. Både i England och Tyskland har man nu infört nationella äggmärken samt ordnat propaganda för ägg av inhemsk produktion, och samtidigt pågå strävanden att organisera äggavsättningen. England har vidare infört bestämmelse om ursprungsmärkning av importerade ägg. Förslag till liknande bestämmelse har också framlagts i Tyskland. En närmare redogörelse för de i vissa export- och importländer vidtagna åtgärderna lämnas i närsluten bilaga.

De i England och Tyskland vidtagna åtgärderna ha så tillvida haft påtaglig verkan, att intresset för fjäderfäskötseln avsevärt tilltagit, vilket resulterat i en betydande ökning av fjäderfästocken och därigenom också ökad produktion, samtidigt som alstren av den inhemska produktionen särskilt i England uppnått en mera gynnad ställning å marknaden än tillförne. I England ökades antalet höns från 39·9 milj. st. år 1928 till 47·9 milj. år 1930. Mer än halva antalet utgöres dock av kycklingar. Höns över 6 månaders ålder hade under nämnda tid ökats från 19·6 till 21·4 milj. st. Engelska ägg, som tidigare betalades lägre än danska och holländska, noteras nu väsentligt högre än dessa. I Tyskland ökades antalet höns (inkl. kycklingar) från 71·4 milj. i slutet av 1927 till 83·0 milj. i december 1929. Äggimporten till Tyskland visar samtidigt minskning, vilket dock till viss del torde ha sin orsak i det allmänt försämrade ekonomiska läget och befolkningens som följd därav minskade köpkraft. Englands äggimport visade också minskning under 1929 men steg åter 1930, ett tecken på den alltfort pågående tendensen till ökad förbrukning av detta livsmedel. Denna utvecklingstendens ifråga om konsumtionen synes berättiga en förhoppning om att importländernas behov av äggtillförsel från utlandet, även vid avsevärt ökad inhemsk produktion, icke skall komma att avtaga utan måhända ytterligare stegras. Allt tyder emellertid på att en betydligt starkare konkurrens kommer att göra sig gällande på detta område. Det kan därför befaras, att prisläget för ägg, som under flera år varit förhållandevis gynnsamt, kommer att avsevärt sänkas.

Förefintliga brister.

Vid bedömande av lämpliga åtgärder för fjäderfäskötselns och speciellt äggavsättningens befrämjande har man att i första hand söka konstatera, vilka brister och svagheter som för närvarande göra sig särskilt gällande.

Erfarenheten från kontrollverksamheten vid exportpackerierna liksom uttalanden från föreningar och ägghandelsfirmor ha givit vid handen, att kvaliteten å de svenska äggen, då de tillföras äggfirmorna, är långt ifrån tillfredsställande, detta särskilt under vissa årstider (eftersommar, höst och förvinter). Enligt företagna undersökningar och inhämtade uppgifter utgöras de till exportörernas packerier inlevererade äggen till förvånansvärt hög procent, nämligen i en del fall genomsnittligt c:a 20 men i andra fall upp till 50 % av sådana, som få hänföras till sekunda eller odugliga. De helt odugliga uppgå dock endast till en eller några få procent. Av de sekunda

äggen komma de sämre kvaliteterna till användning för bageriändamål, de övriga för hushållsbruk. Då beteckningen »sekunda» knappast förekommer i detaljhandeln och beteckningen »hushållsägg» ej heller är vanlig, torde de senares försäljning till allmänheten huvudsakligen ske under namn av prima eller färska ägg, varför den under dessa namn erhållna varan ofta och särskilt vid vissa årstider alls icke motsvarar kvalitetsbeteckningen. I och för sig utgör detta en beklaglig företeelse. De sekunda ägg, som inkomma till exportörerna, få enligt nu gällande bestämmelser icke exporteras och måste därför sorteras ifrån samt försäljas å den inrikes marknaden, som sålunda till avsevärd del kommer att förses med sekunda vara. I många fall är kvaliteten å de till äggrosshandlarna inkommande äggen betydligt sämre än som ovan anförts, och detta torde särskilt vara fallet uppåt landet, varest omsorgen om exporten mindre tvingat till uppmärksamhet beträffande kvaliteten. Å andra sidan är kvaliteten å ägg från producenter inom välskötta föreningar jämförelsevis god.

Som många handlare, vilka uteslutande sälja å den inhemska marknaden, icke undersöka och sortera äggen samt exportörerna måste försälja mottagna sekunda ägg inom landet och då vidare lagring ofta förekommer efter mottagningen, är det tydligt, att genomsnittskvaliteten å de inom landet till allmänheten försålda äggen icke kan motsvara berättigade anspråk. Uttalanden från skilda håll ha bekräftat, att så är förhållandet. Ja, exempel ha anförts beträffande platser, särskilt norrut, där det under långa tider varit nästan omöjligt att erhålla goda ägg.

Orsakerna till de kvalitativa bristerna å salufördа ägg äro säkerligen endast till mindre del att hänföra till de använda djuren och fodermedlen. Rasegenskaperna spela dock en viss roll särskilt med avseende på äggens yttre — jämn färg och tilltalande utseende i övrigt — förhållanden som icke äro alldeles betydelselösa vid avsättningen. Utfodringen är ofta anledning till en mindre god smak eller konsistens ävensom till vissa fel. Orsakerna härtill torde delvis vara ouppklarade och böra vara föremål för fjäderfäavelsföreningens respektive centralanstaltens för jordbruksförsök uppmärksamhet.

Under förutsättning att producenten har lämpliga höns samt att dessa erhålla en passande utfodring, så äro de erhållna äggen emellertid en prima produkt. Fel, som konstateras vid försäljningen, äro också som regel uppkomna efter värpningen och torde till icke ringa del ha sin grund i slarv och okunnighet hos producenterna beträffande värpredenas renhållning samt äggens intagning, behandling och förvaring. Även underlåtenhet att leverera äggen i rätt tid till köparen torde ofta bero på okunnighet eller bristande omtänksamhet. Mestadels föranledes den dock av förhoppning om stigande priser. Även uppköpare kvarhålla ofta äggen i spekulationssyfte. På grund av sin ömtåliga beskaffenhet ta äggen under dessa förhållanden lätt skada, helst som spekulativt kvarhållande är mest förekommande under eftersommar och höst, då förvaringen är särskilt vansklig. Stora mängder ägg gå härvid också till spillo.

Vissa förhållanden i samband med äggavsättningens organisation ha också en ofördelaktig inverkan på kvaliteten liksom i övriga avseenden. Såsom förut (sid. 33) framhållits, stå handlare på landsorten och i mindre samhällen, nedan kallade lanthandlare, såsom de första mottagarna till större delen av de salufördа äggen. För producenterna faller det sig naturligt att sälja äggen till dessa, enär de hos dem samtidigt kunna göra sina inköp av behovsartiklar. Ägghandeln i och för sig anses ofta icke bereda lanthandlaren en förtjänst, som motsvarar hans arbete och risker med densamma, särskilt där konkurrenter finnas. Hans intresse av ägghandeln skulle därför väsentligen bestå i att den tillför honom likvid för till kunderna levererade varor — en slags byteshandel sålunda — samt förhjälper honom att erhålla och behålla kunder. Häri ligger ur äggavsättningens synpunkt en stor olägenhet, enär handlaren av fruktan att eljest förlora kunderna ofta överser med brister å de avlämnade äggen och sålunda betalar dessa med fullt pris, även om de äro behäftade med avsevärda kvalitetsfel. Det sagda bör icke förstås så, att handlarna skulle vara tillfreds med förhållandena. Även för dem innebär äggens låga kvalitet en stor nackdel, men de kunna icke i tillräcklig grad motarbeta leveransen av dåliga ägg. Kvalitetsbetalning eller avdrag för skämda ägg ställer sig också svår att genomföra för handlaren, enär äggen i regel icke undersökas, förr än de komma till äggrosshandlarens eller exportörens packningslokal. Som äggen icke stämplats, kan då icke konstateras, vilka producenter som levererat de dåliga respektive skämda äggen. Eventuella prisavdrag får handlaren därför vidkännas. Beträffande de producentstämplade föreningsäggen kan ansvaret däremot föras tillbaka till producenterna. Handlarnas villighet att hålla till godo med dåliga ägg återverkar emellertid också menligt på föreningarnas möjlighet att ställa önskvärda anspråk på sina leverantörer med avseende på äggens beskaffenhet. Lanthandlarnas här berörda befattning med äggavsättningen är sålunda, enligt en utbredd uppfattning ett väsentligt hinder för kvalitetsförbättringen och anledning till att en stor procent av de salufördа äggen vissa årstider är av mindre god för att icke säga dålig beskaffenhet. Emedan föreningarna ställa krav på omsorg beträffande äggens behandling samt på leverans i färskt tillstånd, fordra producentstämpling samt tillämpa avdrag för ruttna eller eljest dåliga ägg, hämmas också anslutningen till desamma, så länge andra köpare taga emot äggen utan att ställa dylika anspråk.

Med avseende på *avsättningens organisatoriska ordnande* synes en onödigt stark och skadlig splittring göra sig gällande. Den icke särdeles stora exporten under 1930 var uppdelad på mera än 20 olika, sins emellan konkurrerande firmor, av vilka flera hade mycket obetydliga och ojämna kvantiteter. Med hänsyn till exportens lämpliga bedrivande torde det vara önskvärt, att den bleve sammanförd till färre organ. Detsamma gäller beträffande grosshandelsförsäljningen till och å de inrikes konsumtionsorterna, vilken skulle kunna ordnas rationellare av ett fåtal större ägghandelsföretag. Dessa skulle äga god överblick över marknaden och kunde ordna en efter behovet smidigare avpassad tillförsel till olika orter under samtidig export

av uppkommande överskott. Nu ha många försäljare uteslutande inriktat sin avsättning på vissa inhemska marknader, särskilt Stockholm, dit sålunda hela deras äggmängd sändes, vare sig den regelbundet behöves därstädes eller icke. Härigenom liksom på grund av de olika firmornas bristfälliga kännedom om de från andra håll tillförda kvantiteterna uppstår stundom för stor tillförsel till enskilda orter med åtföljande abnormt nedtryckt prisläge, under det att vid andra tider en påfallande knapphet gör sig gällande. Tillfälliga anhopningar tvinga till upplagring, ofta i olämpliga lokaler, och till följd därav kvalitetsförsämring. Om än den bristfälliga anpassningen i tillförseln till väsentlig del är beroende på produktionens ojämnhet, nödvändigheten att lagra samt svårigheten att rätt bedöma lagringens behövliga omfattning, så torde dock en större koncentration av handeln kunna möjliggöra en bättre överblick över marknaden samt en lämpligare fördelning av tillförseln såväl på olika marknader som på olika årstider. Även lägre handelsomkostnader pr kg ägg böra härigenom kunna uppnås.

Berörda splittring är också en framträdande svaghet hos föreningsrörelsen vid såväl exporten som den inrikes avsättningen. De exporterande föreningarna ha nämligen hittills var och en skött exportaffärerna utan organiserat samarbete sinsemellan. Likaledes ha de större föreningarna skilda försäljningskontor eller grosshandelsförbindelser å en sådan viktig marknad som Stockholm Ännu mera framträdande är givetvis splittringen beträffande de mindre föreningar, som ej äro anslutna till någon äggcentral och fördenskull merendels sälja äggen till skilda export- eller andra grosshandelsfirmor, sålunda närmast bli uppsamlingsorgan åt dessa. På grund härav kunna åsyftade föreningar icke utöva något egentligt inflytande på marknaden, och som de lämna kontrollen över äggen på ett för tidigt stadium, ha de icke heller stor möjlighet att betrygga, att kvaliteten är god, när äggen nå fram till konsumenterna. I detta sammanhang må även pekas på olägenheten av de många olika märken, varunder föreningsägg nu föras i marknaden och vilka orsaka förvirring samt försvåra uppnåendet av en god standardkvalitet, som kan framgångsrikt inarbetas och få en vidsträckt marknad inom landet.

Påfallande är också frånvaron, i stort sett, av organisation för avsättningen av slaktdjur samt det bristfälliga tillvaratagandet av biprodukten fjäder.

I produktionstekniskt hänseende torde fjäderfäskötseln i många fall och särskilt vid större hönsgårdar bedrivas i överensstämmelse med nutida kunskap och efter rationella grunder, medan den däremot hos det stora flertalet och särskilt hos mindre fjäderfäodlare befinner sig på ett efterblivet stadium. Ett bevis härför har man i den låga medelvärpningen — 97 ägg i medeltal för hela landet och i många län endast 84 ägg pr höna och år, medan man i välskötta hönsgårdar kommer upp till 150 ägg och däröver pr höna och år. Utan tvivel erfordras därför en omläggning, vilken emellertid icke får bestå i anskaffning av dyrbara djur, byggnader och köpfodermedel utan huvudsakligen måste uppnås genom ökad kunskap hos produ-

centerna — förmedlad genom undervisning, upplysning och rådgivning — samt en ändamålsenlig avelsledning. I främsta rummet gäller det att med utnyttjande av de naturliga produktionsförutsättningarna höja avkastningen pr höna och därigenom förbättra det ekonomiska resultatet. För uppnående härav är det särskilt av vikt, att producenterna kontrollera hönsens värpningsförmåga, företaga urval av högre avkastande stammar, så småningom anskaffa bättre avelsdjur, införa en lämplig utfodring samt framför allt tillämpa en raskare förnyelse av hönsstammen. Då hönsens äggläggning minskas redan tredje året och sedan hastigt avtager, böra djuren icke behållas mera än 2 à 3 år, men en betydligt högre livslängd är nu synnerligen vanlig. Slutligen måste de särskilt vid större hönsgårdar allt vanligare uppträdande fjäderfäsjukdomarna uppmärksammas och motarbetas.

Åtgärdernas allmänna inriktning.

Vad beträffar den allmänna inriktningen av åtgärderna för fjäderfäsköt-selns främjande, må framhållas följande.

Exporten av ägg torde, oavsett om den får större eller mindre omfattning, böra ägnas stor omsorg, detta såväl till förhindrande av att de svenska äggen trängas undan å den utländska marknaden som ock på grund av exportens normerande inflytande å prisläget inom landet. Samtidigt synes en större uppmärksamhet oavvisligen böra riktas på den inrikes avsättningens ordnande. Enligt förut lämnad redogörelse försäljes överskottet från större delen av landet i sin helhet på den inhemska marknaden, och även för avsättningen från de exporterande landsdelarna är densamma av stor betydelse. Konsumtionen här hemma är likväl förhållandevis liten, jämfört med konsumtionen i många andra länder, och bör utan svårighet kunna avsevärt höjas. Enbart avsättningen inom landet kunde sålunda bereda rum för en icke ringa utökning av fjäderfäskötseln. Då en starkare stegring av äggförbrukningen torde medföra en minskad användning av vissa andra livsmedel, kan visserligen ifrågasättas, huruvida en sådan förskjutning ur jordbrukets och allmänhetens synpunkt är önskvärd och bör befrämjas. Jordbruksutredningen har icke nu kunnat upptaga detta spörsmål till närmare undersökning men kan vid allmänt bedömande icke finna, att en sådan övergång skulle vara olämplig. Avgörande för inställningen till denna fråga synes också böra vara, att produktionen ej skall motarbeta utan söka anpassa sig efter den riktning, i vilken konsumtionen har benägenhet att utvecklas. Utvecklingstendenserna peka otvivelaktigt mot ökad äggkonsumtion, men i vad mån och huru snabbt en sådan kommer till stånd samt vilket pris, producenterna kunna erhålla, är givetvis till stor del beroende på kvaliteten samt om försäljningen är på lämpligt sätt ordnad. Åtgärderna till äggavsättningens främjande synas särskilt böra bestämmas härutav.

För det ekonomiska resultatet av hönsskötseln spelar även avsättningen utav utslagsdjur och kycklingar en icke oväsentlig roll, varför också denna fråga bör uppmäksammas. Eftersom Sverige, trots liten inhemsk konsumtion, för närvarande har ett årligt importöverskott av fjäderfä till mera än 300,000 kronors värde, torde strävandena i detta fall åtminstone tills vidare

uteslutande böra inriktas på att ordna avsättning för tillgodoseende av det inhemska behovet.

Åtgärder till fjäderfäskötselns befrämjande böra dock icke begränsas allenast till avsättningens ordnande, ehuru detta för närvarande är det viktigaste, utan även syfta till att främja produktionens lämpliga ordnande.

De medel, som behöva anlitas för att avhjälpa ovan påtalade brister samt åstadkomma en mera rationellt ordnad produktion och avsättning, äro av flerfaldig art. Det gäller dock enligt Jordbruksutredningens mening till huvudsaklig del att bibringa producenterna större insikt på området samt att söka mobilisera deras självhjälpssträvan. Härvid torde ökat stöd från statens sida få anses nödvändigt. De ifrågakommande åtgärderna kunna i huvudsak inordnas under följande huvudavdelningar:

a) *Upplysning och undervisning* rörande såväl produktionens rätta bedrivande som produkternas behandling och marknadsförande, däri inbegripet upplysning om avsättningens ordnande på föreningsväg;

b) *Speciella åtgärder för kvalitetens höjande och inrikeshandelns ordnande;*

c) *Åtgärder för utvecklande och stärkande av producenternas organisationer.*

Upplysnings- och undervisningsverksamhet.

Allmänna synpunkter.

Vid prövningen av åtgärder, ägnade att främja en ändamålsenlig utveckling av fjäderfäskötseln med avseende såväl på produktionens tekniska bedrivande som på produkternas behandling och marknadsförande, visar det sig på detta liksom på flertalet andra jordbrukets produktionsområden, att å ena sidan det allmännas möjligheter att medverka till näringens stödjande och upphjälpande äro starkt begränsade och å den andra, att, där dylik medverkan kan och lämpligen bör lämnas, resultatet i hög grad blir beroende på om åtgärderna vinna förståelse och medverkan från producenterna själva. Först i den mån dessa senare bringas till klar insikt om förutsättningarna för näringens bärighet, kan man vänta en effektiv medverkan från deras sida.

Detta förutsätter ett på området väl organiserat undervisningsväsende. Icke minst framträder behovet av ett dylikt inför det förhållande, att en avsevärd del av denna närings utövare för närvarande utgöres av industriarbetare, hantverkare, lägenhetsinnehavare och andra, vilka ha ringa eller ingen erfarenhet rörande husdjurssköts el i övrigt. Intresset för fjäderfäskötseln bland dessa kategorier torde i stort sett för närvarande vara större än bland jordbrukarna. Sitt behov av kunskaper i fjäderfäskötsel söka ifrågavarande odlare på ett eller annat sätt i någon mån tillgodose genom utnyttjande av de upplysningsmöjligheter, som redan stå till buds. Sämre är det ställt för den stora kategori fjäderfäodlare, som utgöres av mindre jordbrukare. För dem äro möjligheterna att förskaffa sig nödig fackutbildning för närvarande starkt begränsade. Såsom närmare framgår av nedan å sid. 64 anförda statistiska material, äro brukare av jordbruksfastigheter med mindre än 5 hektar åker i stor utsträckning hönsägare. Även om hönsinnehavet hos fler-

talet av dessa av ålder företrädesvis betingats av omsorgen att förse det egna hushållet med ägg, bör det icke förbises, att en rätt utövad fjäderfäodling bör speciellt för denna jordbrukarekategori kunna bliva en värdefull binäring, där den ej rent av kan bliva huvudnäringen. Skälen för de mindre och speciellt de minsta jordbrukens starkare inriktning mot animal produktion torde numera vara så allmänt erkända, att de ej här behöva närmare utvecklas. Speciellt torde fördelarna av en intensivare fjäderfäskötsel göra sig gällande i bygder, där tillgången till extra förvärvsarbete utanför det egna jordbruket äro begränsade.

Om en tillförlitlig undersökning vore möjlig för utrönande av bärigheten av den fjäderfäskötsel, som nu bedrives speciellt vid de mindre jordbruken, skulle det med största sannolikhet visa sig, att årligen betydande värden gå förlorade på grund av bristande insikter såväl i fråga om produktionen som avsättningen. Bortsett från de större eller mindre avsättningsmöjligheterna för en stegrad produktion av fjäderfäprodukter måste det vara av både national- och privatekonomisk betydelse, att kostnaderna för den produktion, som i alla händelser bedrives och framdeles kommer att bedrivas, bringas ned till lägsta möjliga nivå.

Utan att förringa värdet av det arbete, som redan nedlagts på fjäderfäskötselns förbättrande, torde dock kunna sägas, att detsamma icke är tillfyllest, därest denna näring skall kunna intaga sin tillbörliga plats i folkhushållningen. Ett målmedvetet arbete i detta syfte synes då i främsta rummet böra inriktas på åstadkommande av en organiserad upplysnings- och undervisningsverksamhet, så ordnad, att den göres tillgänglig icke blott för dem, som vilja driva fjäderfäskötsel såsom huvudnäring, utan även för dem, vilka idka fjäderfäskötsel som binäring eller för tillgodoseendet av det egna behovet.

Innan Jordbruksutredningen går att framlägga förslag i detta syfte, torde en kortfattad orientering böra lämnas rörande de resurser, som nu stå tillbuds i detta hänseende.

Hittillsvarande möjligheter för yrkesutbildning.

I den mån fjäderfäskötseln i slutet på 1890-talet började utvecklas från husbehovsproduktion till drift för avsalu, uppstod behovet av fackutbildade fjäderfäskötare. För tillgodoseende av detta inrättades genom privat initiativ år 1900 tvenne fjäderfäskötareskolor, en vid Bo och en vid Virkvarn, båda i Kalmar län. Anslutningen till skolorna, som i början lärer varit god, minskades efter hand, varefter verksamheten efter några år upphörde. Behovet av en något grundligare utbildning i fjäderfäskötsel kvarstod emellertid, och för att tillgodose detta inrättade Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening (S. A. F. F.) år 1910 en skötareskola vid Boxholm med fyra tremånaderskurser årligen. Vare sig antalet kurser var för stort i förhållande till behovet av skötare eller andra orsaker förelågo, minskades tillslutningen till sagda skola därhän, att fjäderfäavelsföreningen fann sig nödsakad förflytta skolan. Den förlades år 1917 till Osby lantmannaskola, varest undervisningen kombinerades med kurser i trädgårdsskötsel, slöjd och lanthus-

håll. Ej heller detta försök kan sägas ha slagit väl ut, och efter några år indrog fjäderfäavelsföreningen sitt anslag till skolan, vilken därefter upphörde. Behovet av en något grundligare yrkesutbildning kvarstod emellertid, särskilt som efterfrågan på kunniga skötare ökades. Samtidigt framträdde även krav på en tidsenligare utbildning för enskilda större hönsgårdsägare. Ett nytt försök till frågans lösning gjordes, och genom samverkan mellan S. A. F. F. och innehavaren av Hammenhögs lantmannaskola anordnades 1928 en utbildningskurs för fjäderfäskötare delvis i kombination med lantmannaskolekursen. Liknande kurser ha sedermera årligen där avhållits. I annat sammanhang lämnas nedan en utförligare redogörelse för denna kurs.

Nuvarande upplysningsverksamhet avsedd för en större allmänhet.

Även om enligt Jordbruksutredningens mening den nu bedrivna rena yrkesutbildningen, så som nedan skall påvisas, lider av vissa brister och ej i allo kan anses tidsenlig, framträda bristerna så mycket tydligare, då fråga blir om den rådgivande och undervisande verksamheten för den stora massan innehavare av mindre hönsgårdar. Flertalet av dessa torde av skilda anledningar ej komma i tillfälle att vare sig genomgå yrkesskolor eller bevista specialkurser av längre varaktighet. Även om denna grupp av fjäderfäodlare kan reda sig med mindre kunskaper än de, som inhämtas i de egentliga yrkesskolorna, är den dock i trängande behov av undervisning rörande de grunder, på vilka en näring måste bygga för att bli ekonomiskt bärig. Den upplysnings- och undervisningsverksamhet, som är avsedd för en större allmänhet, kan med hänsyn till anordnarna delas i tre grupper, nämligen den, som bedrivits av S. A. F. F., den av hushållningssällskapen bedrivna och den vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna anordnade.

Upplysningsverksamhet bedriven genom S. A. F. F.

Vad då först beträffar den genom S. A. F. F. bedrivna upplysningsverksamheten, bör erkännas, att föreningen med de knapphändiga medel, som hittills stått till buds, åstadkommit vad som varit möjligt. I de vid föreningens bildande antagna stadgarna angavs dess uppgift vara att främja fjäderfäskötseln i dess olika grenar, förnämligast genom upprättandet av en upplysningsbyrå, spridandet av lämpliga skrifter, anordnande av avelsdjursutställningar, utdelandet av avelsägg m. m. Beträffande föreningens organisation såsom riksförening med anslutna länsföreningar, dess utveckling samt för verksamheten tillgängliga medel hänvisas till förut (sid. 47) lämnad redogörelse. Den upplysningsverksamhet, som från början intog en framstående plats på föreningens program, har även i fortsättningen karaktäriserat dess verksamhet. Konsulterande verksamhet har under en följd av år bedrivits av tvenne hos föreningen anställda konsulenter. Under dessas ledning och medverkan har anordnats föredrag och kurser i landsorten. Genom utgivande av broschyrer och medelst tidningsartiklar i fack- och dagspressen har föreningen jämväl på ett verksamt sätt sökt främja intresset för fjäderfäskötseln. Särskilt verksam i detta syfte har den av föreningen utgivna tidskriften varit, samtidigt som den utgjort en sammanhållande länk mellan

föreningens över hela landet spridda medlemmar. Av brist på såväl medel som på lärarekrafter hava de av föreningen anordnade kurserna å landsbygden måst begränsas till 1 à 2 per år. Till kurserna, som pågått under 3—6 dagar, ha mottagits deltagare från flera närliggande län. Undervisningen har varit såväl teoretisk som praktisk och har vanligen omfattat de viktigaste grenarna av fjäderfäskötseln. Understundom har undervisningen på senare år begränsats till vissa detaljer, såsom gödning och slakt m. m. I regel hava kurserna varit talrikt besökta och av deltagarna omfattats med stort intresse. Föreningen har jämväl bedrivit annan verksamhet, som indirekt haft upplysande och propagerande betydelse. Sålunda har den allt ifrån sin tillkomst utövat ledning och kontroll beträffande det direkta avelsarbetet. I detta syfte har den inrättat avelscentra och värpkontrollstationer, förmedlat inköp av avelsdjur och avelsägg samt anordnat avelsdjursutställningar och mässor för fjäderfäprodukter.

Har föreningen genom sin hittillsvarande verksamhet sålunda i avsevärd grad främjat produktionen på fjäderfäområdet, kan den knappast sägas hava förmått att tillnärmelsevis i samma utsträckning stimulera intresset för ett ändamålsenligt ordnande av avsättningsförhållandena.

Förutom de kurser i fjäderfäskötsel, som anordnats av S. A. F. F., ha på senare tid liknande kurser jämväl ordnats genom vissa av dess länsföreningar. Då dessa kurser i regel torde hava tillkommit under medverkan av vederbörligt hushållningssällskap, redogöres för dem nedan.

Propagandaundervisning genom hushållningssällskapen.

Jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 4 oktober 1929 (nr 351) angående statsbidrag till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket kan hushållningssällskap, som önskar anordna undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor, vanligen kallad småbruksundervisning, erhålla statsbidrag för bestridande av högst hälften av kurskostnaderna. Samtliga hushållningssällskap anordna numera dylik undervisningsverksamhet. I det för denna verksamhet fastställda reglementet skiljer man på tvenne huvudtyper, nämligen kurser avsedda för en större allmänhet, vilka skola pågå minst 6 dagar, samt kurser för särskilt antagna elever. Inom de senare skiljer man mellan två olika slag, *dels* kurser rörande jordbruk i allmänhet på minst 2, högst 6 veckor, *dels* specialkurser omfattande minst 6, högst 12 dagar. Sistnämnda kurser äro avsedda för undervisning i någon speciell gren eller detalj inom jordbruket. Frihet finnes därjämte att anordna kurser av kortare varaktighet eller eljest i annan form, varav hushållningssällskapen också i rätt stor utsträckning använt sig. Av tillgängliga uppgifter framgår icke närmare, i vad mån undervisning i fjäderfäskötsel förekommer vid dessa kurser. I lantbruksstyrelsens berättelse för 1929 redovisas bland specialkurserna, sammanlagt 206 st., endast 6 st. såsom ägnade åt fjäderfäskötseln, varav 5 i Jönköpings och 1 i Kronobergs län. Vid de allmänna jordbrukskurserna, under 1929 sammanlagt 223 stycken, torde undervisning i fjäderfäskötsel jämväl understundom ingått i undervisningsprogrammen, men uppenbart torde vara, att stort utrymme därvid icke kunnat beredas för densamma, då olika sidor av jordbruket samtidigt skolat belysas.

En av anledningarna till att specialkurser i fjäderfäskötsel hittills så jämförelsevis sällan anordnats av hushållningssällskapen torde bland annat vara att söka uti svårigheten att för dylik undervisning erhålla fullt kompetenta lärarkrafter. Uppenbart är nämligen, att S. A. F. F:s tvenne konsulenter icke kunna hinna med att i erforderlig utsträckning medverka jämväl uti denna undervisningsverksamhet.

För att avhjälpa denna brist ha i vissa län under ekonomisk medverkan från hushållningssällskapen särskilda konsulenter i fjäderfäskötsel ställts till vederbörande länsförenings förfogande. Sålunda hava Stockholms och Södermanlands läns fjäderfäavelsföreningar en gemensam konsulent. I andra län, såsom exempelvis Östergötlands och Jönköpings, tjänstgöra av hushållningssällskapen anställda hemkonsulenter jämväl som rådgivare i fjäderfäskötsel. Inom länsföreningar, där man icke på nu angivet sätt kunnat ordna konsulentfrågan, och de torde utgöra det stora flertalet, har man fått lita till oavlönad arbetskraft för propagandaverksamheten. Härvid ha föreningarnas sekreterare vanligen fått ställa sig till förfogande. Flertalet av dessa torde emellertid näppeligen varit i tillfälle att erhålla någon direkt fackutbildning i fjäderfäskötseln, än mindre uti avsättningsförhållandenas ordnande. Där länsföreningarna i samverkan med hushållningssällskapen anordnat särskilda kurser i fjäderfäskötsel, ha dessa varit av växlande längd och avsett skilda ändamål. I vissa fall synas de hava begränsats till rena propagandakurser på 1—2 dagar, i andra ha de utsträckts till 6 dagar eller mera. Under stundom ha de varit förbundna med studieresor till välskötta hönsgårdar. Vanligen anordnas dylika kurser endast för det egna länets innebyggare.

Undervisningen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna.

Vad slutligen beträffar undervisningen i fjäderfäskötsel vid lantmanna- och lanthushållsskolorna, torde dylik undervisning ingå i planen för flertalet skolor. I vad mån ämnet beredes erforderligt utrymme i undervisningsplanen, undandrager sig Jordbruksutredningens bedömande, då tillgängliga berättelser över sagda skolors verksamhet icke lämna tillräcklig vägledning för ett dylikt bedömande. Särskilt gäller detta lantmannaskolorna. I den årsredogörelse, som av lantbruksstyrelsen lämnas över sagda skolors verksamhet, finnes ämnet icke upptaget under särskild rubrik. I fråga om lanthushållsskolorna redovisas visserligen undervisningsämnet »fjäderfä och smådjurssköts el», men hur stor del av det sammanlagda timantalet, som kommer på fjäderfäskötseln, framgår icke. Även om ett exakt bedömande sålunda icke varit möjligt, torde kunna antagas, att man i allmänhet ägnat undervisningen i fjäderfäskötsel större intresse vid lanthushållsskolorna än vid lantmannaskolorna. En av orsakerna härtill torde vara att söka uti svårigheterna för lantmannaskolorna att erhålla för undervisningen i fjäderfäskötsel tillräckligt utbildad lärarepersonal. Bidragande orsak till det större intresset för läroämnet vid lanthushållsskolorna torde även kunna anses vara den gängse uppfattningen, att fjäderfäskötseln speciellt tillhör kvinnans arbetsområde. Även om så är och i stort sett kommer att förbliva, bör icke förbises betydelsen av att jämväl mannen, särskilt vid ett mindre jordbruk, icke står främmande för någon av de näringsgrenar, som skola bedrivas.

Behovet av förbättrad undervisning.

Som ledning vid bedömandet av huruvida de resurser äro tillfyllest, som nu stå till buds för utövandet av en tidsenligt ordnad upplysnings- och undervisningsverksamhet, meddelas här en sammanställning av antalet fjäderfäodlare inom landet enligt 1927 års jordbruksräkning jämte deras fördelning på jordbruk av olika storleksgrupper.

Antal lägenheter och brukningsdelar med fjäderfä av olika slag år 1927.

	Södra och mellersta Sveriges slättbygder	Södra och mellersta Sveriges skogsbygder	Norrland	Hela riket
Lägenheter m. m.	55 218	20 496	3 052	78 766
0·26— 1 hektar	12 841	11 040	3 852	27 733
1— 2 »	15 001	16 946	6 854	38 801
2— 5 »	28 718	42 699	15 557	86 974
5— 10 »	33 097	34 916	12 722	80 735
10— 20 »	34 575	16 017	4 768	55 360
20— 30 »	12 811	3 108	488	16 407
30— 50 »	8 469	1 698	113	10 280
50—100 »	4 125	823	41	4 989
över 100 »	1 957	297	11	2 265
Summa	206 812	148 040	47 458	402 310

Såsom härav framgår, uppgick antalet lägenheter och brukningsdelar, där fjäderfä finnas, för hela landet till icke mindre än 402 310. Till jämförelse må nämnas, att antalet lägenheter och brukningsdelar med nötboskap samma år utgjorde i hela landet 411 127, därav i södra och mellersta slättbygderna 164 867, i skogsbygderna 153 163 samt i Norrland 93 097 st. Sammanlagt finnes sålunda i landet nästan lika många fjäderfäägare som nötkreatursägare. I de södra och mellersta slättbygderna överväga de förstnämnda med nära 40 000, beroende på att det just i dessa trakter finnes så många lägenhetsinnehavare (nära 79 000), som ha fjäderfä, medan nötkreatur mindre ofta hållas hos dessa. I skogsbygderna överväger nötkreatursägarnas antal med omkring 5 000. I Norrland slutligen finnas närmare 46 000 flera ägare till nötkreatur än till fjäderfä, vilket tydligt visar fjäderfäskötselns mindre allmänna utbredning därstädes. I övrigt hänvisas till den på annan plats lämnade översikten över antalet fjäderfän m. m. i olika delar av landet.

I huru hög grad fjäderfäskötseln är en småfolkets näring, framgår av att utav landets c:a 402 000 fjäderfäodlare icke mindre än 368 000 eller 91·6 % utgöras av lägenhetsägare och jordbrukare med mindre än 20 hektar åker. Det synes vara en viktig angelägenhet, att upplysningsverksamheten för dessa så ordnas, att den på effektivaste sätt och för billigast möjliga kostnader kan komma dessa till del. Det synes Jordbruksutredningen också uppenbart, att de resurser, som för närvarande stå till buds för detta ändamål, måste anses både otillräckliga och i vissa avseenden bristfälliga.

De mest påtagliga bristerna i den hittills bedrivna upplysnings- och undervisningsverksamheten på fjäderfäskötselns område torde kunna sammanfattas sålunda:

1) Otillfredsställande organisation av arbetet och bristande samverkan de olika anordnarna emellan;

2) brist på ett tillräckligt antal fackutbildade rådgivare och undervisare samt

3) otillräckliga penningemedel.

Påtagligast och mest hämmande är bristen på undervisare, vilket gäller såväl ifråga om den verksamhet, som bedrivits av S. A. F. F. och hushållningssällskapen, som icke minst undervisningen vid skolorna.

I fråga om organisation och arbetskrafter anför S. A. F. F. i skrivelse till Konungen av den 24 sept. 1929 med framställning om anslag för budgetåret 1930/31 i sammandrag ungefär följande. Efter att hava framhållit, att föreningens tvenne konsulenter i den mån, deras tid medgivit, utnyttjats såväl för hållande av kurser och föredrag som för rådgivnings- och upplysningsverksamhet hos enskilda hönsodlare, finner föreningen det uppenbart, att ifrågavarande verksamhet icke kunnat taga den omfattning, som varit av behovet påkallad. Vid övervägande av huru ifrågavarande brist lämpligast skall kunna avhjälpas förordar föreningen en decentralisering av undervisnings- och rådgivningsverksamheten genom dennas huvudsakliga överlåtande på länsföreningarna. För att möjliggöra detta påvisas nödvändigheten av att länsföreningarna utrustas med fackutbildade instruktörer, vilka under ledning av allmänna föreningens konsulenter kunna handhava den lokala verksamheten. Härigenom komme jämväl allmänna föreningens konsulenter att kunna ägna erforderlig tid åt lösandet av sådana mera krävande uppgifter för fjäderskötselns samfällda bästa som t. ex. försöks- och kontrollverksamheten m. m. De uppgifter S. A. F. F. skisserat för länsinstruktörerna äro följande. Inom var sitt distrikt böra de ägna sig såväl åt produktionens utveckling som åt avsättningens organiserande, och böra de i sistnämnda syfte medverka för bildande av äggkretsar och ägguppsamlingsställen. Den rent propagerande verksamheten skulle de bedriva bland annat genom rådgivning, anordnande av föredrag, kurser och utställningar m. m. För genomförandet av förslaget ifråga förutsätter allmänna föreningen hushållningssällskapens medverkan.

Det synes Jordbruksutredningen, som om man med hänsyn till ovan påtalade brist på erforderliga lärarekrafter för av sällskapen anordnade specialkurser också bör kunna påräkna dessas intressen i sistnämnda hänseende.

I likhet med S. A. F. F. finner Jordbruksutredningen en omläggning och utökning av den hittillsvarande verksamheten för fjäderfäskötselns främjande ofrånkomlig, därest en utveckling i önskvärd omfattning skall kunna åstadkommas. Till det av fjäderfäavelsföreningen förordade förslaget att tillhandahålla länsföreningarna fackutbildade instruktörer vill Jordbruksutredningen giva sin fulla anslutning, även om, såsom av det följande framgår, Utredningen beträffande vissa detaljer häruti är av något annan mening än S. A. F. F.

Länsinstruktörer.

I sitt betänkande av den 30 april 1930 angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande anföra de sakkunniga ifråga om instruktörer och deras utbildning (sid. 514) bland annat:

»För bedömmandet av den mest ändamålsenliga anordningen av instruktörsorganisationen samt den utbildning och kompetens, som bör fordras, är det nödvändigt att först göra klart för sig dessa befattningshavares allmänna ställning i jordbruksförvaltningen. De böra hava till uppgift, såsom ovan framhållits, att stå särskilt de mindre jordbrukarna till tjänst med råd och praktiska anvisningar. Härav följer, att det måste finnas ett så att säga folkligt drag över hela institutionen. De böra helst vara personer, som framgått ur de breda lagren av jordbrukarebefolkningen. De måste kunna känna med allmogen, se med dess ögon, tala dess språk och hava lätt att vinna dess förtroende. Någon synnerligt hög teoretisk utbildning är icke nödvändig, ehuruväl tjänstinnehavaren måste äga så pass grundliga kunskaper, att han icke riskerar att till följd av brist härutinnan förlora allmänhetens tillit. Men det fordras framför allt grundlig praktisk erfarenhet och ett sunt ekonomiskt sinne samt personliga egenskaper, som göra honom lämpad för verksamheten.» Under framhållande av att det för personer med de angivna uppgifterna och de riktiga kvalifikationerna finnes ett synnerligen stort arbetsfält i stora delar av vårt land ifrågasätta de sakkunniga, huruvida icke en utveckling av ifrågavarande institution för vissa delar av landet är lika viktig som av konsulentinstitutionen.

De sålunda av de sakkunniga framförda synpunkterna finner Jordbruksutredningen synnerligen beaktansvärda. I stort sett hava de också varit vägledande vid utformningen av det förslag till förevarande undervisningsfrågas ordnande, som Utredningen här kommer att framlägga.

Länsinstruktörernas arbetsuppgifter har Jordbruksutredningen tänkt sig sammanfattade ungefär sålunda. De skola tillhandagå samtliga fjäderfäodlare inom sitt distrikt med råd och anvisningar beträffande fjäderfäskötselns tekniska bedrivande, produkternas tillvaratagande, rätta behandling och marknadsförande samt i tal och skrift sprida upplysning härom. Särskilt böra de söka väcka intresse för och taga initiativ till bildande av äggförsäljnings- och eventuellt andra föreningar för tillvaratagande av fjäderfäodlarnas intressen ävensom verka för ökad anslutning till redan befintliga dylika föreningar. Ägguppsamlare och räkenskapsförare i nybildade äggföreningar böra genom dem erhålla praktiska anvisningar för fullgörandet av sina uppgifter. Vid bildandet av större sammanslutningar, äggcentraler, torde instruktörerna också kunna bliva behjälpliga, måhända icke såsom initiativtagare och ledare men väl såsom förespråkare för anslutning och för biträde i övrigt. En synnerligen viktig sida av deras verksamhet måste bliva att verka för ordnande av undervisningskurser på fjäderfäskötselns område samt att vara ledare för och lärare vid dessa. Där så erfordras, böra de ordna utbildning av blivande medarbetare och övervaka deras verksamhet.

I sitt upplysnings- och undervisningsarbete i fråga om produktionen

böra de bedriva kraftig propaganda för höjandet av produkternas kvalitet. Det är även lämpligt, att de biträda med tillsyn och kontroll över av S. A. F. F. inom orten anordnade värpkontroll- och avelsdjursstationer, varigenom resekostnaderna för den allmänna föreningens konsulenter böra kunna i rätt avsevärd grad nedbringas.

Till ovan anförda uppgifter har på den allra sista tiden tillkommit en av utomordentligt stor betydelse speciellt för landets hönsodlare, nämligen att medverka i kampen mot smittosamma sjukdomar. Till de farsoter, som tidigare hotat våra fjäderfäbesättningar, har nämligen nyligen tillkommit en, som vållat icke blott hönsodlarna utan jämväl landets veterinärkår allvarliga bekymmer. Utredningen syftar härvid på den förhärjande sjukdomen vit diarré eller, som den även kallas, hönstyfus. Sedan den 1925 första gången uppträdde inom landet, har den epidemiskt år för år tilltagit och hotar nu att bliva en allvarlig fara för landets hönsavel. Vad förlusten av en avelsbesättning kan komma att betyda för de drabbade, torde vara uppenbart, då denna för innehavaren ofta nog representerar hela hans kapital. Veterinär H. Magnusson i Malmö, som ägnat epidemien i fråga särskilt studium, har i det första i år utkomna häftet av Svensk veterinärtidskrift lämnat en utförlig redogörelse för hittills vunna rön beträffande sjukdomen och dess bekämpande. Bland av författaren föreslagna åtgärder i sistnämnda syfte rekommenderas i första hand upplysning. Efter att hava påvisat, huru hönstyfus icke lämpligen bör bekämpas medelst samma restriktiva åtgärder som enligt gällande författning av den 10 februari 1928 gälla ifråga om hönspest och hönskolera, skriver författaren: »Kampen bör upptagas av fjäderfäavelsföreningarna, alltså på frivillighetens väg, och organiseras så, att samtliga elitbesättningar i första hand bliva rensade från sjukdomen.» Det synes Jordbruksutredningen uppenbart, att fjäderfäavelsföreningarna svårligen förmå lämna vederbörande här förutsatt biträde i kampen mot farsoten, därest de icke förfoga över härför erforderlig arbetskraft. Genom att länsinstruktörerna kunna medverka vid bekämpandet av såväl denna som andra sjukdomar hos fjäderfäbesättningarna, böra kostnaderna för bekämpandet i vissa fall kunna avsevärt nedbringas.

Oavsett hos vem länsinstruktör är anställd, bör en av hans främsta uppgifter bliva att med uppmärksamhet följa utvecklingen på fjäderfäskötselns område och med hänsyn såväl härtill som till ortens förhållanden taga de initiativ och framlägga de förslag, vartill omständigheterna kunna påkalla.

När bland instruktörernas uppgifter ovan inrymts skyldigheten att utbilda medarbetare, förmenar Jordbruksutredningen, att det inom större distrikt framdeles kan komma att visa sig önskvärt både ur arbets- och ekonomisk synpunkt att till instruktörens förfogande ställas medhjälpare för utförande av enklare arbetsuppgifter. I så fall böra dessas utbildning och handledning anförtros åt instruktören. Med hänvisning å ena sidan till det betydande antal fjäderfäägare, som redan finns i landet, vilket antal snarare kan väntas bliva ökat än minskat, och å den andra till de omfattande och tidskrävande arbetsuppgifter, som måste komma att påvila fjäderfäinstruktörerna, finner

Jordbruksutredningen nödvändigt, att möjligheter öppnas för anställande av i regel en instruktör inom varje län. Jordbruksutredningen förbiser härvid icke, att några av de stora norrlandslänen härigenom till synes skulle bliva missgynnade, men dels är fjäderfäodlarnas antal, såsom framgår av tabellen å sid 64, i dessa län förhållandevis litet, dels lära förhållandena därstädes måhända kräva en i vissa avseenden olika organisation för upplysningsverksamheten än den ovan skisserade. För dessa och möjligen för andra mera vidsträckta distrikt får man måhända tänka sig, att i mån som arbetet växer ut särskilda anordningar få vidtagas för instruktörsverksamhetens kompletterande.

I fråga om instruktörernas anställning har Jordbruksutredningen haft under omprövning såväl deras anställande hos hushållningssällskapen som hos vederbörande läns fjäderfäavelsförening. Förstnämnda anordning förordas såväl av lantbruksstyrelsen som av de sakkunniga för den lägre lantbruksundervisningens ordnande.

För anställningen hos hushållningssällskapen tala tvivelsutan vissa skäl och kanske framförallt, att konsulentverksamheten på jordbruksområdet hittills i regel varit inrangerad under hushållningssällskapen. Sällskapens fastare organisation såväl som de större ekonomiska resurser, över vilka de förfoga, innebära givetvis såväl en viss trygghet för att instruktörernas arbete kommer att stå under erforderlig kontroll som även en viss sannolikhet för en ökad beredvillighet hos hushållningssällskapen att ställa erforderliga medel till förfogande för verksamhetens effektiva bedrivande.

Om sålunda vissa skäl tala för att länsinstruktörerna skola anställas hos hushållningssällskapen, så tala dock andra och enligt Jordbruksutredningens förmenande starkare skäl för en anställning direkt hos fjäderfäavelsföreningarna och då närmast länsföreningarna. Dessa utgöras praktiskt taget uteslutande av producenter, vilka måste förutsättas vara i hög grad intresserade av att deras föreningsverksamhet bedrives i rätt riktning. Den praktiska erfarenhet på verksamhetsområdet, som finnes samlad inom föreningarna, bör även i hög grad borga för att så kommer att ske.

Den risk för bristande tillsyn och kontroll över instruktörernas arbete, som kan tänkas uppstå genom att de anställas direkt hos länsföreningarna, måste i hög grad anses borteliminerad genom det inflytande, hushållningssällskapen städse komma att utöva såsom anslagsgivare till föreningarna. Uppenbart torde nämligen vara, att hushållningssällskapen jämväl i fortsättningen komma att kräva redovisning för huru anvisade medel utnyttjas, och intet hindrar, att denna kontroll ytterligare skärpes. När Jordbruksutredningen sålunda funnit övervägande skäl tala för en anordning som möjliggör fjäderfäinstruktörernas anställande direkt hos länsföreningarna, så sker det i full konsekvens med de principer, som på Utredningens förord godkänts av sistlidna års riksdag beträffande mejerikonsulenternas anställande hos mejerisammanslutningarna. Då det liksom i fråga om mejerisammanslutningarna kan förutsättas, att länsförening såsom i Norrbotten saknas eller i andra orter möjligen ännu icke fått den anslutning eller nått

den organisatoriska stadga, som kan befinnas erforderlig för anställandet av en instruktör, synes möjligheten böra hållas öppen för hushållningssällskapen att i dylika fall tillsvidare ombesörja anställningen. Evad instruktör kommer att anställas hos länsförening eller hos hushållningssällskap, måste resultatet av hans arbete bliva i hög grad beroende på att det utföres i samförstånd och samverkan såväl mellan sagda båda institutioner som emellan dem och S. A. F. F. I överensstämmelse härmed bör, om instruktör anställes hos länsförening, vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott beredas rätt att låta sig representeras i länsföreningens styrelse, liksom denna styrelse bör vara representerad i den delegation, hushållningssällskapets förvaltningsutskott måste förpliktigas tillsätta för ledning och övervakande av instruktörens verksamhet, därest denne anställes hos hushållningssällskapet.

För upprätthållandet av den nödvändiga kontakten mellan S. A. F. F. och länsorganisationerna bör för dessa sistnämnda utfärdade stadgar och instruktioner underkastas prövning och godkännande av styrelsen för S. A. F. F. samt denna tillförsäkras rätt att utöva tillsyn och kontroll över länsorganisationernas verksamhet. En omläggning av verksamheten för fjäderfäskötselns främjande i ovan antydd riktning torde ingalunda innebära något intrång på hushållningssällskapens hittillsvarande verksamhetsområde. Som ovan påvisats, ha hushållningssällskapens egna direkta åtgärder för fjäderfäskötseln varit påfallande obetydliga, under det att deras ekonomiska medverkan spelat en betydande roll för länsföreningarna. Även om man kan förvänta, att sällskapen jämväl i fortsättningen skola ekonomiskt stödja fjäderfäskötseln, bör det icke förbises, att deras möjligheter i den vägen numera äro starkt begränsade. Ett statligt stöd synes under sådana förhållanden erforderligt och är så mycket mera motiverat, som det i hög grad kan betecknas som hjälp till självhjälp. I annat sammanhang har påvisats, huru fjäderfäavelsföreningarna i största utsträckning bestå av mindre bemedlade medlemmar. Hushållningssällskapens begränsade möjligheter äro ovan berörda, och från landstingen med deras redan stora skattebelastning torde några avsevärdare bidrag knappast kunna förväntas.

För länsinstruktörs verksamhet erforderliga medel kunna för överskådlighetens skull uppdelas uti löne- och resekostnadsmedel. Lönebeloppet har av S. A. F. F. i ovan åberopade skrivelse föreslagits till 2 000 kr. pr år, varav halva beloppet (1 000 kr.) skulle bestridas av statsmedel och återstoden jämte övriga med anställningen förenade kostnader av vederbörande länsförening. Sakkunniga för den lägre lantbruksundervisningens ordnande ha vid prövning av lönefrågan för kategorien »instruktörer» med viss ledning av nu utgående lönevillkor för vandringsrättare funnit skäligt föreslå, dels att grundlönen måtte fastställas till 2 000 kr. pr år med trenne ålderstillägg å vartdera 300 kr. att utgå efter respektive 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring och dels att samtliga de sålunda föreslagna löneförmånerna måtte helt bestridas av statsmedel, under det att övriga med anställningen och verksamheten förbundna kostnader måtte bestridas medelst bidrag från

orten. Vid övervägandet av dessa båda förslag finner sig Jordbruksutredningen böra förorda de sakkunnigas i så måtto, att grundlönen bestämmes till 2 000 kr. pr år att helt utgå av statsmedel. På tidigare anförda skäl finner Jordbruksutredningen synnerligen små utsikter för närvarande föreligga för att ortsbidrag skola kunna anskaffas i sådan utsträckning, att därmed kunna bestridas både halva lönen och övriga med anställningen förenade kostnader.

Icke utan tvekan har Utredningen frångått de sakkunnigas förslag, i vad det rör ålderstillägg. När så skett, äro motiven härtill, dels att anställningen åtminstone till en början bör ske på förordnande, dels ock att det föreslagna lönebeloppet är att anse såsom ett minimum, vilket, där förhållandena så påkalla, må kunna av anställaren höjas. Skulle dessutom enligt de sakkunnigas betänkande andra med fjäderfäinstruktörerna jämställda befattningshavare komma att framdeles anställas med bidrag av statsmedel och för dem högre löneförmåner fastställas, torde kunna förväntas, att en reglering kommer till stånd jämväl för nu ifrågavarande befattningshavare.

När Jordbruksutredningen föreslår, att instruktörsbefattningen skall tillsättas på förordnande, får detta icke tolkas så, att befattningen kan vara en bisyssla, som skötes vid sidan av och i samband med annan befattning. Av innehavaren måste fordras, såväl att han genom föregående utbildning gjort sig fullt kompetent för befattningen som ock att han odelat kan ägna sig åt densamma.

Behovet av bidrag från statens sida till anställande av föreslagna länsinstruktörer uppgår under ovan anförda förutsättningar till sammanlagt 48 000 (24×2 000) kr. pr år, sedan instruktörer blivit tillsatta i alla län.

Utbildning av fjäderfäskötare m. fl.

Av det anförda torde framgå, att Jordbruksutredningen anser det synnerligen angeläget, att åtgärder skyndsammast måtte bliva vidtagna för anställandet av ett tillräckligt antal fjäderfäinstruktörer. Av de undersökningar, Utredningen gjort, har framgått, att tillgången på för uppdraget fullt kompetenta personer för närvarande är mycket ringa. Anledningen härtill torde företrädesvis vara, att utbildningsmöjligheter i detta syfte hittills helt saknats inom landet. En grundförutsättning för en målmedveten organisation av åtgärderna för fjäderfäskötselns främjande synes Jordbruksutredningen därför vara, att denna brist bliver avhjälpt. I nära samband med detta utbildningsspörsmål står spörsmålet om en tidsenlig utbildning av såväl skötare vid som ägare av större fjäderfägårdar. Båda dessa spörsmål synas därför böra lösas i ett sammanhang, och vill Jordbruksutredningen då först behandla frågan om åtgärder i sistnämnda syfte, nämligen utbildning av skötare vid och ägare av större hönsgårdar.

Av ovan lämnad redogörelse framgår, att den enda egentliga fackundervisning, som för närvarande finnes inom landet i fjäderfäskötsel, är den sedan ett par år tillbaka öppnade fjäderfäskötarekursen vid Hammenhögs lantmannaskola. Enligt uppgift hade skolans ledning från början tänkt sig, att kursen skulle vara självständig och helt skild från skolans övriga kurser. Av anslagstekniska skäl beslöt man emellertid att ordna kursen såsom huvud-

kurs med fortsättningskurs vid lantmannaskolan. Kurstiden omfattar enligt gällande plan 9 månader med början årligen den 1 november Fordringarna för tillträde till kursen äro de för elever vid lantmannaskolor av B-typ föreskrivna, varvid givetvis företräde lämnas dem, som styrka sig äga föregående praktik i fjäderfäskötsel. Som skolan är utrustad med ett fullt modernt hönseri, har man ansett sig kunna giva efter ifråga om kravet på föregående specialpraktik, förmenande att erforderlig dylik torde kunna inhämtas vid skolan. Genom att förlägga en del av den teoretiska undervisningen till fortsättningskursen under sommarmånaderna har man vunnit viss tid för den praktiska utbildningen redan under huvudkursen. Kursen är beräknad för 15 elever. Tillgången på elever uppgives ha varit god, och likaså lära avgångna elever, som önskat platser, vanligen erhållit dylika. En del elever ha efter slutad kurs genom förmedling av skolans ledning beretts tillfälle att vid större fjäderfägårdar i utlandet förkovra sina kunskaper. §

Även om man måste skänka sitt fulla erkännande åt de åtgärder, som vidtagits av vederbörande initiativtagare till fjäderfäskötarekursen vid Hammenhög, måste ifrågasättas, huruvida den i oförändrat skick i alla avseenden lämpar sig att ingå såsom ett led i ett framtida utbildningssystem. Vid sitt bedömande i detta hänseende förbiser Jordbruksutredningen ingalunda de svårigheter, som varit förbundna med uppgörandet av en undervisningsplan, som måste hållas inom ramen för gällande bestämmelser för lantmannaskolor. Redan det att ej kunna kräva andra förkunskaper och särskilt andra praktiska förkunskaper, än som fordras för inträde i lantmannaskola av B-typ, måste givetvis innebära en betänklig svaghet i förutsättningarna för anordnandet av en ändamålsenlig specialundervisning. Att kräva samma kurstid för nybörjare på området som för dem, som måhända under en följd av år praktiserat i egna eller andras hönsgårdar, kan knappast anses tillfredsställande. Att särskilt av den senare kategorien fordra en genomgången $5^1/_2$ månaders lantmannaskolekurs för erhållandet av önskade teoretiska kunskaper under fortsättningskursen kan icke vara ändamålsenligt. Det mått av allmänbildning, som lantmannaskolekursen giver, torde ifrågavarande yrkesmän ofta nog besitta förut. Behovet av en yrkeskurs för fjäderfäskötare synes vara obestridligt, men en dylik kurs bör enligt Jordbruksutredningens mening organiseras uteslutande med hänsyn till denna sin uppgift och utan sammanblandning med andra uppgifter. De grundläggande praktiska färdigheterna böra vara inhämtade före kursen, så att undervisningen kan inriktas mot att bibringa deltagarna de nödiga teoretiska yrkeskunskaperna. Detta bör givetvis icke hindra, att undervisningsplanen jämväl inrymmer praktiska demonstrationer och övningar. För de kursdeltagare, som haft god förpraktik och ämna sköta egna fjäderfägårdar, torde ifrågavarande teoretiskt betonade utbildning vara tillräcklig. För deltagare med ofullständig förpraktik och för dem, som skola fullt utbildas till fjäderfäskötare, bör den teoretiska kursen kompletteras med fortsatt och av fjäderfäskötarekursens ledning övervakad praktik. Denna efterpraktik bör vara obligatorisk för att vitsord om fullständig utbildning såsom fjäderfäskötare skall erhållas. Före-

gående omfattande praktik må dock kunna anses såsom likvärdig. Fjäderfäskötarekursen blir även av grundläggande betydelse för den utbildning av instruktörer i fjäderfäskötsel, som nedan kommer att föreslås. För såväl fjäderfäskötares som instruktörers framtida verksamhet måste det vara av stor betydelse, att de göras fullt förtrogna icke blott med betingelserna för en bärkraftig produktion utan även för dennas avsättning. I sistnämnda syfte bör om möjligt i utbildningen ingå praktikanttjänst vid äggförsäljningsförening, äggpackeri, äggkläcknings- och gödningsanstalt. Såväl den teoretiska som den praktiska utbildningen måste inriktas mot att bibringa icke blott de nödiga fackkunskaperna utan även och framför allt en riktig uppfattning av och förståelse för produktionsproblemet i dess helhet.

En omläggning av utbildningen av fjäderfäskötare i här antydd riktning innebär, att en särskild och av lantmannaskola oberoende fjäderfäskötarekurs inrättas på därför lämplig plats. Detta bör givetvis icke innebära, att dylik kurs ej må kunna inrättas å plats, där lantmannaskola är förlagd. Tvärtom bör det ur flera synpunkter vara till fjäderfäskötarekursens gagn, om den kan förläggas till dylik plats, därest betingelser därför i övrigt förefinnas. En av dessa måste vara, att fjäderfäskötarekursen kan disponera över en tidsenligt utrustad och väl skött fjäderfägård av tillräcklig storlek. Då ovisst kan vara, huruvida statsunderstöd för dylik fackundervisning kan påräknas med stöd av nu gällande bestämmelser angående statsbidrag till lantmannaskolor, blir måhända nödvändigt, att särskilt statsbidrag anvisas för detta ändamål. Behovet av dylikt blir givetvis i viss mån beroende på huruvida kursen kan förläggas till samma plats som annan statsunderstödd skola eller ej. Ur besparingssynpunkt är det förstnämnda alternativet att förorda. I mån som erfarenhet rörande verksamheten vinnes och ökade krav på utbildningsmöjligheter eventuellt uppkomma, kunna jämväl andra kursformer komma att visa sig erforderliga. Ehuru här föreslagen kurs bör vara tillgänglig för såväl män som kvinnor, kan behov av specialkurser enbart för kvinnor uppkomma. Tänkas kan då, att dylika kurser komma att anordnas enligt de principer, som gjort sig gällande beträffande de kvinnliga ladugårdsskötareskolorna i Norrland och Dalarna. På frågans nuvarande ståndpunkt anser sig Jordbruksutredningen emellertid sakna anledning att närmare ingå på det spörsmålet.

Utbildning av länsinstruktörer.

Tidigare i denna framställning har Jordbruksutredningen framhållit dels angelägenheten av att ett tillräckligt antal instruktörer ställes till förfogande för det inom S. A. F. F:s länsavdelningar bedrivna upplysningsarbetet, dels ock den rådande bristen på för uppdraget utbildade personer. Den sistnämnda är företrädesvis beroende på hittillsvarande bristfälliga utbildningsmöjligheter. Denna brist synes genom statsmakternas försorg snarligen böra avhjälpas. I detta syfte föreslår Jordbruksutredningen, att åtgärder måtte vidtagas för anordnandet redan under nästkommande budgetår av en utbildningskurs för instruktörer i fjäderfäskötsel i huvudsaklig överensstämmelse med nedan angivna riktlinjer.

Utbildningen i fråga bör inriktas på att efter genomgången fjäderfäskötarekurs bibringa de blivande länsinstruktörerna icke blott ett ökat mått av de yrkeskunskaper, som krävas av en dugande fjäderfäskötare, utan jämväl på förmågan att på ett tillfredsställande sätt meddela dem åt andra. För denna kategori av befattningshavare torde genomgången lantmannaskola eller minst motsvarande allmän utbildning också få anses nödvändig.

Vad beträffar fördjupningen av yrkeskunskaperna, bör denna särskilt inriktas på att vidga elevernas kännedom om och förståelse för organisations- och avsättningsproblemen. Man bör nämligen räkna med att kursen ifråga skall komma att få betydelse icke blott för utbildning av instruktörer utan även för skolning av dugande föreståndare och annan för ekonomiska föreningar — äggcentraler, äggkläcknings- och gödningsanstalter — erforderlig personal i ledareställning. Givetvis kan genomgången instruktörskurs icke utan vidare anses kvalificerande för anställning såsom självständig affärsledare för större föreningar, men den bör kunna giva en god grund att bygga vidare på. Möjlighet att bevista kursen synes därför i mån av utrymme böra beredas personer, som önska ägna sig åt nämnda verksamhet, ävensom åt i föreningar redan anställd personal utan fordran på förut genom gången fjäderfäskötarekurs. Under enahanda förutsättning torde samma förmån böra medgivas lärare vid lantmanna- och lanthushållsskola, som önskar tillägna sig ökade kunskaper i fjäderfäskötsel. Vad beträffar elever, som vilja utbilda sig för instruktörsbefattning, bör särskild vikt läggas vid att giva dessa en god pedagogisk grund. Åt undervisningen i pedagogik och metodik bör sålunda erforderligt utrymme inrymmas i kursschemat och tillfälle beredas eleverna att hålla föredrag och demonstrationer.

Under förutsättning dels att anställning beredes för 24 länsinstruktörer och dels att elever med andra framtidsmål kunna väntas begagna sig av undervisningen i fråga, förmenar Jordbruksutredningen, att tills vidare en kurs årligen bör anordnas med beräkning att kunna mottaga minst 10 och högst 15 elever. I vad mån framdeles årliga kurser bliva erforderliga eller ej, synes böra bliva beroende av anslutningen.

Vid utformningen av sitt förslag till instruktörsutbildning har Jordbruksutredningen utgått ifrån, att den anknytes till och bygger vidare på den grund, som lagts vid en fjäderfäskötarekurs, anordnad i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som ovan angivits. För att ernå den sålunda önskvärda förbindelsen de båda kurserna emellan bör instruktörskurs lämpligen förläggas till samma plats och även stå under samma ledning som fjäderfäskötarekursen. Vid de överläggningar, Jordbruksutredningen haft med ledningen för skolan i Hammenhög rörande instruktörsutbildningens omfattning, ha vitt gående krav framförts. Under hänvisning till motsvarande utbildningskrav i vissa andra länder med högt stående fjäderfäskötsel har man förordat en sammanlagd utbildningstid av 22 månader, därav 9 månaders fjäderfäskötarekurs i kombination med lantmannaskoleutbildning, 5 månaders praktik vid utländsk fjäderfägård och 8 månaders instruktörskurs. Utan att vilja förneka fördelarna av en så grundlig utbildning måste

Jordbruksutredningen ifrågasätta, huruvida den är nödvändig för att tillgodose den närmaste tidens behov av sakkunskap på området. Utredningen förmenar fastmer i likhet med de sakkunniga för den lägre lantbruksundervisningens ordnande, att man på den kategori befattningshavare, det här gäller utbilda, icke får ställa kraven alltför högt, detta icke minst med hänsyn till de begränsade avlöningsförmåner, som föreslås. Då Jordbruksutredningen sålunda nedan kommer att föreslå en avsevärt mera begränsad utbildningstid för instruktörerna än den ovan nämnda, må detta icke anses innebära ett avståndstagande från tanken på en framtida ytterligare utveckling av utbildningsmöjligheterna å ifrågavarande område.

I sitt betänkande rörande den lägre lantbruksundervisningens ordnande hava de sakkunniga jämväl behandlat frågan om utbildning av instruktörer i lanthushållningens olika grenar. De skilja därvid på instruktörer i lanthushållning i allmänhet, till vilken kategori de nuvarande vandringsrättarna hänföras, och specialinstruktörer och nämna bland dessa senare jämväl instruktörer i fjäderfäskötsel.

Beträffande utbildningen av instruktörer i lanthushållning i allmänhet föreslå de sakkunniga en avsevärd utökning av den för specialutbildningen nu tillmätta tiden, sålunda exempelvis för vandringsrättarekurs från nuvarande 30 arbetsdagar till 16 veckor. I fråga om utbildning av specialinstruktörer giver utredningen i fråga allenast några allmänna anvisningar under förmenande, att kursen i fjäderfäskötsel vid Hammenhög med för ändamålet avpassad undervisningsplan kan tjäna till ledning vid anordnande av specialutbildning. I fråga om specialinstruktörers gemensamma anställningsvillkor böra enligt de sakkunniga uppställas såväl fordran på flerårig, väl vitsordad praktik på området som på genomgången kurs vid lantbruks- eller lantmannaskola eller, för kvinnor, längre specialiserad kurs vid lanthushållsskola. Kraven på genomgången lantbruksinriktad skola motivera de sakkunniga med att det måste anses »synnerligen nödvändigt, att även specialinstruktörer hava god uppfattning om lantbruket och dess möjligheter samt att de icke i sin verksamhet stå främmande för lantbefolkningens allmänna förhållanden».

De sakkunnigas sålunda uttalade principer synas i stort sett överensstämma med vad Jordbruksutredningen velat göra gällande. Själva instruktörskursen bör enligt Utredningens mening kunna begränsas till en tid av omkring 4 månader. För de sökande till densamma, som önska skaffa sig kompetens för instruktörsbefattningar, bör fordras, att de förut genomgått lantmannaskola och fjäderfäskötarekurs eller minst äga motsvarande utbildning. Kursen synes lämpligen böra följa i nära anslutning till fjäderfäskötarekursen, så att från denna utgångna elever kunna övergå till instruktörskursen, i vilket fall den erforderliga praktiken förvärvas efter sistnämnda kurs. Härför torde en tid av minst 4 månader böra anslås. Speciellt för blivande instruktörer är det givetvis av stor betydelse, att de erhålla praktisk erfarenhet icke blott i fråga om produktionens tekniska bedrivande utan även rörande produkternas marknadsförande och avsättningens organi-

seramde. I detta syfte bör praktiken bland annat omfatta tjänstgöring vid någon större försäljningsorganisation.

Efter samråd med såväl ledningen av S. A. F. F. som föreståndare och lärare vid fjäderfäskötarekursen vid Hammenhög lämnas nedan några uppgifter på de ämnen, som företrädesvis böra bliva föremål för undervisning i instruktörskursen.

Praktiskt arbete:
Övningar i föredrag och demonstrationer;
Tillsyn över arbetet i hönsgården;
Avelskontroll;
Arbete i äggpackeri;
Kvalitetsbedömning och kontroll;
Beredning och försäljning av fjäderfäprodukter;
Blodprovtagning;
Försöksverksamhet.

Teoretisk undervisning:
Avels- och ärftlighetslära;
Exteriör- och raslära;
Utfodringslära;
Kläckning och uppfödning;
Produkternas framställning, behandling och försäljning;
Kvalitetsfordringar för olika slag av fjäderfäprodukter;
Kvalitetsbedömning och kontroll;
Fjäderfäsjukdomarna och deras bekämpande;
Försöksteknik inom fjäderfäskötseln;
Uppgörande av ekonomiska driftskalkyler;
Bokföring för fjäderfägårdar och andelsföreningar;
Handelslära och affärskorrespondens m. m.;
Organisationsformer, sammanslutningens betydelse, dess mål och medel;
Byggnadslära;
Pedagogik och metodik.

I fråga om kurstidens fördelning emellan praktisk och teoretisk undervisning har, under förutsättning att kursen kommer att pågå under 4 månader, d. v. s. c:a 100 arbetsdagar, föreslagits, att c:a $^3/_8$ av tiden måtte användas till den teoretiska undervisningen.

Med utgångspunkt från att utbildningen av specialinstruktörer i regel skulle komma att bedrivas vid kurser, vilka i annan ordning erhålla statsanslag, hava de sakkunniga för den lägre lantbruksundervisningens ordnande ansett, att åtminstone tills vidare något särskilt anslag för specialutbildningskurser icke erfordrades. På anförda grunder och icke minst med hänsyn till den från lantmannaskolorna fristående ställning, som ovan förordats för dessa kurser, är Jordbruksutredningen i så måtto häruti av skiljaktig mening, att för utbildningen av fjäderfäinstruktörer särskilt anslag bör anvisas.

Anslagsbehov för kurserna.

Genom att de båda föreslagna kurserna — fjäderfäskötarekurs och kurs för länsinstruktörer — förläggas till en och samma plats och ställas under gemensam, självständig ledning erhålles en särskild skola eller utbildningsanstalt i fjäderfäskötsel. Vid denna kunna därjämte lämpligen anordnas kortare kurser på fjäderfäskötselns område, såsom specialkurser beträffande gödning och slakt, instruktionskurser för vid äggförsäljningsföretagen anställd personal etc. Även behovet av sådana kurser talar till förmån för den föreslagna anordningen. Dessutom bör skolans fjäderfägård kunna anlitas för vissa undersökningar och försök. Vid bedömande av anslagsbehovet till skolan kunna fjäderfäskötarekurs med längd av c:a 115 arbetsdagar och instruktörskurs (c:a 100 arbetsdagar) jämföras med huvudkurs respektive fortsättningskurs vid lantmannaskola eller, om båda räknas tillsammans, med längre kurs vid lantmannaskola, där huvudkurs icke hålles. För närvarande utgår statsanslag till lantmannaskolor för huvudkurs å 125 arbetsdagar med 7 700 kronor samt till fortsättningskurs å 95 arbetsdagar med 3 850 kronor. De sakkunniga för den lägre lantbruksundervisningens ordnande hava föreslagit, att statsanslag till sistnämnda kurser skall utgå med respektive 8 000 och 4 000 kronor samt till enbart längre kurs med 11 000 kronor, om den pågår 215 arbetsdagar, och 11 700 kronor, om den pågår 240 arbetsdagar. En viss kostnadsbesparing bör visserligen, såsom tidigare framhållits, kunna vinnas genom att nu föreslagna skola förlägges till plats, där lantmannaskola förut finnes. Tydligt är emellertid å andra sidan, att man för de ifrågavarande kurserna, vilka äro avsedda att tillgodose ett behov för hela landet, näppeligen kan såsom för lantmannaskolekurser påräkna några ortsbidrag eller i varje fall endast obetydliga sådana, varför kurserna så gott som helt måste uppehållas med statsmedel. De krav, som måste ställas på utrustningen vid en skola, avsedd för ifrågavarande specialutbildning, och därvid icke minst på befintligheten av en väl utrustad fjäderfägård, böra också motivera ett något högre bidrag än till åberopade lantmannaskolekurser. Under hänsynstagande härtill har Jordbruksutredningen upprättat nedanstående kalkyl rörande anslagsbehovet.

Beräkning över för båda kurserna erforderliga anslag.

Fjäderfäskötarekursen.	Kronor.
Lärarelöner:	
Föreståndarens lön	4 000
Bostadsersättning till föreståndaren	650
Arvode åt specialutbildade extra lärare	700
Allmänna omkostnader:	
Ränta, underhåll och amortering för utrustning i fjäderfägården samt hyra för undervisningslokal	800
Instruktör i fjäderfäskötsel, arvode	750
Städning och rengöring	200
Skolinventarier och undervisningsmaterial	500
Diverse andra utgifter: andel i vaktmästarens lön, telefon, annonser, trycksaker och diverse förbrukningsartiklar	300
Summa kronor	7 900

Instruktörskursen.

Lärarelöner:	
Föreståndarens lön	1 400
Arvode åt specialutbildade extra lärare	700
Allmänna omkostnader:	
Ränta, underhåll och amortering för utrustning i fjäderfägården samt hyra för undervisningslokal	750
Instruktör i fjäderfäskötsel, arvode	750
Städning och rengöring	200
Skolinventarier och undervisningsmaterial	100
Diverse andra utgifter: andel i vaktmästarens lön, telefon, annonser, trycksaker och diverse förbrukningsartiklar	300
Summa kronor	4 200
Summa båda kurserna kronor	12 100

Vid beräkningens uppgörande har förutsatts, att kurserna förläggas till plats, där statsunderstödd skola förut finnes, samt att föreståndarens löneförmåner skola utgå efter samma grunder som till föreståndare vid lantmannaskola enligt gällande författning, då annan person är förordnad till rektor. Instruktörens lön liksom kostnaderna för utrustning i fjäderfägården beräknas delvis bliva bekostad genom fjäderfägårdens drift. Instruktörskurs kommer måhända icke att behöva hållas varje år. I sådant fall blir sålunda endast det för förstnämnda kursen beräknade anslaget erforderligt.

Sammanfattning av förslag.

I anslutning till det förut anförda vill Jordbruksutredningen föreslå, att statsbidrag måtte beviljas för de ändamål och i huvudsak enligt de närmare grunder, som nedan angivas.

A. Anställning av länsinstruktörer i fjäderfäskötsel.

Statsbidrag å 2 000 kronor pr år för avlönande av instruktör i fjäderfäskötsel må kunna utgå antingen till länsförening, som är ansluten till S. A. F. F., eller till hushållningssällskapen på följande villkor, nämligen:

att instruktören genomgått statsunderstödd instruktörskurs och av lantbruksstyrelsen förklarats vara för befattningen kompetent;

att för hans tjänstgöring är utfärdad av lantbruksstyrelsen godkänd instruktion;

att han är anställd med minst tre månaders ömsesidig uppsägningstid;

att han är tillförsäkrad en lön av minst 2 000 kronor pr år;

att anställaren förbinder sig att bestrida alla med anställningen förenade kostnader, för vilka statsbidrag icke erhållas;

att, om anställningen sker hos länsförening, vederbörligt hushållningssällskaps förvaltningsutskott tillförsäkras rätt att i föreningens styrelse insätta minst en representant samt

att, om anställningen sker hos hushållningssällskap, dess förvaltningsutskott

tillsätter en delegation, styrelse eller nämnd för ledning och kontroll av instruktörens verksamhet, i vilken delegation vederbörande länsförening beredes tillfälle att insätta minst en representant.

För hela landet beräknas, att 24 instruktörer eller en i varje län skola behöva tillsättas, för vilket ändamål ett årligt statsbidrag av sammanlagt 48 000 kronor skulle bliva erforderligt. Anställning av sådana kan dock icke ske annat än i den mån, som nyutbildning av lämpliga personer hinner äga rum.

B. Utbildningskurser.

Statsbidrag beviljas till en skola i fjäderfäskötsel dels för fjäderfäskötarekurs med en längd av minst 4½ månader till ett belopp av 7 900 kronor, dels tillsvidare för instruktörskurs med en längd av minst 4 månader till ett belopp av 4 200 kronor på följande villkor.

Skolan förlägges till plats, där tillgång finnes till en tidsenligt utrustad och välskött fjäderfägård av erforderlig storlek och omfattning, eller kombineras med sådan fjäderfägård.

Skolans ledning utövas av en styrelse om tre personer, av vilka lantbruksstyrelsen utser en och S. A. F. F:s förvaltningsutskott en ledamot, varjämte skolans föreståndare är självskriven ledamot. För envar av de två förstnämnda ledamöterna utses en suppleant. Styrelsen uppgör program för undervisningen, vilket underställes lantbruksstyrelsens prövning.

a. *Fjäderfäskötarekurs:*

Fjäderfäskötarekurs anordnas årligen för minst 15 elever.

Ändamålet med sådan kurs är att bibringa personer, som vilja utbilda sig till fjäderfäskötare, företrädesvis teoretiska kunskaper i såväl produktion som avsättning av fjäderfäalster.

För inträde till kurs fordras att sökanden minst ett år verkligt deltagit i fjäderfäskötsel samt fyllt 18 år och genomgått folkskola eller styrkt sig äga motsvarande kunskaper.

Kurs pågår under en tid av 4 ½ månader med början omkring medio av april månad.

För erhållande av slutbetyg såsom fjäderfäskötare fordras, att deltagare underkastar sig den praktikanttjänstgöring, som kan varda bestämd.

För undervisningen erlägger deltagare ingen avgift, men för bostad, undervisningsmaterial och kost den för skolan fastställda.

Elevstipendier av statsmedel må kunna tillerkännas obemedlade och mindre bemedlade elever efter enahanda grunder, som gälla för elever vid statsunderstödd lantmannaskola.

b. *Instruktörskurs:*

Kurs för utbildning av instruktörer i fjäderfäskötsel anordnas tillsvidare årligen med ett elevantal av minst 10, högst 15. Undervisningen vid själva kursen pågår under 4 månader med början efter fjäderfäskötarekursens av-

slutning. För dem, som önska göra sig kompententa för instruktörsbefattning, åtföljes den av en övervakad praktikanttjänstgöring enligt kursledningens anvisningar under en tid av minst 4 månader.

För vinnande av inträde för utbildning till instruktör skall fordras, att sökanden förut genomgått huvudkurs vid statsunderstödd lantmannaskola samt fjäderfäskötarekurs eller styrker sig äga minst motsvarande utbildning.

Andra elever än de, som önska erhålla fullständig utbildning till instruktörer, må i mån av utrymme intagas i kursen utan fordran på genomgången lantmannaskole- och fjäderfäskötarekurs.

Obemedlade och mindre bemedlade elever må kunna tillerkännas elevstipendier av statsmedel efter enahanda grunder, som gälla för elever vid lantmannaskola.

Anslagsbehov för nästa budgetår.

Såsom av ovanstående framgått, finner Jordbruksutredningen det synnerligen angeläget, att instruktörer snarast möjligt må kunna anställas och träda i verksamhet. Fjäderfäskötarekursen vid Hammenhögs lantmannaskola har nu pågått i två års tid, och elever från tvenne kurser äro sålunda ute i praktisk verksamhet, varjämte en tredje kurs nu pågår. Bland de tidigare utgångna eleverna, vilka hunnit förvärva nödig praktisk erfarenhet, böra lämpliga personer kunna utväljas till en instruktörskurs, som kan anordnas under senare hälften av 1931. Från instruktörskursen utgående, väl vitsordade elever skulle då kunna anställas såsom länsinstruktörer i början av 1932. Utredningen förslår, att en sådan instruktörskurs anordnas, för vilket ändamål ett anslag å 4 200 kronor sålunda skulle erfordras för nästa budgetår.

En utbildningskurs för fjäderfäskötare enligt av Jordbruksutredningen föreslagna grunder kan anordnas under sommaren 1932. För denna beräknas enligt ovanstående ett anslagsbehov av 7 900 kronor för nästa budgetår.

Under förutsättning att en första instruktörskurs anordnas under senare hälften av innevarande kalenderår, beräknas sammanlagt 10 st. instruktörer kunna anställas i början av år 1932. Till deras avlöning skulle sålunda för budgetåret 1931/32 få beräknas ett statsanslag av 20 000 kronor.

Speciella åtgärder för kvalitetens höjande samt inrikeshandelns ordnande.

För kvalitetsförbättringen spelar såväl upplysningen som utvecklandet av försäljningsföreningarnas verksamhet en stor roll. Därutöver kräves emellertid, såsom erfarenheten både i Sverige och utlandet visat, speciella åtgärder för att åstadkomma en ändamålsenlig standardisering ävensom såvitt möjligt betrygga, att varans beskaffenhet vid försäljningen motsvarar, vad beteckningen angiver. I detta avseende måste såväl exporten som försäljningen å den inhemska marknaden tagas i betraktande.

Exportbestämmelser och kontroll.

För gällande bestämmelser rörande utförseln av hönsägg samt den i anslutning härtill bedrivna kontrollen har redogörelse lämnats å sid. 50. Som desamma varit i tillämpning sedan början av 1930, har Jordbruksutredningen i denna fråga närmast haft att undersöka, huruvida de vidtagna åtgärderna visat sig tillfredsställande eller om viktigare ändringar vore erforderliga. Vid en resa, som några av Utredningens ledamöter företagit till vissa platser i södra Sverige, inhämtades bl. a. flera exportörers uppfattning i denna fråga, varjämte underrättelser erhöllos beträffande erfarenheter, som vunnits vid smörprovningarnas kontrollverksamhet rörande äggexporten.

Att döma av de erhållna upplysningarna hava bestämmelserna visat sig vara i stort sett tillfredsställande. Den föreskrivna sorteringen efter vikt har utan svårighet blivit allmänt genomförd. Kvalitetsfordringarna kunna sägas vara för nuvarande förhållanden lämpliga. Deras upprätthållande har dock, särskilt under höstmånaderna, krävt en förhållandevis stor frånsortering av sekunda ägg, vilka sålunda måst avsättas å den inhemska marknaden. Tack vare kontrollen har en god kvalitet å exportäggen emellertid kunnat vidmakthållas. Resultatet visar sig också i relativt förbättrat prisläge för de svenska exportäggen, vilka år 1930 å den engelska marknaden tidvis uppnått samma nivå som de danska — stundom t. o. m. högre — och genomsnittligt icke stått långt efter dessa. Det torde dock få anses angeläget, att ytterligare ansträngningar göras för att höja kvaliteten, detta såväl på grund av stundom framförda klagomål från vissa utländska köpares sida som till följd av den ständigt skärpta konkurrensen från andra länder. De framkomna anmärkningarna synas ha sin grund uti vissa svårigheter att göra tillsynen över exportäggen i alla avseenden tillräckligt betryggande. Detta sammanhänger med sättet för kontrollens utövande och bestämmelsernas tillämpande. Från exportörernas sida har också framställts vissa önskemål med avseende på tillämpningen av sagda bestämmelser.

Jordbruksutredningen har alltså att upptaga till behandling frågan om kontrollens ordnande, så att den på ett fullt nöjaktigt sätt kan fylla sitt syfte. Erfarenheten har visat, att de två äggkontrollanter, som nu äro i verksamhet, icke kunna hinna att varje vecka besöka de olika packerierna och exporthamnarna samt göra undersökning å olika för export förpackade partier. Såsom av förut lämnad redogörelse (sid. 22) framgår, ligga exportpackerierna nämligen spridda på åtskilliga platser i de sydliga länen, flertalet mer eller mindre avlägset från exporthamnarna, och ofta sändas äggpartier från ett och samma packeri ut över olika hamnar. Kontrollanterna kunna därför ej alltid veta, när eller över vilka hamnar partier från de olika packerierna exporteras.

I sitt föregående år avgivna betänkande angående vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande föreslog Jordbruksutredningen koncentrering av smörexporten och kontrollen över exportsmöret till Malmö och Göteborg, vilket förslag till huvudsaklig del vunnit riksdagens gillande. I anslutning härtill har Utredningen haft under över-

vägande, huruvida en liknande koncentrering kan anses ändamålsenlig även i fråga om äggexporten. En viss procent av lådorna i olika äggpartier kunde då undersökas i en särskild kontrollokal å exportorterna. Kontrollen skulle härigenom väsentligt underlättas och kunna göras mera effektiv. De förhållanden, man har att taga hänsyn till, äro emellertid i flera hänseenden avsevärt olika mot vid smörexporten. Sålunda uppgå de runmärkesberättigade mejerierna till ett antal av mellan 600—700, spridda över hela landet, varigenom en regelbunden kontroll vid mejerierna eller avsändningsstationerna blir mycket svår att genomföra; antalet godkända äggpackerier var 1930 i jämförelse härmed icke så stort, nämligen 38, alla belägna i södra Sverige. Kontroll kan fördenskull lättare utföras vid dessa. Smöret exporteras med vissa undantag icke av mejerierna själva utan genom särskilda föreningar och enskilda firmor och sammanföres i regel först till dessas lagerlokaler i exporthamnarna, där det underkastas viss kontroll — även genom exportörens försorg — disponeras för olika köpare och förses med skeppningsmärke. Smör, som utföres över Trälleborg, tages dock till allra största delen först in hos exportörer i Malmö eller passerar nämnda plats på väg till Trälleborg. Äggen däremot äro, då de lämna packerierna, färdigställda för export, och packeriernas ägare eller innehavare ombesörja själva försäljningen till utlandet. Äggen behöva sålunda icke sändas från packerierna till större exportfirmor eller föreningar i exporthamnarna för att omhändertagas av dessa, utan kunna de sändas direkt till utlandet med lämpligaste förbindelser. Äggexporten har också mera än smörexporten varit uppdelad på olika hamnar. En icke ringa del av de ägg, som utföras över Trälleborg, nå denna hamn utan att först passera Malmö. Ett sammanförande av exportäggen till Malmö och Göteborg i och för kontroll skulle på anförda grunder förorsaka betydligt större olägenhet, särskilt genom höjda transportkostnader, än motsvarande åtgärd beträffande smörutförseln, samtidigt som skälen för en sådan koncentrering i detta fall äro svagare. En koncentrering till fyra platser, nämligen Malmö, Trälleborg, Hälsingborg och Göteborg, torde utan större olägenhet kunna företagas, då den allra största delen av exporten redan äger rum över dessa hamnar, men härigenom skulle å andra sidan icke lika mycket vara vunnet med hänsyn till kontrollens förenkling som vid koncentrering till endast Malmö och Göteborg. Avseende bör slutligen fästas därvid, att kontrollanterna få en säkrare inblick i de rådande förhållandena samt att deras bedömning får en för exportörer och av dem anställd personal mera vägledande betydelse, om kontrollen delvis utföres i packerierna. Vid vägande av skälen för och emot en koncentrering av äggexporten på ovan angivet sätt finner Jordbruksutredningen en sådan åtgärd icke för närvarande motiverad.

En koncentrering av själva äggförpackningen till vissa större utförselhamnar kan icke heller komma ifråga. I viss mån kommer en sådan koncentrering visserligen av sig själv till stånd genom handelns anpassning, men packerier äro behövliga även i längre bort från exporthamn belägna produktionsdistrikt, detta såväl med hänsyn till kostnaderna för äggens uppsamling

m. m. som ock på grund av äggfirmornas inriktning såväl på export som inhemsk försäljning. En långt gående koncentrering av exportäggens förpackning och konservering skulle därför förorsaka betydande dubbelfrakter särskilt för de frånsorterade äggen.

På grund av vad ovan anförts och då erfarenheterna av nu gällande bestämmelser rörande äggexporten och kontrollen över densamma varit av alltför kort varaktighet för att nu möjliggöra fullgiltiga slutsatser beträffande deras lämplighet, finner Jordbruksutredningen icke anledning föreslå någon mera genomgripande förändring i nämnda bestämmelser. Kontrollen torde sålunda huvudsakligen böra förbliva förlagd till packerierna och kompletteras med stickprovsundersökningar i exporthamnarna, men uteslutet är givetvis icke, att en ändring sedermera kan visa sig erforderlig.

Resultatet av nu gällande exportbestämmelser, det vill säga dessas efterföljd, beror emellertid icke blott på kontrollens omfattning utan även i hög grad på vilka konsekvenser underlåtenhet att iakttaga föreskrifterna om klassificering, sortering och förpackning får för vederbörande. Om sådan underlåtenhet, även vid ofta upprepade tillfällen, endast medför makulering av runmärke, så blir olägenheten för exportören huvudsakligen, att han får låta packa och sortera om ifrågavarande lådor eller sälja dem å den inhemska marknaden, stundom också får vidkännas extra transportkostnad. Det är fara värt, att exportörer under sådana förhållanden många gånger icke tillbörligt beflita sig om att iakttaga föreskrifterna, och kontrollorganet måste då för att kunna betrygga en god vara undersöka praktiskt taget alla partier från sådana exportörer. Syftet med kontrollen synes dock icke egentligen böra vara eller bliva, att kontrollanterna skola ha till uppgift att frånskilja alla icke exportdugliga partier. Kontrollverksamheten torde i stället böra handhavas så, att den, samtidigt som den är vägledande och uppfostrande, verkar förebyggande. Författningen är tydligen avsedd att möjliggöra detta, enär den lägger ansvaret för kvalitet, sortering och förpackning på exportörerna och föreskriver bötesstraff, om bestämmelserna härom icke iakttagas. Ännu mera är det fallet med de danska bestämmelserna, som därjämte stipulera konfiskering av partier, vilka icke uppfylla föreskrivna fordringar. Anlitandet av straffbestämmelserna bör givetvis, särskilt till en början, ske med varsamhet. Sedan såväl exportörer som kontrollorgan erhållit tillräcklig erfarenhet, torde de emellertid böra tagas i bruk, om så erfordras för att åstadkomma tillräckligt gehör åt övriga föreskrifter. Mest praktiskt och verksamt torde härvid vara att liksom i Danmark tillgripa konfiskering.

Även om mera genomgripande förändringar i föreskrifterna om äggexport och äggkontroll för närvarande icke äro motiverade, torde dock den hittillsvarande erfarenheten hava ådagalagt behovet av vissa modifikationer i tillämpningen. Som det emellertid enligt kungörelsen den 18 oktober 1929 (nr 355) tillkommer lantbruksstyrelsen att utfärda nödiga tillämpningsbestämmelser och kontrollföreskrifter, kan Utredningen begränsa sig till att helt kort beröra vissa detaljer beträffande dessa. Särskilt synes det angeläget, att sådana

anordningar träffas i fråga om äggkontrollens genomförande, att äggpartierna med säkerhet kunna påträffas, när undersökning anses erforderlig. Önskvärda åtgärder för att möjliggöra detta torde vara, att exportörerna åläggas att lämna bindande uppgift, om vilka veckodagar, över vilka hamnar och med vilka lägenheter äggen från deras packerier komma att utföras, att kontrollanterna erhålla möjlighet att anlita motorfordon för att förflytta sig mellan olika packerier samt att rum för verkställande av undersökningar beredas i tullokaler eller annorstädes i större exporthamnar, så att kontrollen icke behöver utföras i det fria och i närvaro av obehöriga. Som det kan tänkas, att exportör söker undgå kontrollen genom att tillfälligt anlita en ovanlig och av kontrollen mindre uppmärksammad exportväg för ej så goda äggpartier, borde utförsel på sådana vägar ej få ske annat än efter tillstånd i varje särskilt fall. Det kan vidare ifrågasättas, om icke en viss minimiexport per månad borde gälla såsom villkor för rätt att använda runmärket. I varje fall borde mera sporadiskt exporterande firmor äga skyldighet att för varje gång meddela, när och med vilken lägenhet export kommer att äga rum. För kontrollens nöjaktiga utövande synes det ävenledes erforderligt, att smörprovningarnas personal för äggkontroll ökas.

Slutligen synes veckostämpling av emballaget till förpackningar, innehållande färska ägg, böra komma i tillämpning hos oss liksom redan skett i ett flertal andra exportländer. Härvid torde stämpling enligt ett codesystem lämpligen böra användas.

Bestämmelser rörande den inrikes ägghandeln.

Uppställandet av bestämda krav beträffande exportäggens kvalitet kunde väntas komma att skärpa strävandena från särskilt exportörernas sida att få fram en god äggkvalitet genom att söka förmå uppköparna och producenterna att behandla äggen väl samt leverera dem regelbundet och medan de äro färska. Så har också blivit fallet. Räckvidden av dessa strävanden är dock begränsad till de delar av landet, varifrån ägg levereras för export, och icke heller där synas de ha kunnat göra sig tillräckligt gällande. Konkurrensen mellan olika uppköpare samt mellan exportörerna inbördes om de salufördа äggen avhåller dem merendels från att med verksamma åtgärder, såsom kvalitetsbetalning eller prisavdrag för sekunda ägg, motarbeta de låga kvaliteterna. Härför skulle erfordras överenskommelse mellan de olika köparna att tillämpa vissa bestämda och enhetliga normer. En konsekvens av exportbestämmelserna är å andra sidan, såsom förut framhållits, att den inhemska marknaden mera än tidigare kommit att tillföras sekunda ägg, som frånsorterats vid exportpackerierna.

Bestämmelserna om märkning av kylhusägg och konserverade ägg kunna icke heller åvägabringa någon höjning av äggkvaliteten eller förhindra, att den stora mängd sekunda ägg, som icke lagrats å kylhus, utförsäljas såsom prima ägg. Märkningsbestämmelserna för kylhusägg ha närmast föranlett, att lagring å kylhus fått minskad och förvaring i mindre lämpliga lokaler troligen i stället ökad omfattning, vilket givetvis inverkar menligt på kvaliteten. Det är därför alltjämt angeläget att söka finna mera verksamma medel, för att

å ena sidan förmå producenter och uppköpare till leverans av förstklassiga ägg, å andra sidan åstadkomma, att försäljningen till allmänheten sker under riktigare kvalitetsbeteckningar.

I några länder ha dylika speciella åtgärder vidtagits. Längst i detta hänseende liksom överhuvudtaget för ägghandelns reglering torde man ha gått i Norra Irland, vars äggavsättning dock till övervägande del är inriktad på export. Förutom vanliga bestämmelser om exportäggens undersökning, klassificering och förpackning föreskrives där, att icke blott egentliga exportörer utan även uppköpare (uppsamlare) samt icke exporterande grosshandlare, numera i vissa fall även minuthandlare, skola registreras och lösa licens för att få driva ägghandel samt därvid iakttaga i tillämpliga delar samma bestämmelser i fråga om äggens undersökning, sortering m. m., som gälla för exportörer. Lagen ger också de lokala myndigheterna rätt att åtala varje person, som säljer eller salubjuder skämda ägg, en bestämmelse som också tagits i bruk. I detta syfte ha de lokala myndigheterna flerstädes tillsatt särskilda inspektörer. Bestämmelserna ha sedan kompletterats, så att det nu innebär lagöverträdelse såväl för producenter som handlare att utan särskilt tillstånd sälja eller saluföra icke blott oätbara utan även smutsiga och »sparade» ägg.

Åtgärder av i viss mån liknande innebörd som de nordirländska ha under senare åren även vidtagits i Danmark. De äro dock mindre ingripande och bestå dels i en generell bestämmelse om att tvättade eller på något sätt skadade ägg skola säljas under beteckningen »sekunda», dels en föreskrift om att vid leverans av ägg från uppsamlare och uppköpare till exportörer, exportföreningar och grosshandlare m. fl. å emballaget skall tydligt angivas, om äggen äro av prima eller sekunda kvalitet. Den danska äggexportföreningen begär emellertid bestämmelse om obligatorisk producentstämpling.

Av annan art äro de åtgärder, som i liknande syfte vidtagits i de stora konsumtionsländerna, av vilka England och Tyskland för oss ha särskilt intresse. Dessa åtgärder ha närmast gått ut på att fastslå i lag bestämda handelsklasser, vilkas användande dock tills vidare är frivillig och stimuleras genom att de förenas med rätt att använda kvalitetsmärke, för vars inarbetande avsevärd propaganda bekostats genom statsmedel.

Jordbruksutredningen har upptagit till prövning, huruvida någon åtgärd av liknade art som de ovan berörda skulle med fördel kunna tillämpas i Sverige.

Den i Danmark anlitade vägen att föreskriva *kvalitetsbeteckningar å uppsamlingsemballage* synes icke vara efterföljansvärd, dels på grund av svagheter i själva systemet, dels på grund av andra förutsättningar hos oss. Om den förste äggmottagaren skall efterkomma meningen i dessa bestämmelser, nämligen att vid mottagandet göra urskillning på kvaliteterna, och om han skall kunna skydda sig själv mot konfiskation och böter, så måste han lysa äggen vid insamlingen. En sådan lysning, som ofta kommer att utföras av mindre tränad person och med enkla anordningar, gör icke en förnyad undersökning vid packeriet överflödig men är givetvis förenad med

kostnader. Beträffande stämplade föreningsägg är lysning vid ägguppsamlingsstället också överflödig, enär man även vid packeriet kan utav de påstämplade numren identifiera leverantören till varje enskilt ägg och sålunda därifrån kan göra vederbörande producenter ansvariga för de dåliga. För föreningarna bleve sålunda en bestämmelse av här berörd art, utan att vara till egentligt gagn, betungande. Även om undantag kunde göras beträffande producentstämplade föreningsägg, tala dock andra skäl emot åtgärden. Antagligen skulle den få till följd, att transport av ägg, såväl prima som sekunda, från äggföreningar och uppköpare till packerier och grosshandelslager i stor omfattning komme att ske i lådor, märkta »sekunda», varigenom bestämmelsen bleve verkningslös. Den hindrar heller icke, att sekunda ägg, vare sig de varit sekunda vid mottagandet eller försämrats genom lagring hos köparen, utförsäljas såsom prima. Bestämmelsen behövde följaktligen kombineras med andra, som lade ansvar även på de senare leden i handelskedjan. Emellertid torde svårigheterna att i vårt vidsträckta land utan allt för stora kostnader ordna erforderlig offentlig kontroll i själva produktionsdistrikten böra avhålla från åtgärder i denna riktning.

Tanken på *obligatorisk producentstämpling*, d. v. s. skyldighet för varje producent att före avlämnandet stämpla äggen med ett honom tilldelat nummer, såsom på frivillighetens väg nu sker i äggföreningarna, åtnjuter på många håll, såväl hos föreningar som bland handlare, stora sympatier. Det har visat sig, att sådan stämpling, även om den för övrigt icke medför egentligt ansvar, har en icke ringa psykologisk verkan, i det att leverantören vinnlägger sig om att avlämna äggen i gott skick, när det genom de påstämplade numren kan konstateras, från vem de dåliga äggen erhållits. Ännu mera blir detta givetvis fallet, om leverantören därjämte får vidkännas avdrag eller böter för dåliga ägg, såsom plägar vara fallet i föreningarna. Önskvärt vore därför, att sådan stämpling bleve allmänt tillämpad. Å andra sidan torde obligatorisk producentstämpling få anses utgöra en allt för vittomfattande åtgärd, då den vid genomförande skulle nödvändiggöra registrerande, länsvis eller efter annan grund, av hundratusentals producenter. Därjämte torde ansvaret för kvaliteten härigenom allt för ensidigt läggas på producenten, som kan få skulden även för försämring, uppkommen under förvaring hos köparen. Producentens ansvar måste tydligen upphöra, så snart äggen avlämnats och undersökts hos den förste köparen. Vid försäljning genom föreningar övertages ansvaret för kvaliteten av dessa gentemot deras kunder. Obligatorisk producentstämpling torde emellertid behöva kombineras med bestämmelser även beträffande försäljningen från uppköpare och grosshandlare i syfte att också lägga ansvaret på dessa samt uppnå, att utförsäljningen sker under riktiga kvalitetsbeteckningar.

Den principiella svagheten med de två förut berörda metoderna har varit, att de ägt för liten räckvidd, i det att de icke berört försäljningen från grosshandlare m. fl. till minuthandlare och ej heller utminuteringen. Sålunda uppstår frågan om bestämmelser rörande detta slags försäljning. Önskvärdheten av dylika har framhållits från producent- och föreningshåll.

Deras innebörd borde vara, att *vissa handelsklasser skulle bestämmas* och skyldighet för handlarna att tillämpa dem vid försäljningen föreskrivas. Genom kungörelsen om märkning av kylhusägg och konserverade ägg ha tvenne dylika handelsklasser faktiskt erhållits. Därutöver skulle emellertid åtminstone två andra handelsklasser, exempelvis kallade »första klass» (eller färska) och »andra klass», behöva stipuleras.

För att bringa detta i tillämpning erfordras:

1) definition av handelsklasserna med kännetecken å ägg, hänförliga till den ena eller andra klassen;

2) föreskrift om märkning av emballage, i förekommande fall om anslag eller uppgift om de salubjudna äggens klass samt att äggen minst skola motsvara fordringarna för den klassbeteckning, varunder de säljas;

3) kontrollföreskrifter och

4) straffbestämmelser.

Skyldigheten att tillämpa dylika handelsklasser torde icke böra gälla för producenterna vid avyttrande till återförsäljare eller eljest försändelse till kunder. I övrigt kunna tvenne alternativ komma i fråga nämligen:

Alt. I. Skyldighet att angiva handelsklass samt ansvar för att äggen fylla för klassen fastställda kvalitetsfordringar gäller vid såväl engros- som minutförsäljning från föreningar och handlare; för producenter gälla samma skyldigheter endast vid öppen utminutering.

Alt. II. Sagda skyldighet och ansvar gäller endast vid engrosförsäljning från föreningar och handlare (försäljning till minuthandlare däri inräknad) men ej vid utminutering. Försäljningar direkt från producenter äro sålunda undantagna.

Lämpliga definitioner för olika handelsklasser kunna utan större svårighet uppställas. Då den erforderliga kontrollen i detta fall huvudsakligen bleve förlagd till städer och industrisamhällen, borde den lämpligen utövas av hälsovårdsmyndigheterna samt i södra Sverige även av Svenska smörprovningarnas kontrollanter.

Den här beskrivna åtgärden torde bättre än de två nyss berörda träffa roten till det onda. Varje köpare tvingas härigenom att gentemot sin leverantör ställa bestämda krav på äggens kvalitet för att själv bli i stånd att leverera kvalitetsägg vid sina försäljningar. Så länge även sekunda ägg på grund av oriktig beteckning kunna avyttras till relativt fördelaktigt pris å den inrikes marknaden, är det däremot svårt att med framgång motarbeta de låga kvaliteterna.

Vissa betänkligheter måste dock hysas även beträffande bestämmelser av denna art. Närmast gälla de kontrollens genomförande. Det torde nämligen endast i större samhällen finnas personer, som kunna nöjaktigt utöva denna. Om bestämmelser utfärdas, vilka sträcka sig även till minuthandeln, är därjämte möjligt, att enstaka handlare härigenom kunna avskräckas från att föra ägg.

Sammanfattning.

Det synes uppenbart, att rättelse i de ovan påtalade missförhållandena beträffande äggkvaliteten snabbast skulle kunna vinnas genom införandet av vissa i författning stadgade obligatoriska handelsföreskrifter. Icke minst genom avsaknaden av en tillräckligt omfattande organisation på fjäderfäskötselns område är det emellertid förenat med svårigheter att i praktiken införa obligatorisk producentstämpling. Tekniska och ekonomiska svårigheter möta i fråga om de båda andra ifrågasatta åtgärderna vid upprätthållandet av en effektiv kontroll över bestämmelsernas efterlevnad. Som äggens kvalitet är föränderlig samt måste bestämmas genom en mer eller mindre subjektiv bedömning, blir det även förenat med avsevärda svårigheter att åstadkomma en rättvis och ensartad tillämpning. Producentstämpling och märkning av uppsamlingsemballage äro därjämte åtgärder av tämligen begränsad räckvidd. Slutligen äga hälsovårdsnämnderna även utan några nya bestämmelser möjlighet att ingripa emot försäljning av skämda ägg, möjligheter som böra anlitas mera än hittills. Utredningen förmenar därför, att man nu i främsta rummet bör söka att på frivillighetens väg och genom organiserad samverkan avhjälpa de rådande missförhållandena. De intressen, en restriktiv lagstiftning skulle hava att bevaka, äro gemensamma för så många parter, att en sådan organiserad samverkan dem emellan bör kunna leda till avsevärd förbättring. Det torde nämligen svårligen kunna bestridas, att marknadsförandet av kvalitetsvaror är i lika hög grad ett intresse för producenter som för konsumenter. Även för mellanhänderna måste det bliva uppenbart, att spekulation i undermåliga varor förr eller senare bestraffar sig.

Såsom av föreliggande betänkande torde framgå, lägger Jordbruksutredningen för det framtida arbetet på fjäderfäskötselns främjande huvudvikten vid ett organiserat upplysningsarbete bland producenterna. Utredningen har därvid med skärpa sökt betona, att detta bör särskilt inriktas på avsättningsförhållandenas förbättrande och därvid även framhållit kvalitetsförbättringens utomordentliga betydelse såsom en grundförutsättning härför. I starka organisationer under enhetlig ledning och med erforderlig sakkunskap till förfogande ser Jordbruksutredningen ett av de främsta medlen för ett framgångsrikt främjande av fjäderfäskötseln.

Jordbruksutredningen hyser även den förhoppningen, att ett målmedvetet och väl organiserat upplysningsarbete skall komma att vinna förståelse och medverkan icke endast bland producenter och konsumenter utan jämväl hos såväl en lojal handelskår som även och kanske icke minst hos städernas och samhällenas hälsovårdsmyndigheter.

När Jordbruksutredningen sålunda icke anser sig för närvarande kunna förorda statsingripande av den art, som förut diskuterats, innebär detta icke ett avvisande av tanken på framtida statlig reglering av hithörande marknadsförhållanden. Därest ovan berörda liksom andra strävanden i denna riktning icke leda till åsyftat resultat, synes det böra ankomma på staten att utfärda effektiva bestämmelser för ifrågavarande ändamåls vinnande.

Kvalitetsmärke.

Bland frivilliga åtgoranden för saluförande av prima ägg böra särskilt strävandena att genom åtaganden från försäljarnas sida bereda garanti i fråga om äggens kvalitet eventuellt också sortering efter storlek samt förpackning beaktas. Detta förutsätter, att vederbörande säljare härigenom kunna uppnå vissa fördelar samt beredas skydd emot missbruk och illojalt utnyttjande från konkurrenters sida. Den lämpliga formen härför är införande av ett gemensamt *kvalitetsmärke*, som på vissa villkor utlämnas till försäljarna, samt genomförande av nödig kontroll beträffande dess användning. Om ett väsentligt fördelaktigare pris kan uppnås för kvalitetsmärkta ägg än för andra, är det sannolikt, att försäljningen av sådana ägg härigenom stimuleras, så att äggkvaliteten allmänt höjes.

För närvarande finnes ett betydande antal olika äggmärken, flertalet tillhörande föreningar, och många av dessa kunna i viss mån anses såsom kvalitetsmärken. Gemensamt för desamma är dock, att märket åsättes redan av producenten i samband med att dennes nummer i föreningen påstämplas. Då icke alla till föreningarna levererade ägg äro av prima beskaffenhet, blir följden härav den, att en del märkta ägg av sekunda kvalitet komma i marknaden även från välskötta föreningar, vilket givetvis är till skada för märkets anseende. Kvalitetsmärket bör därför påsättas av föreningen efter företagen undersökning och därvid endast å de förstklassiga äggen. Sådan märkning gör icke stämplingen med producentens nummer överflödig. Denna blir alltjämt behövlig för att föreningen vid undersökningarna skall kunna identifiera leverantörerna. Kvalitetsstämpling genom föreningarna kan och bör kombineras med veckostämpling, varigenom köparen effektivare avhålles från att lagra samt föreningen äger möjlighet att tillbakavisa klander för dålig kvalitet, om sådan lagring ändock förekommit.

En olägenhet är för närvarande också förekomsten av alltför många äggmärken. Den köpande allmänheten förvirras av deras mångfald; förekomst av dåliga ägg i ett märke skadar anseendet även för de andra; frånvaron av ett stort tillförlitligt märke försvårar för konsumenterna åtkomsten av goda ägg och för försäljarna äggens inarbetande på marknaden. Ofta förekommer också, att enskilda firmor söka draga fördel av det anseende, välskötta föreningars märken tillvunnit sig. Exempel finnas sålunda på att firmor i sina märken begagna sig av namnet på den ort, som också ingår i någon förenings märke eller namn eller där dess verksamhet är förlagd. Alla dessa olägenheter böra kunna avhjälpas genom ett gemensamt märke, som icke så lätt kan efterapas.

Otvivelaktigt bör, av skäl som ovan anförts, införandet av ett kvalitetsmärke, gällande för den inhemska marknaden, vara till stort gagn. Vid övervägandet av huru härmed lämpligast bör förfaras uppstår frågan, om staten här liksom i England och Tyskland bör taga ledningen för införandet av ett nationellt kvalitetsmärke. Så bör tydligen bliva fallet, därest det genom staten kontrollerade runmärket kan anses lämpligt att använda även för den inhemska marknaden eller åtgärder eljest äro erforderliga för att få ett kvalitetsmärke till stånd. För närvarande är icke tillåtet att använda runmärket

för ägg vid försäljning å den inrikes marknaden, vilket bland annat beror på svårigheten att med nuvarande anordningar och resurser genomföra en tillfredsställande kontroll över här hemma försålda runmärkta äggpartier. Runmärkets utlämnande till firmor, som uteslutande sälja å den inrikes marknaden, skulle kräva en betydligt större kontrollapparat än den nuvarande. För begagnande av ett kvalitetsmärke, avsett för den inhemska marknaden, torde också böra gälla i viss mån andra bestämmelser än dem, som nu äro utfärdade beträffande runmärkets användning för exportäggen. Det synes emellertid icke desto mindre ligga nära till hands, att runmärket med i viss mån ändrade bestämmelser kommer till användning även vid försäljning inom landet. De härvid uppkommande spörsmålen rörande kontrollen äro i väsentlig mån lika dem, som beröra tillsynen över för andra jordbruksprodukter genomförd klassificering. Som Jordbruksutredningen har för avsikt att upptaga frågan om standardisering av jordbrukets olika produkter, torde även här åsyftade spörsmål böra behandlas i samband därmed.

Enligt vad Jordbruksutredningen erfarit, har Sveriges allmänna lantbruksällskap på initiativ av dess sektion för äggförsäljningsföreningar gått i författning om att inregistrera ett särskilt kvalitetsmärke, som på bestämda villkor kommer att utlämnas till olika föreningar. För dess användning lära de förut antydda principerna beträffande anbringande av märket å äggen genom föreningarnas (ej producenternas) försorg samt veckostämpling komma att tillämpas. Ett sådant gemensamt märke för prima föreningsägg har sitt berättigande, även om ett nationellt kvalitetsmärke kommer till stånd. Enligt Jordbruksutredningens mening är det också önskvärt, att försäljningsorganen på detta sätt själva taga ansvaret för de kvalitetsgarantier, som ett märke är avsett att erbjuda.

Märkning av kylhusägg.

Nuvarande bestämmelser angående märkning av kylhusägg (k. kungörelse den 18 oktober 1929, nr 356, se sid. 51) synas giva en något för vid omfattning åt begreppet kylhusbehandling. Enligt lydelsen av paragraf 1 nämnda kungörelse är nämligen en livsmedelsaffär skyldig att stämpla sina ägg såsom kylhusägg, även om de endast för kort tid insättas i ett till affären hörande kylrum eller kylskåp i väntan på försäljning. Detta torde icke hava varit avsett vid kungörelsens tillkomst. Som bestämmelsen är ägnad att förhindra användandet av ett i och för sig lämpligt förvaringssätt, synes författningen böra ändras därhän, att undantag från stämplingsskyldigheten medgives, då ägg förvaras uti till minuthandelslokal hörande kylskåp eller kylrum.

Försäljning efter vikt.

Med avseende på enhetsberäkningen vid äggens försäljning bemärkes, att stor oenhetlighet ännu gör sig gällande. Viktsberäkning är dock allmänt genomförd vid äggens inköp från producenterna genom föreningar och lanthandlare m. fl. i de viktigare produktionsområdena, men även köp efter tjog eller kull (12 st.) förekommer ännu i åtskilliga trakter och torde särskilt vara vanlig i Norrland. Vid direkt försäljning från producenter till förbrukare är tjogräkning ännu vanlig över hela landet. Mera konsekvent genom-

förd är viktsberäkningen i den större handeln vid partiförsäljning till grosshandlare och minuthandlare. Ehuru äggen vid export räknas i st., är försäljningen efter vikt dock även där faktiskt gällande, enär äggen säljas i viktsorteringar med viss vikt pr 120 st. ägg. Annorlunda är förhållandet beträffande försäljningen till den köpande allmänheten. Av upplysningar, som meddelats från hälsovårdsnämnderna, finner man, att viktförsäljning år 1928 var förhärskande i butikerna inom relativt få städer, däribland Stockholm och kringliggande samhällen, Jönköping, Uddevalla, Östersund, Falun jämte mindre städer och samhällen inom spridda delar av landet. Även på dessa platser brukar dock försäljningen på torgen ske efter tjog. För flertalet orter, däribland Göteborg, Hälsingborg, Gävle, Örebro, meddelades, att försäljning pr tjog eller kull huvudsakligen tillämpades. På ett tjugutal orter, däribland Malmö, förekommo båda försäljningssätten. Utav kommunala myndigheter utfärdade föreskrifter om försäljning efter vikt funnos ingenstädes. Enligt vad som inhämtats ha handlarna på åtminstone ett par platser (Göteborg och Malmö) genom sina föreningar senare träffat överenskommelse att tillämpa viktsberäkning vid äggförsäljningen. Denna synes sålunda så småningom slå igenom även i detaljhandeln. Det är önskvärt, att denna reform påskyndas, såväl med hänsyn till rättvisa gent emot köparna som i äggproduktionens intresse. Försäljning efter stycketal medför, att producenterna ofta för små ägg få eller tro sig få ett förhållandevis bättre pris än för stora. De stora äggen komma i stället i ett ogynnsamt konkurrensläge. Erfarenheten från England och Irland har visat, att betalning till producenterna efter stycketal stimulerat till produktion av små ägg, varigenom genomsnittsvikten pr ägg därstädes under en följd av år sänktes, medan viktsbetalning visat sig verka i motsatt riktning.

Att såsom på sin tid varit på tal utfärda statliga bestämmelser om allmänt genomförande av viktsförsäljning torde dock ej behöva komma i fråga. Strävandena synas företrädesvis böra inriktas på att genom upplysning, överenskommelse emellan handlarna och genom noteringar efter vikt påskynda en utveckling, som redan är i gång. I nämnda syfte är det önskvärt, att uppgifterna om äggpriset i socialstyrelsens varje vecka publicerade statistik över livsmedelpriserna utsättas pr kg i stället för, såsom hittills, pr tjog. För de platser, där försäljning uteslutande sker pr tjog, bör en omräkning av minutpriset utan svårighet kunna ske.

Utvecklande och stärkande av producenternas organisationer.

Under förutsättning att *de ideella föreningarna*, fjäderfäavelsföreningarna i olika län, i enlighet med Jordbruksutredningens här ovan framförda förslag erhålla anslag till anställande av instruktörer, torde dessa föreningar sättas i stånd att i nöjaktig omfattning bedriva en upplysande, rådgivande och vägledande verksamhet inom sina respektive distrikt. Därutöver ifrågasättas inga bidrag till dessa föreningar.

Såsom påvisats i förut lämnad redogörelse ha producenternas *ekonomiska föreningar* (äggförsäljningsföreningarna) endast i några län nått större omfattning och styrka samt en ändamålsenlig organisation. På andra håll visar rörelsen merendels framträdande brister i organisatoriskt och ekonomiskt hänseende samt till följd därav även i förmåga att på ändamålsenligaste sätt bedriva sin verksamhet.

Den stora avgången bland de under årens lopp bildade föreningarna förklaras delvis av de förhållanden, varunder ägghandeln i allmänhet bedrivits, men torde dock huvudsakligen hava berott på särskilda orsaker, till vilka få räknas organisatoriska svagheter inom föreningsrörelsen. Man kan bland annat konstatera frånvaron av bestämd plan och ledning för rörelsens utveckling, varigenom föreningsbildandet till största delen resulterat i en mängd små föreningar, som arbetat var och en för sig och på grund av sin ringa omsättning merendels icke kunnat bedriva självständig affärsrörelse, varför de blivit beroende av någon köpare. Därigenom har erforderlig sammanhållning mellan de olika föreningarna eller samfälld strävan emot större mål merendels icke heller kunnat uppnås. En stor svaghet har också beträffande mindre fristående föreningar varit den otillräckliga kapitaltillgången.

Äggförsäljningsföreningarnas betydelse för erhållande av en god äggkvalitet samt för försäljningens ordnande är dock ställd utom varje tvivel och har givetvis varit störst, där rörelsen nått en högre utveckling och mognad. Jordbruksutredningen anser, att en vidare utveckling och ett rationellt organiserande av de ekonomiska föreningarna utgör det bästa medlet och ett nödvändigt sådant för att få fram goda kvaliteter och att bringa varorna i ett förstklassigt skick ända fram till konsumenterna. Därjämte utgöra strävandena att söka åstadkomma en starkare och mera omfattande föreningsrörelse det enda sätt, som synes kunna komma i fråga för att söka åstadkomma en större koncentration och bättre organisation i hela ägghandeln. Genom föreningarna komma de uppnådda resultaten slutligen till största möjliga del producenterna till godo. Föreningarna äro också de lämpligaste organen att omhändertaga avsättningen av slaktat fjäderfä och i många fall för anskaffning av behovsartiklar för fjäderfäskötseln. På dessa grunder utgör, enligt Jordbruksutredningens mening, utvecklandet av den ekonomiska föreningsrörelsen det måhända viktigaste medlet att icke blott ordna avsättningen utan även upphjälpa fjäderfäskötseln i ekonomiskt avseende samt bereda bättre förutsättningar för vidare framsteg inom densamma. Utredningen räknar också med att såväl den med statsmedel understödda verksamheten för utvecklande av lantmännens ekonomiska föreningsrörelse som den föreslagna ökade verksamheten i fjäderfäavelsföreningarna skall bliva fruktbärande på detta område. Liksom beträffande vissa andra producentorganisationer exempelvis de på mejerihanteringens område torde emellertid speciell hjälp från statens sida vara påkallad. Innan Utredningen närmare ingår på anslagsfrågan, vill den först anföra vissa önskemål ifråga om denna föreningsrörelses organisatoriska byggnad och verksamhet.

Då erfarenheten tydligt visat, att små fristående äggföreningar äro mindre

arbetsdugliga och ha svårt att bestå i konkurrensen med privata handlande, bör strävan gå ut på att få större sammanslutningar till stånd. En sådan större sammanslutning, här kallad äggcentral, bör omfatta ett större produktionsområde och vara av sådan omfattning, att den kan anställa en kunnig ledare, hålla eget packeri med erforderlig utrustning för undersökning och packning, eventuellt även anläggning för konservering av ägg. Packeriet bör förläggas vid den naturliga utfartsvägen från föreningens uppsamlingsområde, så vitt möjligt centralt, på det att frakterna vid äggens uppsamling ej skola bli för dryga. Är föreningen stor och flera utfartsvägar finnas, kunna två eller flera packerier anläggas. En utveckling emot bildande av dylika större föreningar torde vara att förorda. De olika äggcentralernas verksamhetsdistrikt böra bestämt avgränsas, så att de ej gripa in i varandra. Äggcentralerna kunna vara uppbyggda antingen såsom de nuvarande äggexportföreningarna, sålunda med ett antal mindre föreningar såsom medlemmar, eller såsom vanliga äggföreningar med producenterna såsom direkta medlemmar, ehuru föreningen då göres så stor, att den fyller förut angivna anspråk. I sistnämnda fallet måste föreningen upprätta ett flertal ägguppsamlingsställen. Den förstnämnda föreningstypen synes äga större utvecklingsmöjligheter och lättare kunna genomföras, där nyorganisation förestår. De fristående små föreningar, som nu finnas, böra sålunda, sedan verksamhetsdistrikten bestämts, sammanföras till äggcentraler, men även där nyorganisation från botten måste företagas, bör äggcentral från början planläggas.

Till äggcentralen anslutna äggföreningar böra vara enkla till sin organisation och fungera såsom uppsamlingsorgan för äggen samt såsom förmedlare i övrigt emellan centralen och producenterna. Äggföreningarnas ställning till sin central bör vara sådan, att den senare kan utöva ett bestämmande inflytande på deras verksamhet.

Äggcentralerna böra, vad den inrikes avsättningen beträffar, ordna äggförsäljningen på ett sådant sätt, att de icke avyttra äggen förr än å konsumtionsorterna och så vitt möjligt sälja till utminuteringsaffärer och motsvarande köpare därstädes, varigenom minsta antal mellanled uppstår samt föreningarna vinna större trygghet för att äggen nå konsumenterna i ett gott skick. Däremot torde icke vara ändamålsenligt, att äggcentralerna ordna egen utminutering annat än möjligen vid uppsamlingsställen. För att bli i stånd att hålla en efter behovet avpassad tillförsel till sina kunder måste äggcentralerna vara beredda att i viss omfattning lagra ägg genom konservering eventuellt också insättning på kylhus. Centralerna torde också vara de lämpligaste organen att omhändertaga avsättningen av fjäderfä, närmast utslagshöns. För detta ändamål synes det önskvärt, att de på lämpliga platser inrätta gödnings- och slaktanstalter, dit utslagshöns inköpas från producenterna för att efter gödning slaktas, prepareras, sorteras och försäljas, något som särskilt är av betydelse i de från avsättningsorterna mera avlägset belägna produktionsområdena. Om någon anstalt av berörd art icke anlägges, torde centralerna i varje fall böra underlätta avsättningen av fjäderfä genom att förmedla försäljningen. Centralerna kunna också anlägga äggkläckningsanstalter för att

från dessa förse producenterna med kycklingar av goda hönsstammar. Genom dylika anordningar ernås bland annat möjlighet att få fram kycklingar, som komma i värpåldern vid lämplig årstid. Då de mindre producenterna ofta ha svårt att få ruvhönor vid önsklig tidpunkt samt det är oekonomiskt att vid mindre hönsgårdar ha egna äggkläckningsmaskiner, synes en genom äggcentralerna i större skala ordnad äggkläckning kunna utgöra en lämplig åtgärd för hönsstammens ändamålsenliga förnyelse.

Av vikt är, att äggcentralerna samarbeta beträffande försäljningens ordnande såväl vid export som försäljning å den inrikes marknaden. Det synes bland annat önskligt, att de å viktiga inhemska konsumtionsorter upprätta gemensamma försäljningsorgan. Samarbete är också önskvärt för ordnande av propaganda och för upprätthållande av enhetlighet i kvalitet, för att ernå bättre överblick över marknaden och i övrigt för tillvaratagande av gemensamma intressen. Det torde icke vara lämpligt att här söka uppdraga närmare riktlinjer för ett dylikt samarbetes gestaltning. Enligt vad Jordbruksutredningen har sig bekant pågå emellertid förberedelser för öppnande av ett närmare samarbete mellan befintliga äggförsäljningsorganisationer.

Frågan om finansieringen av föreningarnas verksamhet måste ägnas särskild uppmärksamhet. Till äggcentraler anslutna äggföreningar behöva icke stort kapital, om äggcentralen, såsom sig bör, avräknar de från medlemmarna levererade äggen inom en vecka. Om äggföreningen betalar till producenterna kontant vid leveransen, bestämmes det nödvändigt erforderliga kapitalet av ägglikviden för en vecka jämte kostnaden för ägglådor och våg, sammanlagt 3 à 4 procent av årsomsättningssumman. I något fall förekommer, att äggcentralen i förskott tillhandahåller pengar för en veckas inköp, och under sådana förhållanden blir äggförenings kapitalbehov ännu mindre. Tidigare har varit brukligt och på vissa håll förekommer ännu, att föreningar lämna likvid till producenterna först efter en eller två veckor. Detta tillvägagångssätt bör användas endast i nödfall och såsom en övergångsform, innan nödigt kapital hunnit anskaffas. Äggföreningarna böra eftersträva att i sin helhet finansiera rörelsen med eget kapital, och av vikt är såväl med hänsyn till sammanhållningen inom föreningen som till oförutsedda tillfälliga behov, att detta icke begränsas till minsta erforderliga belopp utan nödig reserv upplägges.

Äggcentralernas kapitalbehov i förhållande till omsättningen är givetvis avsevärt större än äggföreningarnas. Om kostnaderna för packnings- och lagerlokaler icke tagas i betraktande samt lagring för egen risk icke bedrives i någon större omfattning, torde kapitalbehovet vid försäljning till utlandet eller avlägsna inhemska konsumtionsorter kunna beräknas till cirka 10 procent av årsomsättningssumman. Genom undvikande av lagring samt genom försäljning till köpare, som lämna kontant betalning, kunna kapitalanspråken givetvis minskas. Har föreningen egna packnings- och lagerlokaler samt bedriver mera omfattande lagring, kan kapitalbehovet å andra sidan tidvis uppgå till det dubbla och mera av förut anförda. Någon hänsyn har då

icke tagits till kapitalbehov för eventuella gödnings- och äggkläckningsanstalter. De nu befintliga äggcentralernas verksamhet har till en början huvudsakligen finansierats genom lån. Numera kunna de tre äldsta huvudsakligen tillgodose kapitalbehovet inom nuvarande verksamhetsram genom egna medel.

Den nu brukliga insatsen i äggföreningarna, vanligen 1 kr. pr medlem eller 5 à 10 öre pr höna, uppgår i regel icke till 1 procent av årsomsättningen och förslår sålunda icke att ge dessa föreningar tillräckliga medel för sin verksamhet, än mindre att dessutom tillföra äggcentralerna nödigt kapital. Fördenskull har ifrågasatts att genom höjda insatser från början bereda föreningarna en mera solid ställning. Föreningsmän på området ha emellertid undantagslöst förklarat, att kontantinsatserna i äggföreningarna icke kunna sättas till nämnvärt högre belopp än de ovan anförda, enär de i så fall bli mera till skada än hjälp för föreningarnas utveckling och verksamhet genom att hindra anslutningen till desamma. I vissa äldre föreningar erläggas av dessa skäl numera icke alls några insatsbelopp vid inträdet. Jordbruksutredningen håller före, att något högre insatsbelopp än de nu brukliga böra och kunna tillämpas i nya föreningar, men tydligen kunna insatserna icke sättas så högt, att föreningarna härigenom få sitt kapitalbehov tillgodosett. Föreningarna hava därför intet annat val än att till en början huvudsakligen finansiera sin verksamhet genom lån, något som särskilt gäller äggcentralerna, samt att sedan konsolidera sin ställning genom årliga avsättningar.

Förslag till åtgärder.

Ett förslag om statligt ekonomiskt stöd åt andelsrörelsen på äggförsäljningens område framlades av Sveriges allmänna fjäderfäavelsförening i dess meromnämnda skrivelse den 24 september 1929. Nämnda stöd borde enligt fjäderfäavelsföreningens mening lämnas i form av lån till äggföreningarna för att av dem disponeras såsom rörelsekapital, närmast för kontant likvidering av äggleveranserna under äggförenings första verksamhetstid. Lånen borde utgå med belopp, som motsvarade likvid för äggleveranserna under högst två veckor. Sagda belopp beräknades uppgå till i genomsnitt cirka 300 kronor för varje ny förening. Som villkor för erhållande av dylika lån angavs bland annat, att insatsbeloppet i äggföreningen bestämts till minst 5 kronor pr medlem, att insatsen kontant inbetalts, att stadgarna innehölle uttryckliga bestämmelser om betryggande kapitalbildning hos föreningen, att lån måtte innehavas under högst tio år, varav de två första utan amortering och ränta, samt att för lånet ställdes säkerhet i form av medlemmarnas garantiförbindelser, lydande å dubbla insatsbeloppet. För ifrågavarande utlåningsrörelse beräknades ett belopp av tillhopa minst 150,000 kronor bliva erforderligt. Härav borde 75,000 kronor anvisas för närmaste budgetår. Lånemedlen skulle enligt förslaget förvaltas av allmänna fjäderfäavelsföreningen.

Jordbruksutredningen anser i likhet med fjäderfäavelsföreningen, att ekonomiskt stöd till andelsföreningarna på detta område är mycket önskvärt. Såsom framgått av det förut anförda, är sådant stöd emellertid mera

av behovet påkallat till äggcentraler än till primära äggföreningar. Tydligen är det icke förenat med några större svårigheter att bilda primära äggföreningar, enär ett stort antal sådana under åens lopp kommit till stånd, ehuru flertalet senare upphört. En för saken intresserad föreningsstyrelse torde också utan allt för stora svårigheter kunna uppbringa det tämligen blygsamma kapitalbelopp, som erfordras för en mindre förenings verksamhet. Det synes icke heller vara önskvärt att främja tillkomsten av mindre föreningar, om åtgärder icke samtidigt vidtagas för dessas sammanslutning till äggcentraler. Som villkoret om begränsad personlig ansvarighet dessutom torde väsentligt hindra anlitandet av den utav S. A. F. F. föreslagna lånemöjligheten samt förvaltningen vid långivning till så små belopp sannolikt bleve både besvärlig och förhållandevis kostsam, vill Utredningen icke tillstyrka lånerörelse i denna form. Om någon hjälp till rörelsekapital skulle lämnas, så borde det enligt Utredningens mening hellre givas såsom organisationsbidrag utan återbetalningsskyldighet till nya äggföreningar, dock under villkor att äggförening vore ansluten till någon äggcentral. En annan väg, som ännu mera skulle främja bildandet av äggcentraler och i någon mån förhjälpa dem till rörelsekapital, vore att lämna organisationsbidrag till nya centraler med exempelvis 2 kronor för varje medlem i till central anslutna äggföreningar. I detta sammanhang må påpekas, att tyska staten lämnat avsevärda kontanta bidrag till äggförsäljningsorganisationer. På grund av principiella betänkligheter mot att på detta sätt gynna blott en grupp av försäljningsföretag på området finner sig Utredningen dock icke böra tillstyrka en sådan åtgärd.

Enligt Utredningens mening är det däremot lämpligt och önskvärt, att staten bereder större ekonomiska föreningar, som ha till uppgift att sörja för behandling och avsättning av ägg och andra fjäderfäprodukter (äggcentraler), förbättrade möjligheter att skaffa sig härför nödiga anläggningar och utrustning genom att lämna lån härtill. Äggcentralernas utveckling och verksamhet bör härigenom komma att främjas. Sådana lån böra även-ledes kunna utlämnas till äggcentraler eller andra föreningar för anläggande av äggkläckningsanstalter. För sagda ändamål föreslås inrättande av en särskild lånefond, förslagsvis kallad *statens fjäderfälånefond.* Lån ur denna torde i enlighet med vad ovan anförts böra lämnas till ekonomiska föreningar för följande ändamål:

för anläggande, inrättande eller inköp av äggpackeri med tillhörande inredning och utrustning, vartill räknas konserveringsanläggning för ägg;

för om- eller tillbyggnad av packeri eller vidtagande av tekniska förbättringar i sådant;

för anläggande eller inrättande av gödnings- och slaktanstalt för fjäderfä; samt

för anläggande eller inrättande av äggkläckningsanstalt med tillhörande utrustning.

Lånebeloppets storlek synes i likhet med vad som föreskrivits beträffande lån ur statens mejerilånefond böra fastställas till högst fem sjättedelar av kostnaden för anläggning och utrustning utan någon begränsning i övrigt.

Även med avseende på lånens förräntning och amortering torde gällande författningsbestämmelser beträffande lån ur mejerilånefonden kunna följas. Detta innebär tillämpande av en räntefot av 4.5 procent pr år från lyftningsdagen samt att de två första åren från lånebeloppets lyftande bliva amorteringsfria. Därefter sker amotering med lika belopp årligen under det antal år, som för varje särskilt lån bestämmes. Amorteringstiden bör dock beträffande lån för teknisk utrustning och tekniska förbättringar bestämmas till högst 10 år samt beträffande annat lån till minst 10 och högst 20 år.

Vid prövning och avgörande av låneärenden bör bedömande ske icke blott beträffande anläggningens ändamålsenlighet ur teknisk synpunkt. Särskild vikt torde även böra fästas vid att den blir lämpligt förlagd, varjämte det bör eftersträvas att genom låneverksamheten befrämja en planmässig uppdelning av vederbörande organisationers verksamhetsområden. Då en förenings område ofta kan komma att gripa in i eller sträcka sig över flera län, torde låneförmedlingen icke lämpligen kunna handhavas av hushållningssällskapen. Lånen böra därför beviljas av lantbruksstyrelsen samt utlämnas av statskontoret, som också prövar erbjuden säkerhet och i övrigt förvaltar lånemedlen.

Som behovet av äggpackerier i södra Sverige till väsentlig del är tillgodosett samt då utrymme för packning och förvaring av ägg även kommer att erhållas i smörprovningarnas kontrollstationer, torde begynnelsekapitalet i den föreslagna lånefonden kunna begränsas till 100,000 kronor. Jordbruksutredningen förutsätter emellertid, att en ökning snart nog kommer att visa sig behövlig, särskilt när äggförsäljningen i övriga delar av landet blir i större omfattning organiserad genom producentsammanslutningar.

Organisationsarbetets befrämjande.

Vid strävandena att inom olika distrikt bygga upp andelsföreningar för äggavsättningens ordnande är det av vikt, att organisationsverksamheten icke såsom merendels hittills varit fallet blott tager sig uttryck i spridda ansatser till bildande av småföreningar. Dessa utgöra ofta icke tillräcklig grundval för en äggcentral inom området, och det är fara värt, att de åter upphöra, innan ett sådant samlande och ledande försäljningsorgan hinner komma till stånd. Det har också visat sig, att en väl skött äggcentral väcker organisationssträvandena i trakten till liv och i övrigt genom sin verksamhet stimulerar intresset för äggproduktionen, vilket resulterar i efterhand stigande tillförsel.

Tydligen krävas fördenskull planmässiga och organiserade ansträngningar i syfte att inom tämligen kort tid få producenterna inom äggcentrals planerade verksamhetsområde i större omfattning anslutna till äggföreningar samt att sammanföra dessas försäljning med undantag för den rent lokala under en central, som sedan successivt kan utvecklas. I detta organisationsarbete måste intresserade personer i de ifrågakommande trakterna engageras, och det är önskvärt, att producenterna genom lämpliga representanter komma att aktivt deltaga häruti, såväl vid förberedelserna som vid genomförandet. Lämpligen torde dessa frågor kunna tagas om hand av samma organ, som skola ha ledningen av de ovan föreslagna länsinstruktörernas verksam-

het, nämligen vederbörande läns fjäderfäavelsförening eller hushållningssällskap eller genom dessa tillsatt kommitté. Jordbruksutredningen förutsätter, att allmänna fjäderfäavelsföreningen och Sveriges allmänna lantbrukssällskap i samverkan utöva en ledande och rådgivande verksamhet i detta organisationsarbete, tillhandahålla sakkunnig hjälp, stadgeförslag m. m. Denna verksamhet bör kunna bedrivas med hjälp av de medel, som ställts till dessa organisationers förfogande. Till organisationsarbetet i olika landsdelar behövas emellertid också medel för nödvändiga kostnader, såsom reseersättning till ledamöter vid bevistande av sammanträden, arvode och reseersättning till personer, som eventuellt särskilt anlitas, trycksaker och porton. Man torde icke kunna förutsätta, att erforderliga medel för sagda ändamål kunna uppbringas på orten från hushållningssällskap eller andra. Önskvärt vore fördenskull, att vissa organisationsbidrag kunde erhållas från staten. Jordbruksutredningen har så mycket större anledning framföra förslag härom, enär föregående års riksdag anslagit medel för liknande ändamål på mejerihanteringens område. I likhet med sistnämnda anslag synas medel till främjande av andelsrörelsens utveckling bland fjäderfäodlarna böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att disponeras såsom bidrag till bestridande av de med föreslagna arbete förenade kostnader.

Organisationsspörsmålen på förevarande område torde kunna väntas inom nära framtid bliva aktuella i omkring 15 län. Med beräknande av ett genomsnittligt bidragsbehov av 1,000 kronor för varje län skulle för nästa budgetår ett statsanslag av 15,000 kronor sålunda vara erforderligt.

Övriga åtgärder.

Försöksverksamhet.

Från skilda håll har gjorts gällande, att den vetenskapliga forskningen på fjäderfäskötselns område i vårt land ej i alla avseenden vore tillräcklig. Såsom tidigare anförts, bedrivas undersökningar rörande vissa spörsmål vid olika institutioner. Sålunda handhaver Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet forskningen rörande hönsens uppfödning och utfodring — bland annat den senares inverkan på äggulans färg — m. m. Ärftlighetsspörsmålen behandlas vid Institutet för husdjursförädling och forskning rörande fjäderfäsjukdomar vid Statens veterinärbakteriologiska anstalt o. s. v. Även om sålunda särskilt på de senare åren fjäderfäskötselns intressen börjat vinna större beaktande, må dock kunna ifrågasättas, huruvida så skett i erforderlig utsträckning.

Anledningarna härtill torde vara flera, men ligger det utanför ramen för de här behandlade frågorna att i detta sammanhang närmare ingå på spörsmål därom. Så mycket bör dock kunna sägas, att det för det framtida arbetet för fjäderfäavelns främjande ligger stor vikt uppå, såväl att den praktiskt vetenskapliga forskningen kan bedrivas i erforderlig omfattning som att vetenskapens och det praktiska arbetets representanter härvid samarbeta. Det synes därvid, som om sistnämnda kategori borde företrädas av S. A. F. F. och att initiativet till ett intimare samarbete i här antydd rikt-

ning borde utgå därifrån. I annat sammanhang har påvisats angelägenheten av att S. A. F. F:s konsulenter frigöras från vissa dem nu påvilande uppgifter för att kunna ägna sig åt andra med större räckvidd. Ovan berörda kontakt med den vetenskapliga forskningen torde vara en dylik.

I detta sammanhang vill Utredningen allenast påvisa ett forskningsområde, som praktiskt taget i vårt land synes vara outrett, nämligen i vad mån äggens hållbarhet och beskaffenhet påverkas av djurens utfodring och varornas förvaringssätt och behandling i övrigt. Vid strävandena att förbättra kvaliteten torde lösningen av detta och därmed sammanhängande spörsmål vara av stort värde. Även om den praktiska erfarenheten liksom utomlands bedriven försöksverksamhet giver viss ledning för bedömandet av ifrågavarande spörsmål, synes det dock angeläget att berörda spörsmål även i vårt land göras till föremål för ingående undersökningar. I vad mån dylika låta sig inrangeras i någon eller några av de redan befintliga forskningsanstalternas arbetsuppgifter, undandrager sig Jordbruksutredningens bedömande. Utredningen har emellertid velat fästa uppmärksamhet på betydelsen att här berörda spörsmål bli undersökta.

Kommersiell information och propaganda.

Ordnandet av den kommersiella informationsverksamheten samt avsättningspropagandan torde få anses utgöra mycket viktiga spörsmål i samband med avsättningen av ägg och andra fjäderfäprodukter. Till den kommersiella informationen räknas här icke blott meddelandet av upplysningar rörande priser och skiftande marknadsförhållanden i övrigt utan även sådana viktiga detaljer som upplysning och anvisningar angående lämpligt sätt för saluförande av varorna, exempelvis ifråga om förpackning och sortering, handelsmetoder, marknadens fordringar i fråga om kvalitet m. m. Dessa spörsmål torde emellertid böra behandlas i ett sammanhang för jordbrukets olika produktionsgrenar, varför de nu endast i förbigående vidröras.

Sammanfattning.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får Jordbruksutredningen föreslå:

att för budgetåret 1931/1932 må anvisas ett anslag av 20 000 kronor för anställande av länsinstruktörer i fjäderfäskötsel enligt i betänkandet angivna grunder;

att en skola i fjäderfäskötsel inrättas samt att till understöd åt denna för budgetåret 1931/1932 må anvisas

dels till en fjäderfäskötarkurs ..... 7 900 kronor,

dels till en kurs för instruktörer i fjäderfäskötsel ..... 4 200 kronor;

att för utlämnande av lån för anläggande, inrättande, inköp eller modernisering av äggpackerier, gödnings- och slaktanstalter för fjäderfä samt äggkläckningsanstalter inrättas en statens fjäderfälånefond samt att till denna fond må för budgetåret 1931/1932 avsättas ett belopp av 100 000 kronor; samt

att för befrämjande av producenternas organiserande i försäljningsföreningar må för budgetåret 1931/1932 anvisas ett anslag av 15 000 kronor.

Reservation.

Med avseende på Jordbruksutredningens förevarande förslag beträffande åtgärder för fjäderfäskötselns främjande vill undertecknad anföra avvikande mening i följande avseenden.

Ehuru jag biträder Utredningens uppfattning rörande behövligheten av upplysning bland allmänheten om såväl produktionen som avsättningen av fjäderfäprodukter, ställer jag mig tveksam till frågan, huruvida anordnandet av utbildningskurser för fjäderfäskötare och instruktörer i fjäderfäskötsel bör ske allenast vid en enda undervisningsanstalt och i övrigt enligt den av Jordbruksutredningen framlagda planen. Vad beträffar undervisningskursen för fjäderfäskötare, gäller enligt min mening, att ifrågavarande undervisning genom anordnande av enklare och kortare specialkurser vid vissa lantmanna-, lantbruks- eller lanthushållsskolor eller eventuellt vid egendomar med större hönsgårdar skulle kunna förbilligas, samtidigt som den gjordes lättare tillgänglig för ett större antal elever från olika delar av landet. Förlades denna undervisning till tid, då ordinarie kurs vid skola ej pågår, torde det allmännas kostnader för såväl lokaler som erforderliga lärarekrafter bli jämförelsevis obetydliga, synnerligast som man i regel bör kunna räkna med ett icke ringa intresse från resp. orter, enkannerligen nyssberörda skolors styrelser, för denna undervisning. I den mån dessa kurser skulle komma att utgöra förutsättning för tillträde till instruktörskurs, torde det böra ankomma på lantbruksstyrelsen att fastställa grunderna härför. Programmet för den föreslagna instruktörskursen synes mig även alldeles för omfattande. För det mindre antal instruktörer, som skulle utbildas vid ifrågavarande kurs, synes mig lämpligen specialkurs kunna anordnas vid någon skola med därför kvalificerad lärarepersonal.

Mot Utredningens förslag, i den mån det gäller beviljande av visst statsanslag till fjäderfäavelsföreningar inom olika län för avlöning åt instruktörer, som under ledning av resp. föreningars styrelser verka i upplysningens och organisationens tjänst, har jag med hänsyn till såväl behövligheten av att lyfta fjäderfäskötseln upp på ett högre plan som behovet av bättre försäljningsorganisation intet att erinra men ifrågasätter dock härvidlag lämpligheten av att staten skulle, såsom föreslagits, bestämma vissa fixa avlöningsbidrag. Enligt min mening bör staten i stället anvisa ett lämpligt belopp till föreningarnas förfogande med skyldighet för dessa att, med aktgivande på de lokala förhållandena, för varje helt län eller delar därav anställa en eller flera personer med uppgift att utöva en rådgivande och instruerande verksamhet beträffande såväl själva fjäderfäskötseln som det inte mindre viktiga arbetet för att finna bästa möjliga avsättning för fjäderfäprodukterna. Finnes icke intim kontakt

mellan verksamheten att höja produkternas kvalitet m. m. och arbetet för deras avsättning, är en enligt mitt förmenande icke önskvärd dragkamp mellan berörda båda intressen att befara. Framhållas må även, att en stödåtgärd från det allmännas sida, som i likhet med vad tidigare varit fallet i alltför stor utsträckning resulterar i att ideell verksamhet bedrives utan att avsättningsspörsmålet tillräckligt beaktas, synes innebära en ringa hjälp för produktionen.

Det uppgjorda förslaget till undervisningsämnen vid de planerade instruktörskurserna synes mig vidare giva anledning till farhåga, att undervisningen i allt för ringa grad skulle komma att avse merkantila spörsmål och föreningsfrågor. Ett av de viktigaste ämnena är enligt min mening avsättningsfrågans ordnande genom producenternas sammanslutning, varför detta spörsmål synes böra ingå såsom ett huvudled vid ifrågavarande undervisning.

Beträffande de instruktörer, som enligt förslaget skulle anställas av hushållningssällskapen inom de områden, där förening saknas eller ej äger förutsättningar att själv anställa instruktör, synes det, med hänsyn till att råd och upplysning erfordras inom flera grenar av jordbruket, vara lämpligt, att personerna ifråga bliva skickade att verka icke blott inom förevarande speciella näringsgren utan även å andra till jordbruket hörande områden. Det torde icke vara överensstämmande vare sig med god ekonomi eller med jordbrukarnas önskemål, att dessa den ena dagen besökas av en med allmänna medel avlönad tjänsteman, som uteslutande är rådgivare på fjäderfäskötselns område men inga kunskaper äger i andra ämnen, varom den besökte vill spörja, och den andra dagen av en annan sådan tjänsteman, som upplyser om någonting annat men saknar speciella insikter i fjäderfäskötsel. Jag menar härmed, att hushållningssällskapens verksamhet i förevarande fall bör kunna utövas av s. k. vandringsrättare med den komplettering i utbildningen, som påkallas för rådgivning i fjäderfäskötsel.

Stockholm den 14 februari 1931.

Axel Pehrsson.

Reservation.

Enligt undertecknads mening har den av Jordbruksutredningen föreslagna undervisningskursen för fjäderfäskötare icke erhållit den för dess ändamål lämpligaste planläggningen. Med avseende på ifrågavarande undervisnings anordnande delar jag de synpunkter, som framförts i riksdagsman Axel Pehrssons ovanstående reservation.

Stockholm den 18 februari 1931.

Gerh. Strindlund.

Bilaga.

Åtgärder för äggavsättningens främjande i vissa främmande länder.

Sedan några år tillbaka har fjäderfäskötseln och speciellt avsättningen av denna näringsgrens produkter, i främsta rummet ägg, varit föremål för stor uppmärksamhet i olika länder. Statsmakterna ha ansett det angeläget att befrämja och söka bereda förbättrade förutsättningar för näringens utveckling samt ha i sådant syfte vidtagit åtgärder av skilda slag. Vi ha anledning att speciellt fästa oss vid dels strävandena uti exportländerna att förbättra kvaliteten och höja konkurrensförmågan å de alster, som exporteras, dels strävandena framför allt uti importländerna att utveckla den inhemska produktionen, organisera avsättningen av det egna landets alster samt bereda dem företräde å vederbörande lands inhemska marknad.

Exportländer.

Exportländernas åtgärder gå framför allt ut på att genom särskilda exportföreskrifter förhindra utförsel av ägg, som ej uppfylla vissa för vederbörande exportland fastställda minimifordringar med hänsyn till kvalitet, samt att åstadkomma en ändamålsenlig standardisering av exportäggen med avseende på icke blott kvalitet utan även sortering efter storlek samt förpackning. I samband härmed uppställas särskilda krav på äggens undersökning genom lysning vid packningen. Då lagring samt det därvid använda förvaringssättet i hög grad inverkar på äggens beskaffenhet, föreskrives, att äggen skola särskiljas i olika kategorier eller kvalitetsklasser, vanligen färska, sekunda (om export av sådana tillåtes), kylhusägg och konserverade ägg med utsättande av vederbörlig beteckning härför å emballaget. Ägg, som vid förpackning varit färska, kunna emellertid undergå försämring genom påföljande lagring hos exportör eller importör. För att motverka ett dylikt tillvägagångssätt samt bereda även köparen möjlighet till enkel kontroll härav föreskrives i många länder, att emballaget skall åsättas beteckning — stundom enligt code-system — angivande tidpunkten för de färska äggens förpackning. Som äggen vid utminutering utomlands vanligen säljas efter stycketal men uppsorterade efter olika storlek och sålunda till olika pris allt efter storleken, föreskriva de olika ländernas exportbestämmelser också noggrant om äggens sortering samt om minimivikt å de olika sorteringarna. Vidare bestämmes om användande av standardemballage och om förpackningsmaterial, som skall användas för äggsändningarna. Nationella varumärken torde också i allmänhet förekomma. För tillsyn av de utfärdade bestämmelsernas efterföljd har det givetvis varit nödvändigt att inrätta särskilda kontrollorgan, vilka arbeta efter något olika principer. I allmänhet sker kontrollen vid packerierna i exporthamnarna, men i vissa fall sträcker den sig till ägguppsamlarna, i Norra Irland ända till producenterna. Då så sker, åsyftas härmed att starkare lägga

ansvaret för äggens kvalitet på producenterna och de första mottagarna. I allmänhet synas de viktigare exportländerna däremot icke genom statens försorg hava vidtagit några särskilda åtgärder för avsättningens främjande på den inhemska marknaden. Om exporten utgör någon större del av hela produktionen, påverkas den inhemska marknaden menligt genom det förhållandet, att den måste taga emot de sämre ägg, vilka ej godkännas för export. Ett viktigt led i strävandena att allmänt höja kvaliteten utgör upplysningsverksamheten, som på många håll bedrives påfallande intensivt. Det torde vara lämpligt att genom en kortfattad redogörelse för åtgärderna i ett par länder ge en närmare inblick i åtgärdernas art och därav vunna resultat.

Norra Irland. Det mest lärorika och intressanta exemplet på åtgärder till äggexportens främjande torde Norra Irland erbjuda. Myndigheterna i denna praktiskt taget självstyrda del av det Förenade konungariket synas nämligen ha vidtagit mera ingripande och konsekventa åtgärder, än som annorstädes kommit i bruk. Noggranna föreskrifter ha där utfärdats för nästan varje detalj av ägghandeln, berörande i första hand grosshandeln men även producenternas försäljningar samt detaljhandeln. Äggen skola behandlas på ett utmärkt sätt från första stund (från det de lämna hönsen), varigenom man hoppas att kunna bjuda de utländska köparna en förstklassig produkt.

Under åren före kriget inriktade man i Irland liksom annorstädes strävandena på att genom propaganda och instruktionsverksamhet på frivillighetens väg åstadkomma, att lämpliga metoder för äggens marknadsförande, särskilt vad beträffar sortering och förpackning, bleve tillämpade. Ganska goda resultat uppnåddes också härigenom. Under världskriget och de därefter följande åren av inre splittring gingo dessa framsteg emellertid förlorade. Sedan stridigheterna bilagts och de sex nordligaste grevskapen under namn av Norra Irland fått sin nuvarande styrelseform, företogs en undersökning av förhållandena. Det befanns då, att äggen från Norra Irland kommit i ett ogynnsamt läge på den engelska marknaden till följd av dålig kvalitet, sortering och förpackning. Äggen måste packas och sorteras om av de engelska köparna, och då dessa kunde erhålla väl sorterade och förpackade ägg från andra länder, voro de icke intresserade av den irländska varan. Jordbruksministeriet kom till den uppfattningen, att frivillighetens väg ej längre var tillfyllest, utan beslöt tillgripa djupgående lagstiftningsåtgärder. Sådana kommo i tillämpning från 1 januari 1925 och ha sedan bestått med vissa tillägg.

Enligt nu gällande bestämmelser får ingen person eller firma driva grosshandel med ägg utan att äga av jordbruksministeriet meddelad licens. Med grosshandlare menas i lagen varje person, som bedriver inköp av ägg för försäljning *annat än i minut*. Grosshandlare omfatta sålunda följande grupper: a) köpmän vilka exportera, b) lokala handlare i smärre städer eller samhällen, som sälja annat än i minut (även om minutförsäljning samtidigt bedrives), c) handlare, som samla ihop ägg ute på landsbygden från producenterna.

Licenserna äro av två slag »A» och »B». A-licenserna lämnas till personer och firmor, som packa och försända (exportera) äggen i överensstämmelse med ministeriets föreskrifter samt för detta ändamål ha lokaler och utrustning, som fylla vissa uppställda fordringar. B-licenser lämnas till lanthandlare och egentliga ägguppsamlare. Även på dessas lokaler och utrustning ställas vissa anspråk. De få icke själva exportera ägg. År 1930 funnos nära 2 500 licensinnehavare. Slutligen föreskrives registrering av lokaler, där ägg konserveras för avsalu, ävensom kylhus, i vilka ägg lagras.

Ägg få numera icke köpas annat än efter vikt. Det är också förbjudet för producenter att sälja icke blott oätliga utan även smutsiga ägg. Ej heller få handlare köpa sådana. Under tiden 1 maj till 31 december måste innehavare av A-licens (exportör eller grosshandlare) låta undersöka vart och ett ägg särskilt med hjälp av godkänd belysningsapparat inom 48 timmar före utlämning från packningslokalen, och det utgör en lagöverträdelse att förpacka för export eller eljest salubjuda ägg såsom förska, om de icke motsvara den definition, som jordbruksministeriet fastslagit för färska ägg. Sistnämnda gäller även beträffande försäljningen från producenterna, och man har lagt särskild vikt vid att motarbeta leverans från dessa av »sparade» eller icke absolut färska ägg. Uppsamlare och lanthandlare måste fördenskull tillämpa ett system, som möjliggör att identifiera de ägg, som mottagits från en var producent, varefter inspektörerna kunna vidtaga åtgärder mot de producenter, som levererat dåliga ägg.

Å packerierna måste äggen noggrant sorteras efter storlek i vissa s. k. »grader». De av jordbruksministeriet utfärdade föreskrifterna innehålla även detaljerade bestämmelser beträffande storlek, material och konstruktion å lådor, som skola användas för äggförsändelser, ävensom bestämmelser rörande material till förpackningen, dess förvaring etc.

Före avsändning från packeri eller lager skola alla lådor märkas med kvalitetsbeteckning, grad (d. v. s. sorteringsvikt) och äggkvantitet i lådan, grosshandlarens licensnummer samt code-märke för avsändningsdagen. Sistnämnda märke skall också finnas på en etikett inuti lådan.

Kontrollen rörande bestämmelsernas efterlevnad handhades åtminstone för ett par år sedan av en överinspektör och tre inspektörer, vilka hade var sitt arbetsdistrikt. Undersökning kan företagas på vilken punkt som helst i handelskedjan, från det äggen avlämnas från producenterna tills de inlastas i exporthamn. På lokala marknader underlättas detta genom samarbete med polismyndigheterna. Särskild vikt lägges emellertid vid kontrollen i exporthamnarna. Kontrollsystemet kompletteras dessutom genom särskilda inspektörer å marknaderna i England och Skottland. Kontrollen utövas genom stickprovsundersökningar och är lagd så, att den skall komma såsom en överraskning för vederbörande, något som anses ha varit mycket lyckligt.

Överträdelse av bestämmelserna kan beivras genom indragande av licensen eller genom åtal inför domstol. Praxis är att vid första överträdelse meddela sträng varning. Vid nästa överträdelse sker åtal, och slutligen, om

detta ej hjälper, tillgripes indragande av licens. För innehavare av B-licens medför detta, att han helt får upphöra med egen ägghandel. Innehavare av A-licens avstänges från rättigheten att exportera men kan i stället erhålla B-licens och sålunda fortsätta med uppsamling av ägg.

Stort avseende fästes också vid att genom upplysning bibringa såväl producenter som handlare bättre förståelse för och insikt om äggens rätta marknadsförande. Bland annat har man ordnat för att ägghandlare och deras personal skola kunna erhålla råd och instruktion beträffande de tekniska förfaringssätten vid äggens behandling och förvaring.

Resultatet av de vidtagna åtgärderna visar sig också däruti, att äggen från Norra Irland, vilka för endast några år sedan voro föga eftersökta och stodo på tredje eller fjärde platsen å den engelska marknaden, nu höjts därhän, att de stå främst och noteras högre än ägg från andra länder, undantagandes engelska kvalitetsägg. Härtill torde dock den nu pågående strömningen att giva företräde åt imperiets produkter hava medverkat.

Danmark. De nu gällande danska föreskrifterna rörande ägghandeln utfärdades genom en lag av den 31 mars 1928 samt lantbruksministeriets kungörelser av den 30 april samma år samt 19 mars 1929. De innehålla, vad beträffar införseln och utförseln, i huvudsak liknande bestämmelser som motsvarande svenska. En skillnad är, att veckomärkning av emballaget tillämpas i Danmark. Lagens bestämmelser ingripa därjämte i viss mån på den inrikes handeln. Däri föreskrives nämligen bland annat, att endast färska ägg få säljas under denna beteckning samt att tvättade ägg samt ägg, som skadats genom ruvning, värme eller på annat sätt, vid försäljning skola betecknas såsom »sekunda». Någon praktisk betydelse synes denna bestämmelse dock icke ha fått, förr än närmare föreskrifter härom utfärdats den 15 maj 1930, vilka voro av i huvudsak följande innehåll.

När äggföreningar eller ägguppköpare, däribland köpmän, konsumtionsföreningar, ägginsamlare och härmed likställda, leverera danska ägg till exportör, exportföreningar, platsgrossister, insamlingsställen eller lager, skola äggen vara anbragta i lådor, vilka, om äggen äro prima, skola vara märkta med beteckningen »prima» och, om äggen äro sekunda, med beteckningen »sekunda». Erforderlig kontroll utövas av Smör-, margarin- och ostkonkontrollen. Om det vid undersökning visat sig, att förutnämnda bestämmelser icke iakttagits, konfiskeras de uttagna partierna till fördel för statskassan. Överträdelser straffas dessutom med böter från 20 kr. till 2 000 kr.

Även med senaste utformning synas bestämmelserna dock icke, åtminstone hittills, haft nöjaktig verkan, och fortfarande förorsaka de sekunda äggen stora svårigheter, helst som Danmarks inhemska marknad är förhållandevis liten. Enär de sekunda äggen icke få exporteras, hopas de nämligen därstädes och måste ofta säljas till låga priser. Svårigheten är i Danmark som annorstädes, att producenterna leverera allt för mycket sekunda ägg. En rättelse är också svår att åstadkomma, så länge ansvaret icke läg-

ges på dessa samt uppköparna taga emot både goda och dåliga ägg och betala samma pris jämnt över. Det anses därför, att arbetet mera bör inriktas på att nå producenterna, och från föreningsrörelsens sida har därför framförts förslag om obligatorisk producentstämpling, d. v. s. skyldighet för varje producent att före avlämnandet stämpla äggen med ett honom tilldelat nummer. Regeringen synes dock icke ha vågat medverka till en så långt gående åtgärd men har i stället nyligen framlagt förslag om en exportavgift å ägg, som skall bestrida utgifter icke blott för kontrollverksamheten utan även för ett upplysnings- och agitationsarbete till främjande av äggproduktionen och hönsaveln i landet. Säkerligen avses därmed även upplysning rörande äggens behandling och marknadsförande.

Andra länder.

Mer eller mindre ingående statliga bestämmelser rörande ägghandeln och speciellt rörande äggens undersökning och klassificering ha även utfärdats i Holland, Belgien, Finland, Norge, Polen, Estland, Lithauen, Irländska fristaten, Italien, Amerikas förenta stater, Canada, Sydafrika, Australien och Ryssland och troligen även annorstädes. I sistnämnda land sammanhänger detta med att staten själv huvudsakligen har hand om ägghandeln. För Sydafrikas och Australiens vidkommande ha bestämmelserna icke minst betydelse för avsättningen av kylhusägg till Europa. Inriktningen av de vidtagna åtgärderna har naturligtvis i skilda länder varit växlande.

Importländer.

England.

De engelska statsmyndigheternas omsorger om jordbruksnäringen ha under de senare åren i påtagligt hög grad och även med betydande framgång ägnats bland annat avsättningen utav ägg och fjäderfä. Dels emanera dessa strävanden från det år 1926 bildade Empire Marketing Board, vars uppgift närmast är att främja varuutbytet emellan England och dess kolonier men vilket även med hjälp av de betydande medel, som stått till dess förfogande (omkring $^1/_2$ milj. pund ha årligen anlitats), understödjer arbetet på att upphjälpa avsättningen av engelska produkter speciellt genom anslag till undersökningar och propaganda medelst affischer, deltagande i mässor och utställningar m. m. Under nära samverkan med Empire Marketing Board arbetar också the Imperial Economic Committee på att söka befrämja avsättningen genom att planlägga åtgärder i sådant syfte. Ett resultat av dess arbete på förevarande område är en rapport rörande marknadsförande av fjäderfä och ägg, vari vissa åtgärder rekommenderades. Men främst har givetvis engelska jordbruksministeriet till uppgift att söka främja produktion och avsättning av engelska produkter. Flera åtgärder i sådant syfte ha också vidtagits.

Så infördes med ikraftträdande den 21 april 1929 en bestämmelse om att utländska ägg vid import till och försäljning i Storbritannien och Norra Irland skola vara stämplade med ursprungsbeteckning å själva äggen. Därjämte bestämdes, att från och med samma datum alla på kylhus lagrade engelska ägg före uttagande från lagringslokalerna skola stämplas med

orden »cold stored» eller »chilled» samt att alla med hjälp av kemiska medel förvarade ägg skola stämplas med ordet »sterilized». Slutligen bestämdes, att från och med den 1 mars 1929 alla konserverade ägg vid försäljning skulle vara stämplade med orden »preserved», likaledes å själva äggen. På den engelska marknaden finnas sålunda numera inga andra ostämplade ägg än färska ägg av engelsk produktion.

Ovannämnda bestämmelser jämte samtidigt igångsatt propaganda hade till följd, att engelska ägg blevo betydligt mera efterfrågade och kommo i ett fördelaktigare prisläge än förut.

Innan den nämnda stämplingen genomfördes, hade emellertid även en annan viktig åtgärd vidtagits, nämligen införande av nationalmärke och standardiseringsbestämmelser för engelska ägg i anslutning härtill. Då föreskrift om ursprungsmärkning av importerade ägg vid ett tidigare tillfälle påyrkades, framfördes nämligen starka betänkligheter emot en sådan åtgärd under motivering, att de engelska äggen merendels ej kunde i kvalitativt hänseende mäta sig med de bättre utländska märkena och fördenskull ej skulle gynnas utan snarast ställas i en ofördelaktig dager vid importstämplingens genomförande. För att denna åtgärd skulle gagna de engelska producenterna måste man, ansågs det, samtidigt tänka på att höja den hemmaproducerade varans kvalitet samt genomföra ändamålsenlig klassificering och sortering.

Genom en 1928 antagen lag, kallad »The Agricultural Produce (Grading and Marking) Act, 1928» erhöll jordbruksministern fullmakt att bland annat fastställa standardklasser för engelska jordbruksprodukter (nationella standardklasser) samt ett varumärke (nationellt kvalitetsmärke) att användas i samband med klassificeringen. Samma kvalitetsmärke användes även för andra förstklassiga engelska jordbruksprodukter, sålunda även för slaktat fjäderfä. De i överensstämmelse härmed fastställda klasserna för engelska hönsägg äro enligt nu gällande bestämmelser »Special weight», »Standard weight», »Medium weight» samt »Pullet weight». Det är att märka, att alla fyra klasserna avse ägg av prima kvalitet, varmed förstås ägg, som ej på något sätt konserverats, hava rent och friskt skal, genomskinlig eller svagt men ej tydligt synlig gula, genomskinlig och fast vita samt högst $^1/_4$ tum djup luftblåsa. Äggens fördelning på de olika klasserna sker sålunda uteslutande efter storlek (vikt), i det att minimivikten för »Special» utgör $2^1/_4$ oz (63 gram), för »Standard» 2 oz (56 gram), för »Medium» $1^3/_4$ oz (50 gram) och för »Pullet» $1^1/_2$ oz (43 gram).

Kvalitetsmärket, som anbringas å äggförpackningar av ovanstående klasser, utgöres av vederbörlig klassbeteckning jämte orden »Empire buying begins at home» samt en karta över England och Wales med orden »Produce of England and Wales», inskrivna i en ring.

Då kvalitetsmärket får användas endast för prima ägg, sorterade i nyssnämnda klasser, avser man härmed att utmärka just de bästa engelska äggen och dymedelst leda allmänhetens efterfrågan till dessa. Fördenskull drives också genom jordbruksministeriet en omfattande propaganda för ägg och överhuvud taget för produkter med nationalmärket.

Klassificeringen av äggen på ovan beskrivet sätt är *helt och hållet frivillig*. Var och en som, efter erhållet tillstånd, använder klassbeteckningarna och kvalitetsmärket måste emellertid noggrant tillämpa klassificeringen. För rätt att använda märket ha dessutom uppställts en del andra villkor i syfte att tillförsäkra standardiseringen kommersiell betydelse. Ingen får därför tillstånd att använda märket, med mindre han varje vecka kan leverera en viss minimikvantitet, nämligen under jan.—juli 30 lådor à 360 ägg, under aug. och sept. 20 lådor samt okt.—dec. 10 lådor. Lokalerna (packerierna) måste vara rena och torra och ändamålsenligt inredda och utrustade. Varje ägg måste undersökas medelst genomlysning senast 48 timmar före avsändning. Äggen skola förpackas i nya standardlådor, vilka med vissa undantag ej få returneras. Förutom de förut nämnda lådorna om 30 dussin godkännas sådana, rymmande 10, 15 och 20 dussin, ävensom kartonger för packning av $^1/_2$ resp. 1 dussin ägg, vilka förseglas medelst nationalmärket. Datum för packningen skall alltid anges å förpackningarna. Detta sker liksom i Norra Irland medelst bokstavsbeteckningar enligt ett code-system.

Rätt att använda nationalmärket meddelas utav en av jordbruksministern tillsatt s. k. National Mark Committee, vilken också har att övervaka, att villkoren för märkets användande uppfyllas. Dess befogenhet i detta avseende gäller icke blott ägg utan även andra lantbruksprodukter. Märket utlämnas till såväl föreningar som handlare. Förteckningar över de godkända packarna offentliggöras, och producenterna uppmanas att så vitt möjligt handla med dessa. Slutligen ingår i planen, att de godkända packarna (såväl föreningar som handlare) skola bilda dels provinsiella sammanslutningar, dels ett centralt förbund. Dessa sammanslutningar skola bl. a. ha till uppgift att sedermera övertaga tillsynen över klassificeringen och märkets användande, skydda dess anseende och driva propaganda för engelska ägg, som föras i marknaden enligt detta system. En ny utvecklingsfas utgör bildandet av en central kooperativ sammanslutning (National Mark Egg Central, Ltd) mellan »National Mark-packerier». Denna organisation skall genom godkända agenter ordna försäljning av nationalmärkta ägg i London och andra större konsumtionscentra. Regeringen har lämnat anslag till bestridande av administrationskostnader under sammanslutningens första verksamhetsår.

Ett led i strävandena utgör även upplärandet och tränandet av personal för undersökning och packning av ägg. Genom jordbruksministeriets förmedling beredes i sådant syfte tillfälle till dylik träning vid några välordnade packerier. Därjämte anordnar jordbruksministeriet vid utställningar demonstrationer beträffande förbättrade metoder för sortering, packning och marknadsförande av ägg, varjämte det genom sina publikationer driver propaganda och upplysning i hithörande frågor.

Klassificerings- och märkningssystemet beträffande ägg har haft stor framgång och mötts med förståelse från handelns och allmänhetens sida. De nationalmärkta engelska äggen hava uppnått väsentligt högre pris än ägg från andra länder, medan det förut varit de bästa importerade äggen,

som legat högst i pris. Sedan tillkomsten av standardiseringsbestämmelserna i december 1928 ha icke mindre än 158 milj. ägg förpackats i England och Wales enligt detta system. Ett liknande system har också införts i Skottland.

I England liksom Skottland ha emellertid röster höjts för att man icke skall stanna vid den frivilliga standardiseringen utan införa obligatoriska bestämmelser, åtminstone i vissa avseenden. Vid en konferens, som på engelska jordbruksministerns inbjudan ägde rum mellan National Mark-äggpackare, framfördes sålunda önskan om bestämmelser, att alla för återförsäljning avsedda inhemska ägg skulle säljas antingen efter vikt eller efter de för nationalmärkta ägg föreskrivna viktsorteringarna. Denna fråga är ännu under övervägande.

Tyskland. I Tyskland liksom i England pågå för närvarande energiska strävanden att höja fjäderfäskötseln i tekniskt hänseende samt att organisatoriskt och merkantilt ordna avsättningen av tyska produkter på ett mera rationellt sätt. Det tydligt uttalade syftet är att återerövra den inhemska marknaden för de tyska varorna och att göra landet mera oberoende av import. Bortsett från åtgärder till förbättrande av produktionstekniken, ha statsmakterna särskilt ställt såsom sin uppgift att befrämja dels genomförandet av en sådan organisation beträffande äggförsäljningen, att *utbuden sammanföras*, dels åstadkommandet av en *enhetlig och erkänd marknadsvara*.

Beträffande åtgärder i förstnämnda hänseende kan omnämnas, att av de för genomförande av lantbrukets nödprogram år 1928 anvisade medlen ett belopp på 3 milj. mark avsattes för äggavsättningens främjande. Utav nämnda belopp skulle 1 750 000 mark användas såsom direkt bidrag för avsättningens organiserande genom föreningar samt resten för beredande av billigare räntor. Vidare åtgärder av liknande natur, om också mindre omfattande, ställdes i utsikt för de följande fem åren. I samband härmed uppgjordes en omfattande plan för äggavsättningens organiserande samt uppställdes vissa villkor för medlens användning i syfte att befrämja en ändamålsenlig organisation.

Organisationsplanen innebär, att det i varje större produktionsområde skulle bildas en äggcentral, byggd på anslutna mindre lokala föreningar. Äggen skulle uppsamlas genom de lokala föreningana och från dessa överföras till centralerna, som efter undersökning och förpackning försälja dem till avsättningsorterna. För att förebygga inbördes konkurrens emellan de olika centralerna uppdelades landet i bestämda distrikt (17 st.), vilka vart och ett skulle få sin central. I samma syfte rekommenderades också, att gemensamma försäljningsorgan skulle upprättas för centralerna å viktigare avsättningsorter. Meningen är, att dessa skola sälja äggen i kommission för centralerna. Därjämte ingår i planen att genom ett centralt organ ordna upplysningsverksamhet beträffande marknadsförhållandena samt propaganda för ökad konsumtion av ägg och fjäderfä utav tysk produktion.

För att organisationssträvandena skulle ledas i den önskade riktningen ävensom av andra skäl bestämdes, att bidrag ur de anvisade medlen endast

finge lämnas till centrala sammanslutningar och på i huvudsak följande villkor:

1) äggcentral är bildad för ett större produktionsområde och ställes under köpmannamässig affärsledning;

2) rörelsekapital av minst 10 000 mark skall finnas;

3) årlig omsättning minst 1 milj. ägg;

4) fast anslutning av alla inom området befintliga försäljningsföreningar;

5) planmässig organisation för föreningarnas äggavsättning inom hela området;

6) leveransplikt för alla anslutna föreningar;

7) beredvillighet att sluta avtal om samarbete med centralerna i angränsande områden;

8) tillämpande av bestämmelserna för varumärket »Deutsches Frischei» och godtagande av kontrollen beträffande märkets användning;

9) revision genom ett revisionsförbund.

De anslagna medlen fingo icke av centralerna användas till rörelsekapital, affärsomkostnader eller sanering av deras ekonomiska ställning. Centralerna äro emellertid skyldiga att med hjälp av erhållna statsmedel understödja de anslutna föreningarna genom anskaffande av behovsartiklar, såsom äggstämplar, lysningsapparater, förpackningsmaterial (ägglådor), transportmedel m. m. De hittillsvarande resultaten av ovan beskrivna, stort anlagda organisationsplan torde icke motsvarat förväntningarna.

Sedan år 1928 finnes även i Tyskland ett enhetligt kvalitetsmärke, »*Deutsches Frischei*», och för dess användning gälla vissa bestämmelser beträffande de därmed stämplade äggens kvalitet, sortering och förpackning m. m. Märket anbringas jämte uppgift om produktionsdistriktet samt veckobeteckning å själva äggen. Detta märke har icke såsom det engelska nationalmärket inrättats utav statsmakterna utan av det tyska lantbruksrådet. Det utlämnas också endast till föreningar, vilket sker via lantbrukskamrarna i olika provinser och stater inom tyska riket. Lantbrukskamrarna äro därför ansvariga för märkets rätta användning av föreningarna inom deras respektive områden samt måste fördenskull utöva viss kontroll häröver.

För närvarande är frågan om vidtagande av ännu en del åtgärder på hithörande områden aktuell inom Tyskland. Detta sammanhänger delvis med utfärdandet av en lag, som lägger i regeringens hand att fastställa lagliga handelsklasser för olika jordbruksprodukter. Bestämmelser om sådana äro måhända snart att vänta beträffande ägg.

Statens offentliga utredningar 1931

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Utlåtande ang. utförselbevissystemets verkningar m. m. [5]

Polisväsen.

Socialpolitik.

Betänkande med förslag ang. arbetslöshetens motverkande genom beredskapsarbeten. [3]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Jordbruksutredningens betänkanden. 4. Betänkande ang. åtgärder för fjäderfäskötselns främjande. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Sammandrag av yttranden över 1927 års prästlöneregleringssakkunnigas betänkande rörande nya grunder för lagstiftningen om prästerskapets avlöning och förvaltningen av den därtill anslagna egendomen. [1]

Utredning och förslag rörande läroböcker vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. [2]

Utredning och förslag av frågorna om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen samt om statens övertagande av de utav landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna m. m. [4]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Stockholm, K. L. Beckmans Boktr., 1931.
214 31